

Niklas Bjerkvoll Stensrud

Hvor praksis behersket tro

Den merovingiske biskopens verden og virksomhet på 600-tallet

Masteroppgave i historie

Veileder: Leif Inge Ree Petersen

Mai 2022

Niklas Bjerkvoll Stensrud

Hvor praksis behersket tro

Den merovingiske biskopens verden og virksomhet
på 600-tallet

Masteroppgave i historie
Veileder: Leif Inge Ree Petersen
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Jeg vil takke alle som har hjulpet med gjennomføringen av denne masteroppgaven. Først min veileder Leif Inge for sin støtte, sine tilbakemeldinger og tålmodighet med meg og prosjektet, som kanskje kom sammen litt i siste liten. Jeg vil også takke min familie, min mor og far spesielt, for deres omtanke i denne tiden og livet ellers, og den ekstra dytten de ga for å se det hele gjennomført.

Niklas Bjerkvoll Stensrud

Sammendrag

I de merovingiske kongedømmene på 600-tallet var biskopene blant deres fremste embetsmenn, med unike utfordringer i deres praksis og ansvar. Utfordringer skapt både av deres egne rolle som prest og opphav i aristokratiet. De påvirket og var påvirket av periodens utviklingsløp som klostergrunnleggelse, voksende magnatmakt og kongelig policy. De var forkynnere, administratorer, men også verdslige herrer av egen dimensjon i en verden mer betinget av kristen tankegang. En verden biskopene, samfunnet og eliteaktørene rundt dem ble bedre til å forsones med selv store brudd på hva en kunne anta om deres ideelle virksomhet. Merovingerbiskopenes sekulære nødvendigheter og aristokratiske interesser formet forholdet til deres menighet, kirkestab, andre embetsmenn, kongemakt og lokal elite. Deres arena var primært byen med dens egne behov og lokale aktører, og fra andre forhold til kongemakt, magnater og klostre ble føringer lagt på utførelsen av deres arbeid som en patron for samfunnets fattige i lov og velferd, men også en aristokrat som selv søkte patronskap blant mektige. Biskopenes tosidige natur, mellom det religiøse og verdslige i deres praksis og utfordringer, ble etterforsket primært mot utviklingene sett rundt Balthilds regentskap. Det blir illustrert i den mulige forskjell i praksis mellom brødrene hun sendte til Lyons og Autun, Genesius og Leudegar. En ble overgitt av sin by til en angrepene hær, den andre seiret mot den samme hæren og kanskje også lyktes i mer av sin praksis som biskop; en aristokrat som balanserte sin interesse som herre og sin plikt som prest.

Abstract

In the Merovingian kingdoms of the 7th century, bishops were among their foremost officials, with unique challenges facing their practice. Challenges created both by their own role as a priest and their origins in the aristocracy. They influenced and were influenced by the changing courses of the period such as monastic founding, growing magnate power and royal policy. They were preachers, administrators, but also worldly lords of their own dimension in a world increasingly affected by Christian thought. A world the bishops, society and the powerful around them became better at reconciling with even major violations of what one might expect from their idealized practice. The secular necessities and aristocratic interests of the Merovingian bishops shaped the relationship with their congregation, church staff, other royal officials, royal power and the local elite. Their arena was primarily the city with its own needs and local actors, and from other relations to monarchy, magnates and monasteries, conditions were placed on the performance of their work as a patron of society's poor in law and welfare, but also as an aristocrat who himself sought patronage among the powerful. The bishops' dual nature, between the religious and the secular in their practices and challenges, was researched primarily against developments seen around Balthild's regency. It is illustrated in the potentially different practice between the brothers she sent to Lyons and Autun, Genesius and Leudegar. One was surrendered by his city to an attacking army, the other defeated the same force and was celebrated, and perhaps he also succeeded in more of his practice as a bishop; an aristocrat balancing his interests as a lord and his duties as a priest.

Innhold

1: Introduksjon.....	1
1.1: Tema.....	1
1.2: Problemstilling og avgrensning.....	2
1.3: Historisk kontekst.....	3
1.4.1: Historiografi.....	5
1.4.2: Historiografisk grunnlag.....	6
1.4.3: Biskopen.....	8
1.4.4: Samfunnsstruktur.....	10
1.4.5: Episkopatet.....	12
1.4.6: Samfunnet.....	13
1.5: Primærkildene: kildehensyn.....	14
1.6: Metode: analyse.....	18
2: Administrasjon og virksomhet: <i>Civitas</i>	21
2.1: Biskopen: administrator or landeier.....	21
2.2: Andre administratorer og episkopale utfordringer.....	24
2.3: Dommere og aktører i lov og orden.....	27
2.4: Den sekulære lov og eliten, rettferd og rettferdiggjøring.....	29
2.5: Lov som kilde til splid.....	31
2.6: Den regionale lov; uro og forlik.....	33
2.7: Maktens to hender og tre hoder.....	36
3: Praksis og verktøy: <i>Vici</i>	38
3.1: Byen som kjerne.....	38
3.2: Territoriets bilde.....	40
3.3: Biskopens fremtreden og dets utfordringer.....	43
3.4: De lokale lenker.....	47
4: Magnater og midler: <i>Subregnum</i>	48
4.1: Biskopenes nettverk og kongelig patronskap.....	48

4.2: Fraksjonspolitik, nettverk og grensen av kongelig patronskap.....	53
4.3: Alternative patroner; autoritet og prosesser.....	57
4.4: Episkopatet i diocesen.....	60
4.5: Midlene mot makt.....	61
5: Institusjoner og føringer: <i>Regnum</i>	63
5.1: Sekularisering mot kristengjøring.....	63
5.2: Hvem ble biskoper og hvordan.....	65
5.3: Biskopen og kongelig policy i Balthilds regentskap.....	70
5.4: Biskop og klostre: synet ovenfra.....	77
5.5: Et gammelt og nytt rike.....	79
6: Syntese og konklusjon.....	81
6.1: Brødre, biskoper: Genesisius og Leudegar.....	81
6.2: Konklusjon.....	86
Bibliografi.....	88

1: Introduksjon

1.1: Tema

Da biskopen Leudegar i 675 forsøkte å samle byen Autun til motstand mot en invaderende hær ledet av støttespillerne til hans rival, den tidligere rikshovmesteren Ebroin, falt forsøket kort, og Leudegar ble avsatt fra bispesetet og lemlestet. Han døde senere i fangenskap, selv om det ble fremstilt av hans fiender som naturlige årsaker for å minke sjansen hans til martyrdom.¹ Da den samme hæren gikk mot bispedømmet til hans bror, Genesisius av Lyons, så situasjonen til Genesisius noe annerledes ut:

“But Desideratus, known as Diddo, along with Bobo² and Duke Chatalric, whom they wanted to be the *patricius* of Provence, pushed on to Lyons in order to bring the fatherland under their yoke. From Lyons they would now have taken away Genesisius, just as a little while before they had driven Leudegar from Autun. But the people from all sides gathered together, making up a strong force, so that with God protecting them they did not let them into this the greatest of towns.³”

Leudegar ble kort tid etter sin død hyllet som en martyr med en kult samlet rundt sine relikvier, selv med hans manglende popularitet i Autun og Ebroins motstand, men det var særdeles tiden etter merovingerne som satte han høyest, når pro-karolingiske historieskrivere trengte eksempler for å rettferdiggjøre deres maktovertagelse i etableringen av deres eget kongedømme.⁴ Leudegars hellighet ble forsterket i senere tids revisjoner, som et eksempel på de tilstandene, dvs. uroen og mord på biskoper, som banet veien til det nye dynastiet.

Leudegars skjebne var mindre unik enn antatt ved første blick, for mange biskopers liv i perioden kunne ende med vold. En skjebne de delte med sekulære embetsholdere, rekruttert oftest fra det samme aristokratiske samfunnsjiktet. De delte mye i deres virksomhet og ansvar på vegne av deres *civitas*, byen, som administrator og *defensor*, forsvarer, av bispedømmet. De var utnevnt av palasset i en ettertraktet posisjon, og var landeiere på stor skala med interessene og rivalriene dette medførte. Det var så mulig at både deres virksomhet og posisjonen lokalt ofte gjorde deres liv, på lik linje med sekulære herrers, voldelig endt.⁵

¹ Fouracre & Gerbeding 1996: 243.

² Ibid 241. Både Diddo og Bobo så ut til å ha vært biskoper i eksil, fratatt deres *dominium* under Chilperic ettersom de får som belønning gjeninnsettelse når Ebroin konsoliderer makten.

³ *Passio Leudegarii I*, kap 26. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 241-242.

⁴ *Annales Mettenses Priores I*. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 354.

⁵ Halsall 2002: 39.

Volden selv var ofte oversett i samtidens hagiografiske tekster. Både den gjort mot biskopene, og den de selv utførte. Brødrenes ulike skjebner viste at en biskops støtte i sin *civitas* ikke var en selvfølge, men avhengig av flere faktorer.⁶ Dette var essensen for temaet av denne masteroppgaven, som ikke har blitt til min viten undersøkt i detalj: hvilke faktorer ligger bak for at en biskop motsto fienden, at han ikke bare vant over dem, men også sikret støtte i egen *civitas*. Grunnlaget for støtten var sannsynligvis bygget i fredelige perioder, og var avhengig av ulike faktorer i og utenfor biskopenes kontroll. Betydningen av midler som personlig og kirkelig velstand, samt nettverk gjennom det kongelige hoff, episkopal brevveksling og politiske fraksjoner lå alle i analysen av biskopenes praksis og dets kondisjoner i 600-tallets konflikter.

1.2: Problemstilling, avgrensning og videre struktur

Denne undersøkelsen søkte en bedret forståelse av praksisen og utfordringene til merovingiske biskoper på 600-tallet, sett i lys av tidens utviklingsløp som klostergrunnleggelse, økende kristengjøring, og voksende magnatmakt. Med magnater inngikk alle aristokrater som kunne utøve makt utenfor sine leilendinger, hvilke inkluderte grever, hertuger, rikshovmesterne og biskoper. Formålet var å se hvordan biskopene virket i sin posisjon som både *rector*, *pater*, *defensor* og herre i sin *civitas*. Grensene mellom ideal og virkelighet i biskopenes praksis ble utforsket gjennom tilsynelatende enkle spørsmål; Hvordan kunne biskop Genesius av Lyons bli forsvart av sin by, der hans bror Leudegar av Autun tilsynelatende ble overgitt? Hvordan kunne praksis ha variert i utførelsen av embetsplikten? Hvor slår hagiografien feil om deres kilder til autoritet og verktøy? Hva overses eller rettes søkelys på av nødvendighet, og hvordan kunne dette resultere i ulike forhold mellom biskop, magnater og lokalsamfunn? Av brødrene ble en beseiret, men helgengjort og berømt, den andre seiret, ble helgengjort, men med en kult som aldri nådde statusen til Leudegars. I denne undersøkelsen så jeg hvordan dette kunne forekomme, ved analyse av de primært hagiografiske kildene⁷ samt ved å se på virkeligheten utenfor dem i lovsamlinger og krøniker. De historiografiske utfordringene var mange men inkluderte kildenes representativitet og redigering i perioden etter.

Jeg søkte svar primært i hagiografien, ved å ta høyde for flere faktorer enn hittil fremstilt i et arbeid av lignende forskning uten å ta for gitt spenningene utenfor biskopembetet selv, dvs.

⁶ Se Petersen 2013: 232 for Leudegars mulige feil i oppslutningssamlingen.

⁷ Hagiografi, eller historier om livet og gjerningene til helgener var den mest omfattende type kilde vi har til 600-tallets Frankia.

forholdet til kongemakt, klosterdanning, lokal befolkning, deres egen stab, episkopatet, aristokrati, magnater og den lokale helgenkulten.

Avgrensningen var likevel satt til et tidsrom av observerbare endringer, ca. 600-700. 600-tallet var hensiktsmessig valgt fordi det var her en kunne spore mange av utviklingsløpene som vedvarte gjennom hele middelalderen. Det inkluderte fraksjonskonflikter fremmet av aristokratiets behov, fremveksten av de ulike *maior domus*, rikshovmesterne ved de respektive kongedømmers hoff, klostrenes betydning og kongenes ulike maktnivåer på tvers av riket. Samtidig kom biskopens virksomhet i deres *civitas*, den administrative enheten av en by, og diocesen, bispedømmet. I denne teksten brukt om regionen også utenfor byen selv. Primært ble det geografiske søkelyset på Neustria og Burgund, hvilket var også kildenes, selv om det ble innspill fra både Akvitania og Austrasia. Teksten kunne sannsynligvis ikke gi et definitivt svar på alle faktorer eller fenomener, men tok høyde for så mange som mulig.

Kategoriene som allerede nevnt var noe løpende, men kapitlene ble inndelt cirka: Kapittel 1 tok for seg historiografi og kildehensyn. Kapittel 2 omhandlet biskopenes administrative virksomhet og rolle på by-nivået. Kapittel 3 dreide seg om praksis i møte med lokalforhold i og utenfor byen satt mot periodens utviklingsløp. Kapittel 4 satte søkelys på transregionale nettverk hos biskopene og aristokratiet. Kapittel 5 viste rollen til palassene i utviklingsløpet og virksomheten. Kapittel 6 konkluderte med hva som mulig lå bak Leudegar og Genesis sine skjebner, og hvordan det kunne gi innsikt til andre biskopers i perioden.

1.3: Historisk kontekst

Første halvdel av 600-tallet har ofte vært karakterisert som oppsummeringen for de merovingiske kongedømmene, vitne til flere sterke konger som Klotar IIs forening fra 613-623, og deretter Dagobert I i Austrasia fra 623-634, og enekonge 629-639.⁸ Dagobert blir tradisjonelt ansett som den siste kongen med reell makt, men dette synet har blitt utfordret.⁹ Perioden etter innleder innmarsjen til de beryktede *rois-fainéants*, de såkalte «gjør-ingenting-kongene» frem til karolingernes overtagelse. De fleste kongene styrte som mindreårige, bl.a. Sigibert III, konge i Austrasia fra han var 4 år gammel (634-656), og broren Klodvig II fra 6 år gammel (639-657). Klotar III ble det ledende eksempel for lite aktivitet selv etter myndighet i 657-673.¹⁰ Rikshovmesterne som Erchinoald, Ebroin og Pippin II fylte

⁸ Wood 1994: 140.

⁹ Se bl.a. Fox 2014 og Halfond 2019.

¹⁰ Fouracre 2005: 384.

tomrommet.. Under Pippin så kongene som Theoderik III, og Kildebert III som styrte fra 695-711, ut til å ha vært lite aktive utenfor justisvirksomhet selv etter kongenes myndighet. Pippins utfordrere latet til å være andre magnater fremfor konger, ettersom han fra slaget ved Tertry i 687, var i posisjon til å utnevne sin egen *maior domus* i vest, og senere sin sønn Drogo til embetet.¹¹ Med dette ble kongemaktens avmakt ansett et faktum, selv om de merovingiske kongene ikke stille forsvant før nærmest 70 år etter Pippins politiske dominans.¹² Selv om kongene vedvarte, så perioden færre utgivelser av bl.a. lovsamlinger, og kall til kirke konsil på tvers av kongedømmene. Kampene ble gitt bare noe av skylden.¹³

Utenfor karolingiske forgjengere var de som tok opp aktiviteten de ulike rikshovmesterne, som fra 642 holdt både palasset i Neustria og Burgund, slik som Erchinoald 641-658, Ebroin fra 658-673, og igjen fra 675-681. I øst sto Grimoald som rikshovmester fra 643-656, som satte sin egen sønn gjennom adopsjon på tronen og sendte Dagobert II i eksil til Irland. Sønnen Kildebert regjerte fra 656-661 og innledet flere tiår med uro.¹⁴ Kong Teoderik III, som hadde hatt et kort styre til 673 da han ble avsatt, var på tross av hans myndighet ansett som en avmektig enekonge fra 679 til 691.¹⁵ Dronning regenter som Nantechild, Brunhild og Balthild var også fremstående utøvere av makt, ikke bare bak kulissene, men også i kraft av egen autoritet selv etter kongene ble myndig.¹⁶ Balthild selv fostret et forhold til deler av Dagobert Is hoffnettverk, hvilke inkluderte fremstående menn som ble biskoper, blant dem Eligius, Desiderius, Audoin, Chrodobert, Leudegar og Genesisius.¹⁷ Biskopenes deltagelse blant både aristokratisk og kongelig klostergrunnleggelse var også en sentral markør i tidens egenart, ofte ved kolumbansk tradisjon, grunnlagt av munken Kolumbanus som stresset en sterkere irsk-påvirket pietisme og privat kristendom. Klostrene forble et samarbeidsprosjekt i kristen ånd, selv om det også var et verktøy i aristokratisk forhøyelse.¹⁸ For tidens biskoper ble det relevant, ettersom det viste deres tosidige rolle mellom offentlig, utsattes velferd, og overordnede aristokratiske interesser. Press fra både konge og elite, samt allmue, måtte balanseres skulle en lykkes i sin virksomhet. Balthild blant andre fyrster søkte alltid de best

¹¹ Geary 1988: 183. Drogo giftes med enken til Berchar, tidligere *maior domus* Ghislemars sønn, hvilket betydde at magnatens nettverk forble viktig for Drogos posisjon i Burgund selv etter familiens tap av embetet.

¹² Fouracre & Gerbeding 1996: 25.

¹³ Wallace-Hadrill 1983: 107.

¹⁴ Slik gjengitt av Petersen markerer LHF 656 det året hvor alt gikk nedover for dynastiet, både med Dagobert IIs eksil og senere Erchinoald og Klodvig IIs fall.

¹⁵ Geary 1988: 195.

¹⁶ Nelson 1986: 8.

¹⁷ *Vita Balthildis I*, kap 7. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 124.

¹⁸ Brown 2013:248.

egnede, men måtte også ta høyde for lokalforhold, tradisjon, allianser og belønninger i utnevnelsen av biskoper.

1.4.1: Historiografi

Senere merovingisk historie har blitt overskygget av fortiden og ettertiden. Det skyldtes hovedsakelig forskjellen i det tilgjengelige kildemateriales kvantitet, men også dets proveniens. Et eksempel, Gregor av Tours sammenlignet med *Vita Eligii*, hvor førstnevntes går i dybden på det frankiske samfunns politiske, sosiale og religiøse begivenheter, mens det andre var sterkt påvirket av kristne litterære konvensjoner. Det var ikke så at de produserte hagiografiene, diplomene og historiene fra 600-tallet var uten verdi, men at denne verdien var mer avhengig av sammenligning utenfor deres tekst.¹⁹ Utfordringene av både kildematerialet og den samtidige situasjonen har preget forskningen på merovingerne i lang tid. Gregor av Tours, på tross av at han beklagde sin egen samtids tilstand og forfall, har i moderne forskning likevel sørget ved sine klager for en høyere forskningsstatus på sin egen periode. *Historien* og dens kvide ble ammunisjon for både konklusjoner som tok han ved sitt ord, og derav ble en mulig feilkilde, så vel som inspirasjon til fremtidige historikere.²⁰ Samtidig viste mange av de senere kildene som *Liber Historiae Francorum* mer bevissthet angående sin kristne plikt på vegne av de sårbare.²¹ Denne omtolkningen av kilder som fra Krusch & Levison var av omdiskutert opphav betegnet periodens forskningsstatus og utviklingsløp, hvor det i økende grad siden har blitt en større optimisme til både kontinuitet og forandring blant det siste århundret av det merovingiske dynasti. Kontinuitet primært i form av den romerske arv med ulik regional dybde, og forandring i den voksende betydning av det kristne kongskap.²² I oppsummering ligger det mye forskning bak merovingerbiskopene også i denne tiden av utid, samt deres evner, praksis, status og episkopale identitet.²³ Forskere har løsrevet seg fra å se merovingertiden som et øyeblikk mellom Romas og Karolingernes storhetstider, og 600-tallets stridigheter som tegn på svakhet har mye skyld i det, selv om tolkningene har endret karakter. Andre har i nyere tid beveget seg bort fra å se biskopene som isolert i embetet, men heller forsket på dem som deltager og medlem av en aristokratisk verden.²⁴ Samfunnet

¹⁹ Fouracre & Gerbeding 1996: 27.

²⁰ Reimitz 244, i Corradini et al 2003 belyser godt hvorfor.

²¹ Kreiner 2011: 331.

²² Fouracre & Gerbeding 1996: 27.

²³ Se bl.a. Halfond 2014, Heinzelmann 1976, Wallace-Hadrill 1983, for biskopenes rolle og muligheter.

²⁴ Se Fox 2014, Wickham 2005, Innes 2000 for eksempler.

rundt dem, med dets egne behov og plikter biskopen sto ovenfor kunne heller ikke bli nedprioritert.²⁵

Kronologien av mange av begivenhetene har blitt nøstet opp i ulike verk, med noe rom for tolkning av datering og motiv.²⁶ Andre har i nyere tid sett, slik jeg også prioriterte, og ikke begrense en selv til å se biskopen isolert i embetet, men også ta høyde for deres nyanserte forhold til det lokale aristokratiet, hvilket de som oftest ble rekruttert fra.²⁷ Samfunnet rundt dem, med dets egne behov for velferd og pliktene biskopen sto ovenfor kunne heller ikke bli sett isolert.²⁸ Biskopene som andre fremstående figurer i kongedømmene baserte seg på makt som landeier, og dette informerte deres møte med aristokrati og allmue.²⁹ Biskopene deltok derfor også militært, delvis etter kongelig behov, men også egen interesse.³⁰

1.4.2: Historiografisk grunnlag

Hovedsakelig har merovingisk tid vært domenet til franske og tyske forskere inntil moderne tid, hvor det har inngått delvis som lokalhistorie av nasjonale interesser når det har kommet til å definere eierskap i grensetraktene mellom Frankrike og Tyskland. Forskingen har i mange tilfeller tatt utgangspunkt i både de tilgjengelige sekulærkildene og de hagiografiske, men har etter det tidlige 1900-tallet nådd ut til å omfavne økende mengder av engelskspråklig forskning, som Wallace-Hadrill.³¹ Grunnlaget for moderne forskning hvilte på serien av kilder samlet i *Monumenta Germaniae Historica* av Krusch og Levison. Stridsspørsmålet angikk kildenes opphav og graden av karolingisk redigering.³² Krusch og Levison sto etter hvert for samlingen *Scriptores Rerum Merovingicarum*. Et fåtall år senere ble diplomene oversatt og publisert av Lauer og Samaran, hvilket gjorde dem tilgjengelig til flere historikere.³³

²⁵ Kreiner 2013, Brown 2013 og Hen 1995 hadde noe forskjellige tolkninger, men konstruerte likevel et godt bilde av samtidens sosiale og religiøse liv.

²⁶ Se Wood 1994, hvilket forblir den mest omfattende kronologien av Frankia på 600-tallet, men ble kritisert for manglende fokus på det *hvorfor* som ligger bak hva. Se Harrison: 18 i Diesenberger & Reimitz 2003. Andre for historie inkluderer Geary 1988 og Fouracre 2005.

²⁷ Se Fox 2014 for omfattende kartlegging av aristokratisk innflytelse i klostergrunnleggelse og lokalsamfunn, samt Wickham 2005 for å definere aristokrati vs. adel og maktgrunnlag og Innes 2000 for eksempler.

²⁸ Kreiner 2013, Brown 2013 og Hen 1995 har forskjellige rammeverk.

²⁹ Rapp 2005 satte det i lys av ulike former for autoritet og deres opphav, som i en helhet betegnet en individuell biskops handlekraft. Moore 2011 hadde en noe mer ukritisk men likevel kristentro tilnærming.

³⁰ Det første store verk om Merovingernes hær var Bachrach 1972, og mange benyttet hans anslag angående styrke og organisering om ikke konklusjonene. Se bl.a. Halsall 2003, og Petersen 2013 for en diskusjon om begge.

³¹ Se introduksjonen i Wormald et al 1983.

³² Hen 1995: 189.

³³ Fouracre & Gerbeding 1996: 32-34.

En rekke verk angående spesielt det merovingiske kongedømmets sekulære aspekter og politiske historie fulgte de neste femti årene, inntil en større debatt angående nytten av spesielt kirkehistoriene for å utbrodere om det sekulære samfunnet begynte fra 60-tallet med Graus sin *Volk, Herrscher und Heiliger im Reich der Merowinger. Studeien zur Hagiographie der Merowingerzeit*.³⁴ Den ledende tendensen i forskningen til Graus var en bevegelse bort fra ens nasjonale interesser i historieforskningen. Graus endret synet på tiden til et mer positivt et slik det gjaldt kontinuitet mellom institusjoner og samfunnssjikt som den lærde og urbane eliten. Dette sammenfalt også med noe Graus deltok i å innlede; at det religiøse og sekulære liv ikke må bli sett så adskilt som tidligere gjort, at hagiografien på lik linje med krønikene var skrevet av aktive deltagere i deres samtid. Derav gir de det beste innblikket vi får i samtidens tankegang og prioritering, selv om det må i tilfeller bli avdekt bak språkbruket og det som ble oversett, som kildene selv har måttet.³⁵

Blant de første til å anvende den nye flersidigheten i forskermaterialet var Peter Brown. I sin artikkel *The Rise and Function of the Holy Man in Late Antiquity*.³⁶ I stedet for ren skeptisisme kildene hadde møtt, tolket Brown disse mer litterært; han så på deres funksjoner, og reaksjonene de ble møtt med i kildene på en genuin måte, hvilket vekket ny debatt om temaene selv om mange har sagt seg uenig med hans modeller.³⁷ I vest var det primært helgenkulten etter biskopenes død som ble sentrum for samfunnets interesse. Samtidig var det lagt mer rom for utnyttningen av helgenkulten blant aristokratene fremfor hellige menn i østs tilsynelatende større handlingsrom i livet. Nyere forskning viste også at flere kvinner, særdeles i Frankia, kunne også anses som hellig hvilket Brown noe overså.³⁸ Som deltagere i den lokale kulten, i kraft av deres rolle blant en aristokratisk familie, benyttet både kvinner og menn de avdøde, ofte biskoper, i *adelsheilige* prosessen. Den påstår at familier i økende grad hvilte på sin relasjon til de avdøde helgener for å helliggjøre og legitimere sin posisjon.³⁹ På lik linje ut over 600-tallet tilskrives mer av helligheten deres relikvier enn deres liv, trolig grunnet, i tilfelle av biskopene, deres omfattende og synlige politiske karriere, enda forfatterne fortsatt tilskrev dem mirakler i livet.⁴⁰ Disse tolkningene, og den mulige påvirkningen på lokale biskoper vil returneres til, men det var et eksempel på at mange av

³⁴ Head 1999b: 1.

³⁵ For forfattere som deltagere i samfunnet og gjenskapere, se bl.a. Moore 2011: 91, Kreiner 2013: 114.

³⁶ Brown 1971: 80-101.

³⁷ Et eksempel angående Frankia: Hen 1994: 113. Brederer Hackel 1981.

³⁸ Se Wemple 1981 for tidlig alternativ tolkning, videreført av bl.a. Bailey i Kim & McLaughlin 2020.

³⁹ Wallace-Hadrill 1983: 89.

⁴⁰ Det var også rom for tolkning av dette, se Kreiner 2013: 55.

Browns poeng må behandles i relasjon til lokalforholdene, likheter så vel som forskjeller selv etter hans senere revurderinger i møte med både kritikk og ny forskning.⁴¹ Enda det var levende hellige menn i Frankia, var helgenkulten det som ga folk et bindeledd mellom vår verden og det guddommelige, samt en lukrativ destinasjon for pilgrim�er. Naturligvis var kontroll av de ulike helgenkultene høyt prioritert, noe forfatterne av helgenlivene anerkjente.⁴²

Fra 90-tallet gjorde Fouracre og Gerbeding i *Late Merovingian France* seg markert. De gjennomgår i sin introduksjon deler av den politiske historien, samt en rekke av den merovingiske forskningshistorien angående ulike aspekter av både samfunn og kirke. Deres verk var både en oversettelse av en rekke kilder, og en historie om kongedømmenes historiografi ifra renessansen til vår tid. På sitt vis var den ment å være en merovingisk historie om merovingerne kontra de mange karolingisk påvirkede som kom før, både i valget av kildemateriale som de mente og hadde kommet frem til var nokså sikkert merovingisk, ved bruk av de eldste versjonene av hver tekst.

1.4.3: Biskopen

M. Heinzelmann tok også utgangspunkt i Graus. Han foretok studier av biskopene som individer knyttet til lokalsamfunnet som dannet grunnelementer i fremtidig forskning av senantikke ideer om helligdom og biskopenes rolle, både i øst og vest.⁴³ Heinzelmanns egne studier av en rekke gravinskripsjoner fra sørlige Gallia, fremmet teorien om biskopene som et uttrykk for den romerske overklassens overlevelse i merovingerkongedømmene, hvor spesielt videreførelsen av mange av klassens skikker og tankegods ble sentrale for utviklingen av den protoføydale adelen.⁴⁴ For biskopens del kunne det også ha hatt betydning for deres engasjement i lokalpolitikk og sekulære affærer, spesielt grunnet deres nære tilnærming og vanlige opphav i aristokratiet. Han ble kritisert for sin generalitet, da det regionale ble noe tapt i konklusjonene Heinzelmann på det tidspunkt trakk. *Romanitas* var så fortsatt ansett som innlemmet i kirken og ble sett på tvers av riket både i monarkenes institusjoner og kirkenes, men i større grad blant aristokratiet i sør i Akvitania og Burgund, enn Neustria og Austrasia.

G. Scheibelreiter sitt verk, *Der Bischof in merovingischer Zeit*, var også et som i hovedsak vektla Gregors innflytelse og brukte hans tekster som eksempel, og selv om den var en detaljrik skisse av biskopene, påsto Scheibelreiter at biskopenes stilling ifra 600-tallet ikke var

⁴¹ Howard-Johnston & Hayward 199: 123.

⁴² *Passio Praejecti I*, kap 6. Overs Fouracre & Gerbeding 1996: 277.

⁴³ Fouracre & Gerbeding 1996: 43.

⁴⁴ Heinzelmann 1976.

verdt undersøkelse grunnet situasjonen av kildematerialet.⁴⁵ Scheibelreiter har delvis settet til side samtidens hagiografi hvilket var en av grunnene til hans påstand, og fokuserte på fortidens historie som Gregors, hvilket ga innpass for ny tolkning av materialet. Likevel må det bli gjort i bevissthet av endringsmønstrene vi så ifra de politiske omveltingene ovenfor og under biskopenes stasjon, både de kirkelige reformene og hvilken grad de hadde betydning for bakkeforholdene som de merovingiske biskopene engasjerte seg med. Det blir best utført ved å støtte seg på forskningen som har etterfulgt om ikke nødvendigvis direkte konfrontert Scheibelreiter angående biskopene. Det finnes en rekke andre undersøkelser angående dem på tysk, men Heinzelmans og Scheibelreiters var blant de som har nådd flest, og samtidig forblitt relevant for transnasjonal forskning angående merovingerne.

Andre som bidro til en forståelse av spesielt biskopene og det tyske konseptet *Bischofsherrschaft*, var Eugen Ewig. *Bischofsherrschaft* ble definert som biskopenes egen autoritet, både det de hadde og søkte seg til slik det gjaldt deres rolle som en verdslig, styrende herre. Sentralt i Ewigs teser var opphavet til den herskende biskopen, hvilket har innflytelse på hvordan en definerer spesielt de mindre mektige biskopenes muligheter og virke i de turbulente tidene kongedømmene ofte befant seg i.⁴⁶ Konseptet av den verdslige biskopen var ikke bare noe som ble forsket på, men også noe som eksisterte i mange av merovingerbiskopenes egne tankesett, fremmet og utformet spesielt fra Gregor av Tours egne meninger angående rikets ideelle administrasjon, fordelt mellom konge og biskoper.⁴⁷ Dette var likevel en forenkling av *Bischofsherrschaft* og dets assosierte prinsipper slik fremstilt av tyske forskere.⁴⁸ Og jeg vil av flere grunner ikke gå får dypt inn i Ewigs biskopselvstyre i «teokratiske republikker». Et annet begrep Ewig bidro til å utforme var *Klosterpolitik*. Det representerte myndighetens formål i klostergrunnleggelsen, både som kilde til administrativ hjelp, åndelig støtte og et middel for aristokratisk samarbeid med kongemakt for fremtidig handlingskraft på lokalplanet.⁴⁹

Utvikling av *Bischofsherrschaft* og *Klosterpolitik* har skjedd over tiår, og har pekt på biskopenes økende sekularisering i virksomheten.⁵⁰ Mange omfattende undersøkelser har valgt å nedprioritere den religiøse betydningen delvis som et resultat.

⁴⁵ Scheibelreiter 1983: 158-159.

⁴⁶ Fouracre & Gerbeding 1996: 48.

⁴⁷ Halfond 2019: 64.

⁴⁸ For en lengre rekke av de ledende verkene i dets utforming, både franske og tyske, se Halfond 2019: 41.

⁴⁹ Hen 1995: 54.

⁵⁰ Halfond 2019: 5.

Rapp som motvekt har fremstilt en rekke ulike men nyttige kategorier for å skille mellom biskopenes ulike grunnlag for autoritet; spirituell, asketisk og pragmatisk.⁵¹ Forklaringsmodellen tok høyde for ulike opphav, og deres ulike relevans til sted og tider slik som religiøse høytider eller en *domus ecclesiae*, biskopens residens, kontra et privilegert kloster. Nyanseringen bydde på utfordringer, men tok høyde for hagiografiens nytte som innsiktskilde selv til biskopenes politiske virke. Forskningen hennes tok en ny vinkling for å utforske ulike strategier biskopene kunne besitte, samt dets grunnlag, uten å ignorere historiografiske tradisjoner som *Stadtherrschaft*.⁵² Autoritetene som allerede nevnt sammenfaller, og tjente et formål i klassifisering universalt enten det var snakk om Leudegar, Genesisius, Audoin eller andre. Rapp undersøkte også en rekke av motsetningene biskopene møtte i sin praksis, f.eks. mellom velferd, asketiske eksemplar og deres sekulære posisjon som en herre.⁵³ Konfliktlinjene mellom dette og dets påvirkning på f.eks. tyngden av deres trusler i rollen som *rector* ble tatt høyde for, men ikke analysert i den dybden de merovingiske biskopene fortjener i forhold til den store variasjonen vi så i deres praksis. Biskoper engasjert i vold, i drift av deres personlige så vel som ekklesiastiske eiendom på bekostning av velferd og plikt, var bare noen eksempler Rapp ikke fullstendig utforsket slik jeg forsøkte, selv om hun har tatt høyde for ulikhetene og utfordringene i biskopenes praksis.⁵⁴

1.4.4: Samfunnsstruktur

På lik linje med det tyske har det franske forskermiljøet stått for sin egen andel av forskning på de merovingiske biskopene, men mer spesielt var andelen av kasusstudier angående enkelte byer og klostre, samt deres omliggende territorier i bredden av kongedømmene.⁵⁵ Et unntak var Delehayes *Les Passions des Martyrs*, eller helgenlegendene. En annet tekst som støttet ideen om *romanitas*, den Graus oftest gis ansvaret for.⁵⁶ Verkene som van Uytfanghes *Les Culte des Saints* sto for rammeverket mange ville benytte i tolkningen av helgenlivene innenfor en kontekst mer tro til biskopenes samtid, i eksempler som mirakelutførelse, litterære konvensjoner, og selv oppfattede prioriteringer.⁵⁷ Helgenlivenes rolle var utdannende og

⁵¹ Rapp 2005: 16.

⁵² Ibid 11.

⁵³ Ibid 17.

⁵⁴ Rapp 2005: 170.

⁵⁵ Se Halsall 2002 for en rekke eksempler.

⁵⁶ Fouracre & Gerbeding 1996: 38.

⁵⁷ Fouracre & Gerbeding 1996: 45.

normative i sin samtid, de skulle kultivere rett atferd blant allmue og respekt til kirken. En kunne likevel ikke la seg lure av litterære ydmykhets-*topoi* i vitaene selv.⁵⁸

Utviklingen av det latinske språket etter Vestromerriket opphørte har også vært omstridt i lang tid.⁵⁹ Kort fattet var identifiseringen av *lingua rustica romana*, slik beskrevet av et senere kirkekonsil under Karolingerne, sentralt. Hvordan det skrevne språk hadde utviklet seg kontra det muntlige, samt hvorvidt en kunne relatere det til ca. 200 år tidligere når en arbeidet bakover. Slik Rio bl.a. har påpekt var det ikke så betydningsfullt så lenge de kunne bli forstått internt, ettersom språkets grenser ikke var bestemt av kongedømmenes rent fysisk.⁶⁰ Hen var blant de som har utformet et alternativ til dikotomien mellom de som tilhører troen på latin og de som påstår en gammel tysk suverenitet. To språk kunne vel ha eksistert, men vært gjensidig påvirkende i konteksten de ble brukt, mens latin i lærdes virksomhet slik biskopene inngikk ville reproduseres.⁶¹ De franske bidragene engasjerte seg primært i spørsmål angående det samfunnsmessige og politiske, de forsøkte å kartlegge intensjonene bak handlingene til de merovingiske biskopene og aristokratiet på lokalplanet.⁶²

Som et eksempel på slike kasusstudier av samfunn var Guy Halsall i *Settlement and Social Organization: Merovingian Region of Metz*, og Matthew Innes sin *State and Society in the Early Medieval Ages; the Middle Rhine Valley*. Begge tok utgangspunkt utelukkende i en region for å skildre perioden, hos Halsall et 300 år-langt utviklingsløp angående lokalsamfunnets oppbygging og utforming, spesielt om den sosiale organiseringen og de diverse forventningene en hadde basert på alder, kjønn og klasse.⁶³ Den ble grunnet i Metz, hvilket bydde på sine egne muligheter og begrensninger for avvidningen utenfor, men den var likevel et betydelig bidrag som kombinerer gjennomgang av arkeologiske funn med de tradisjonelle kildene for perioden og tar høyde for diskusjon av ofte tankeløst benyttede begrep som status kontra verdier, eller hvor de møtes.⁶⁴ Arkeologiens evne til å attestere, særlig ved påstander enten i primærkilder eller sekundære bør anvendes flittig med deres nødvendige kontekst, dvs. ikke heller se funn bare i isolasjon.⁶⁵ Innes inkluderer mange av de samme poengene, men rotet seg primært i Karolingertiden, selv om det også blir sett bakover

⁵⁸ Howard-Johnston & Hayward 1999: 119.

⁵⁹ Se Fouracre & Gerbeding 1996: 60-62 for en lengre diskusjon og eksempler.

⁶⁰ Rio 2009: 18.

⁶¹ Hen 1995: 25.

⁶² Fox 2014: 21.

⁶³ Halsall 2002: 24.

⁶⁴ Ibid 21.

⁶⁵ Melve 2010: 97.

til merovingerne for å diskutere mer om aristokratisk makt og videreførelsen av den enn Halsall, ved å peke ut betydninger av aktører fremfor institusjoner.⁶⁶ Maktforhold rundt patronisering, og maktens behov for å bli reproduisert skulle den vedvare, var sentralt og utviklingen i lokalforhold ble benyttet som forklaringsmodell.⁶⁷

1.4.5: Episkopatet

Halfonds analyse i *Bishops and the Politics of Patronage*, angående det politiske spillet biskopene var engasjert i var interessant fra flere hold; både i form av deres kristne forpliktelser til sitt embete og hverandre, men også hvor mye dette engasjementet må ha variert avhengig av en biskops stilling internt i kongedømmene. Strategiske lokasjoner, nettverk, geografisk periferi osv. ble alle tatt i betraktning når en diskuterte hva en kunne lese om biskopene ut ifra hagiografien; hvor de omhandler stort sett unntakene, de som gjorde seg nevneverdige på godt og vondt gjennom sitt engasjement enten det var i senere helgenliv eller hos Gregor.⁶⁸ Slik Halfond påpekte gikk det på bekostning av inntrykket etterlatt av de mange hundre som må ha levd og dødd ved sin post i sitt bispedømme, som herrer av sin by med sine egne historier. Likevel har de etterlatt seg langt mindre, hvilket vi må anerkjenne gjør arbeidet med å avdekke deres virksomhet blant de andres vanskelig.⁶⁹ Samtidig må det ha vært stor forskjell, ettersom vi alltid informeres gjennom konsil, eller i verkene til metropolitt Caesarius av Arles, at selv gudstjenestene var rom for sladder.⁷⁰ Forskjellen mellom oppfordringer som et ideal, og virksomhet som praksis blant allmue, gjenspeiler hvordan biskopenes egne handlinger og muligheter må tolkes. Hvordan dette relaterte til de politiske fraksjonene de ofte befant seg i, samt forhandlingene mellom monark og biskoper var også en sentral del av Halfonds verk. Sett gjennom linsen av diskusjon rundt kirkekonsilene og deres politikk, ble kjernen av forskningen at det frankiske episkopatet, i alle fall ovenfor styresmaktene, var langt mer forent enn mange av borgerkrigene ville tilsi. Fraksjonskonfliktene som involverte biskopene var et uttrykk for deres personlige bånd ikke teologisk borgerkrig. Halfond tillot likevel rom for en rekke forskjeller over tid og mellom kongedømmene, og i diskusjonen av sekularisering av episkopatet, dvs. at biskopene ble mindre betydningsfulle som spirituelle autoriteter. Hvilket var en nødvendig debatt for å avdekke deres virksomhet.

⁶⁶ Innes 2000: 9.

⁶⁷ Ibid 172.

⁶⁸ Halfond 2019: 33.

⁶⁹ Ibid 42.

⁷⁰ Corradini et al 2003: 222.

1.4.6: Samfunnet

I *Power and Religion in Merovingian Gaul* undersøkte Yaniv Fox utviklingen av den kolumbanske klosterbevegelsen samt dens betydning for Merovingisk tankeverd og videre kloster organisering, og klostrenes rolle i den lokalpolitiske slagmarken.

Klostergrunnleggelsens evne til å skaffe kongelig oppmerksomhet ble inkludert, og hele verket var en fremstilling av de aristokratiske, og mulig adelige familiegruppene som eksisterte dels utenfor våre helgenlivs interesse.⁷¹ For mitt formål vil jeg primært holde meg til definisjon av aristokrati og elite slik benyttet av Fox, hvor de var noe eget men alle magnater var trukket fra deres rekker.⁷² Klostrene skapte en lokal rival for samfunnets spirituelle autoritet også, slik sett i senere århundrer, var det ofte abbedene som står nærmest karolingerkongene, ikke biskopene.

Yitzhak Hens *Culture and Religion in Merovingian Gaul* oppsummerer en lengre debatt angående karakteren til det merovingiske samfunnet og dets folk, hvorvidt det var kristent, hvilken grad av autoritet kristne konsepter og autoritetsfigurer hadde, osv.⁷³ I likhet med de fleste kildene diskutert hittil falt den inn i det nyere perspektivet av kontinuitet mellom Romerriket og merovingerne, og den gjør det hovedsakelig ved å tolke hagiografiene mer litterært enn mange har gjort tidligere for å komme frem til hva en mer sikkert kunne anta om samfunnet generelt, da primært slik det gjaldt hjertet av de merovingiske kongedømmene utenfor regionene Frisland og Thüringen, dvs. primært den tidligere galliske provinsen nord for Pyreneene og øst til Rhinen dalen.⁷⁴ Det ble ansettsom at latin var flittig brukt i kongedømmet, men i en forenklet form, som gode prekanter ala biskopene, måtte tilpasse sine seremonier til.⁷⁵ Hen jobbet også med rekonstrueringen av en sannsynlig kalender av høytider og helgendager i ulike deler av lokalsamfunnet. Hans verk vektla og eksemplifiserte kongedømmenes lokale egenart i kulturell praksis.⁷⁶

Som hans student har Alice Rio i *Formularies of Angers and Marculf: Two Merovingian Legal Handbooks* fortsatt debatten av en rekke av Hens poenger angående lokalsamfunnets oppbygging og skrivekyndighet gjennom å se på den flittige bruken av det skrevne. Fra rettsaker ved høyeste og laveste sjikt, samt referansene til individuelt eide dokumenter selv

⁷¹ Fox 2014: 57.

⁷² Ibid 227.

⁷³ Se introduksjonen i Hen 1995.

⁷⁴ Hen 1995: 18.

⁷⁵ Ibid 29.

⁷⁶ Ibid 110-116.

hos de relativt fattige.⁷⁷ Deres regionale karakter vektlegges. De gjenspeilte en skribents nødvendigheter heller enn det kongelige hoffets, selv om vi kom nært hva hjertet av kongedømmet kunne ha ønsket eller brukt som en løs mal for disputer på samme måte kanonene oftest ble forsøkt iverksatt, og stadig ble gjenbrukt. Det skrevne ord var ikke fremmed, folk forsto dets betydning som verktøy og garantist for deres eiendom og rett.⁷⁸ Diskusjonen fortsetter hun i *Legal Practice and the Written Word in the Early Medieval Ages*, for å se hvem som benyttet seg av det samt *formulae* sin begrensning som kilde.⁷⁹ De gjenspeilte en viktig kilde til tankesettet blant lærde og biskopens lokalinvolvering i den juridiske prosessen, enten personlig eller gjennom delegering.

1.5: Primærkildene: kildehensyn

De hagiografiske kildene i sin samtid var ikke en forent sjanger, men ble forent i forskning ettersom deres subjekt var en hellig mann eller kvinne. *Vita*, *Acta* og *Passio* var ikke nødvendigvis adskilt i det hensynet som må rettes dem; muligheten for senere revisjoner og diktning.⁸⁰ Fouracre & Gerbeding har diskutert i lengde påvirkningen av senere karolingiske preg ved tekstene, samt trukket linjer mellom det som sannsynligvis skyldtes litterære konvensjoner kontra de mer aggressive revisjonene angående tilstanden til det merovingiske samfunnet. Revisjonisten tillot seg ikke å vise et samfunn som måtte annet enn overtas, slik poengtert av Hen.⁸¹ Dette var noe mange av kildene delte, men selv *Vita Eligii* som i et tidsrom var ansett som nærmest ubrukelig, har nå fått sin plass blant de merovingiske kildene etter nøye gjennomgang. Likheter og forskjeller i kildematerialet sett i direkte sammenligning hadde en nytte for det det kunne avsløre, slik som at i min kildesamling var *Passio Praejecti* det eneste helgenliv som ikke var direkte fiendtlig til den daværende kongen Chilperic, ettersom mange i samtiden forsøkte etablere kirkens eller annen politisk tilhørighets suverenitet.⁸² Sekulære kilder delte utfordringen, men var mer gjennomsluttede siden vi oftere kunne anslå deres politiske tilhørighet.

Helgenliv hevdet å beskrive det overnaturlige i sine rette konnotasjoner, slik at lytterne selv kunne delta i dets handlingsløp når de ble lest høyt. Slik Kreiner poengterte, tjente helgenlivene som et verktøy hvilket gjorde kristne idealer virkelig gjennom handlinger

⁷⁷ Rio 2008: 7.

⁷⁸ Ibid 33.

⁷⁹ Se introduksjonen i Rio 2009.

⁸⁰ Fouracre & Gerbeding 1996: 33-52.

⁸¹ Hen 1995: 196.

⁸² Fox 2014: 130.

inspirert i lyttere, for både religiøse og politiske formål. De underbygget autoritet samt evig gjenskapte dens vilkår. Hagiografien kunne så være både et ideal, men også normativt førende, basert på tidens egen forståelse av autoritet og ansvar.⁸³ Graden av sannhet en kunne lese ifra kildematerialet lente seg mot den kristne, gitt vitaenes rolle som motivasjon og propagandaverk til å fostre de nødvendige følelsene blant sitt publikum. Dette publikumet var en av de mest omdiskuterte delene, altså hvor vidt hagiografien nådde og hvem de representerte. Bibelen var sannsynligvis det eneste mer lest blant merovingerne.⁸⁴

Helgenlivene, så vel som de sekulære kildene var et uttrykk for sin egne sosiale horisont, som muliggjør ekstrapoleringen av tankegods fra deres sider i den forstand at deres forfattere selv var bevisste aktører og produsenter av helgenliv og historie.⁸⁵ Overdrivelser var ikke ødeleggende for kildenes bruk, ettersom oppgaven hvilte på forståelse av biskopers handlingsrom og verktøy, ikke nødvendigvis kildenes eksakte hendelsesforløp. Svakheten ble forlenget til min manglende lesekyndighet i latin som gjorde at tolkningen av kildene forutsatte andres oversettelser. Den presise betydningen av ord var ikke det viktigste for å forstå biskopen, men der det var tvil har oversetterne jeg grunnet meg på vært transparente i deres ordvalg.⁸⁶ Primært var dette Fouracre og Gerbeding oversettelsen, og det var rom for tolkning, men de har forblitt brukt i senere sekundære kilder selv om samlingen deres hadde mottatt noe kritikk for sitt begrensede interessefelt, eller sin presentasjon av historien ut ifra deres egne modeller, men det var ikke kritikk av oversettelsen.⁸⁷

Vita Sanctae Eligii var selv i hjertet av diskusjonen om hvorvidt en kilde faktisk kunne benyttes for forskning angående merovingerne. Originalt ble den skrevet kun et fåtall år etter helgenens død av hans venn Audoin, biskopen av Rouen. Dette ga både troverdighet til innholdet, men kanskje mer betydelig sa helgenlivet noe om hva en fra samme status anså som rettskaffen atferd og handling verdig en helgen. Samtidig var den blant de mest redigerte helgenlivene av karolingerne, av Hen sagt til å være nærmest ugjenkjennelig.⁸⁸ Dette har blitt grundig motbevist i senere verk som Altertumskunde.⁸⁹ Innholdet reflekterte i en tid idealene av en anonym forfatter ett århundre etter original versjonen var skrevet, med et brudd i både

⁸³ Kreiner 2014: 7.

⁸⁴ Hen 1995: 27.

⁸⁵ Kreiner 2014: 26.

⁸⁶ Fouracre & Gerbeding 1996 var transparente i sine kreative friheter, men forblir ofte sitert.

⁸⁷ Kreiner 2014: 4.

⁸⁸ Hen 1995: 196.

⁸⁹ Beck et al 2012: 495, 511. 676.

tema og innhold sammenlignet med den uredigerte versjonen som hadde Audoins preg.⁹⁰ Det var særdeles Audoins egen forståelse av embetet kontra andre forfattere som ble tatt med. En lignende utvikling har ligget bak andres som *Acta Aunemundi* og *Passio Leudegarii*, hvor bare Aunemunds var påvirket av litt redigering i nåværende versjon. Språkbruket ble så etter hvert det avslørende i dateringen for mange helgenliv.⁹¹

I motsetning til Eligius var Audoins *vita* sannsynligvis skrevet av en munk ved et av hans klostre.⁹² Begge var filtrert gjennom nødvendighetene av å skrive en nær bekjents helgenliv, dog den ene fra perspektivet av en venn den andre mer som ens herre. Mange av de mindre symbolske sakene Audoin beskrev kunne ha vist til faktisk praksis i opparbeidingen av spirituell autoritet og dens kapital slik Rapp definerte det.⁹³ Samtidig kunne munkens perspektiv ha avslørt hvor vanskelig det var for biskoper i perioden å forene deres verdslige og sekulære ansvar.⁹⁴ Eligius sin *vita* blir eksemplarisk for hvordan en også må omhandle de andre, selv om dens proveniens og detaljer har blitt bedre etablert, fjerner ikke det det iboende pro-kirkelige perspektivet som var å finne i alt av det hagiografiske kildematerialet som Aunemunds og Audoins. Nærlesning kunne bevise betydningen bl.a. av Eligius sine administrative evner og dygd over herkomst, bevist i hans rolle som *referendarius*. en kanseller for skattekammeret, ved Klotar IIs hoff, i motsetning til Audoin og Aunemunds.

Passio Leudegarii, om livet og karrieren til biskopen av Autun, Leudegar, omhandlet på et annet vis innflytelsen en biskop kunne ha etter sin død, men også utfordringer de hadde i livet. Leudegars *vita* benyttes flittig i *Annales Mettenses Priores* for å rettferdiggjøre den karolingiske maktovertagelsen hvilket ledet til Krusch sin revurdering av de ulike manuskriptene verket ble funnet i for rekonstrueringen av noe tilnærmet originalen.⁹⁵ I samtiden da det ble skrevet, sannsynligvis på oppfordring av Leudegars etterfølger til bispetet i Autun, Hermenar, var det langt ifra fokus. Verket var sannsynligvis, etter noe diskusjon med Krusch sin første datering, skrevet på tidlig 680-tallet ved Poitiers, cirka 15 år etter Leudegars død, som et argument for å sikre seg helgenens relikvier etter de hadde ligget ved et annet kloster.⁹⁶ Interessen for den blivende kulten var tydelig, både for prestisjen, inntekten og autoriteten den kunne ha gitt Autun. Helgenlivet og Leudegars fraksjons-forhold

⁹⁰ Hen 1995: 197.

⁹¹ Fouracre & Gerbeding 1996: 171.

⁹² Fouracre & Gerbeding 1996: 301.

⁹³ Rapp 2005: 41.

⁹⁴ *Vita Audoini I*, kap 2. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 154.

⁹⁵ Fouracre & Gerbeding 1996: 196.

⁹⁶ Ibid 195.

avslører mange av de implisitte forholdene i biskopenes virksomhet selv iført et kristent språk.⁹⁷

Vita Dominae Balthild var den eneste kilden som gikk i dybden på Balthilds liv, og viste oss kanskje hvordan et kristent tankesett både florerte blant det kongelige hoff, samt ble av stor bekymring. Enten det kom av hennes utstrakte *Klosterpolitik* eller anklager om simoni, dvs. at kirkemenn fikk kjøpe sin posisjon, så viste hennes helgenliv mye av det som måtte angå også en mer tradisjonell monark. Hennes regentskap mellom 657-663/4 var så av stor betydning for hvordan fred kunne formidles i en tid ellers kjent for sin uro.⁹⁸ Helgenlivets forfatter var klar over kongefamiliens rolle i fraksjonspolitikken.⁹⁹ Vi vet likevel ikke hvem hennes hagiograf var, hvilket var en tendens for alle unntatt Eligius sitt helgenliv, bortsatt fra at han søkte mange av sine svar for hennes liv i guddommelige hender.¹⁰⁰ Blant helgenliv må det bli tatt høyde for konstruksjoner der forfatteren kunne være uvitende i enkelte av kildene, eller hvor de søkte seg til en mer akseptabel forklaring på vegne av heltene som mulig skjer i Leudegar og Praejectus sine *Passio*. Deres forfattere levde fortsatt med deltagere som hadde gått mot helgenene, men som av nødvendighet de var interessert i politiske forlik med.¹⁰¹

Liber Historiae Francorum som kronologi var den beste måten en kunne verifisere 600-tallets handlingsløp og personer i kilder som helgenlivene. Som nevnt av Fouracre og Gerbeding var historien unik i hvor mange religiøse konvensjoner den utelot, og var nyttig for å se at selv i engasjement med samfunnets mest ekstreme symptom for forfall, borgerkrig, ble ikke dets biskoper langvarig fordømt i ettertid. Snarere ble en som Audoin av Rouen mer populær hos de karolingiske kildene. At det i tillegg var skrevet mens en merovingisk konge enda styrte gjorde den særdeles verdifull for å verifisere påstander og personer i andre helgenliv.¹⁰² Verket stilte seg østlig i tidens politiske kompass, ettersom forfatteren sannsynligvis var blant den austrasiske fraksjonen tilknyttet Pippin II, da mildhet i en fyrste hos Pippin presenteres som en styrke, men hos kong Childeric som en svakhet.¹⁰³

Den mest kontroversielle typen kilde jeg benyttet var lovsamlinger. *Formulae Adecavenses* og *Marculfi formularum libri duo* var to samlede lovsamlinger for lignende formål, en med eller

⁹⁷ Fouracre & Gerbeding 1996: 198.

⁹⁸ Ibid 107.

⁹⁹ *Vita Balthildis*, kap 10. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 126.

¹⁰⁰ Fouracre & Gerbeding 1996: 99.

¹⁰¹ Howard-Johnston & Hayward 1999: 40.

¹⁰² Fouracre & Gerbeding 1996: 79.

¹⁰³ Hen 1995: 199.

under kongelig tilsyn og den andre utenfor. Slik Rio påpekte ga de begge et noe ulikt bilde av den merovingiske verden, førstnevnte, Angers *formulae*, for lavere samfunnsjikt og deres vanlige disputer.¹⁰⁴ Marculfs angikk kongelige edikter, men var ikke en autoritet på deres bakgrunn.¹⁰⁵ Forfatterne av begge var sannsynligvis episkopale skribenter, enten munk eller annen klasse av noe tilnærmet de romerske advokatene, som i seg selv kunne enten være permanent i sekulær eller episkopal ansettelse, eller på oppdrag.¹⁰⁶ Denne usikkerheten har lenge vært skyldig i lovsamlingens manglende bruk til historiskundersøkelse, samt deres ofte «vulgære latin» i skrivningen selv.¹⁰⁷ Likevel viste en biskop interesse i Marculfs, og det nevnes at flere bispedømmer på tvers av kongedømmene foretok lignende affærer, selv om de ikke har overlevd. Forfatterne selv valgte hva av lov som ble videreført i samlingene etter behov og interesse, de kopierte ikke blindt etter en mal, akkurat som kanonlovene.¹⁰⁸ Tekstene f.eks. i Tours samlingen var ikke alle fra Tours, hvilket viste at lovsamlingene, selv om de kunne være ment for en region, hentet sin inspirasjon også utenfor det lokale.¹⁰⁹ Samtidig tilpasset Marculf latinen til hvordan han skrev de ulike *formulae* for bedre bruk.¹¹⁰

1.6: Metode: analyse

Kreiners *The Social Life of Hagiography* gikk til verks for å gi et bilde av de sosiale dimensjonene som eksisterte internt i det merovingiske riket. En livegnes forhold til sin prest, en frimann til sin biskops, etc. Alle omgås, og vitaenes eget forhold til verden utenfor deres karakterer utforskes.¹¹¹ Kreiners tekst søkte ulike grader av sannhet i forholdet mellom folk, aristokrati og allmue. Det ble også tatt høyde for ulike sosiologiske, sosialantropologiske og psykologiske tilnærminger i likhet med Peter Brown, hvilket ga et inntrykk av hvordan det kunne ha vært å møte biskopen i sin samtid.¹¹² Prakt og pryd var ikke bare verktøy på linje med Rapps autoriteter, men var forventninger satt til biskopene som verdslige herrer også over deres egne kirke og i omgang med andre magnater. Nyanseringen i biskopens bilde Kreiner bidro til har inspirert min egen tilnærming og ramme for tolkning.

¹⁰⁴ Rio 2008: 4.

¹⁰⁵ Ibid 9.

¹⁰⁶ Ibid 10.

¹⁰⁷ Ibid 21.

¹⁰⁸ Ibid 31.

¹⁰⁹ Ibid 34.

¹¹⁰ Rio 2009: 22. For diskusjon om charter som *formula* i praksis se Rio 2009: 44.

¹¹¹ Kreiner 2014: 7.

¹¹² Ibid 22.

De metodologiske utfordringene var så relativt klare, etter å ha funnet dato, region, forfatter og motiv, så langt en kan, måtte man bevege seg inn i teksten selv som bydde på sine egne utfordringer. Min analyse grunnet i Kreiners ble foretatt gjennom *de dicto* og *de re* analyse, hvor en så konkret på det eksplisitte i vitaene, og samtidig knyttet det opp mot et bredere perspektiv individet ikke nødvendigvis var bevisst på, f.eks. i form av symbolske handlinger. I norsk historieforskning blir dette nesten tilsvarende bruken av levning og beretning.

Forfatterne var ikke isolerte i sin samtid, de mottok tilbakemeldinger og forsøkte forsikre seg om fakta så best de kunne særlig når det gjaldt lokale helgener, hvilket sikret at selv om de hadde egne motiv måtte det bli tatt hensyn til at disse igjen kunne bli utfordret i samtiden, slik at deres tolkning alltid forble åpen for andres, som Kreiner pekte på var vitaenes syklus.¹¹³ Det var derfor at selv om mange av de symbolske handlingene jeg kom tilbake til skyldtes litterær nødvendighet, likevel kunne peke på noe ekte i biskopenes virksomhet for opparbeidelse av autoritet, særlig spirituell.¹¹⁴ Hagiografien selv måtte operere innenfor rammer som kunne overtale og overbevise, ikke overdrive det folk anså mulig selv i vitaenes egne mirakelverden.¹¹⁵ Dette gjorde helgenlivene bedre egnet til deltagelse i diskusjonen utenfor deres vegger, i motsetning til deres gamle posisjon i historiografien.

Helgenlivs formål var så det som muliggjorde deres bruk. Skulle de bli trodd på, måtte handlingsløp falle innenfor de akseptable rammene. Skillet mellom helgeners handlinger i *vita* som litterære *topoi*, samt de reelle handlingene helgenene mulig kunne ha begått i sin levetid på vegne av folket de var ment å lede, var ikke alltid like nyttig som hittil gjort. Tok en høyde for Kreiners tolkning som grunnet i interdisiplinære metoder fremfor kun de tradisjonelt historiske. Det blir en historie avdekket gjennom hagiografien, men også utenfor den.¹¹⁶ Og for min tekst, blir det mer hensiktsmessig å se på handlinger fremfor mirakler, selv om de var forstått i samtiden som essensen for demonstrasjonen at Gud utførte gjennom mennesker, i vesten oftest menn.¹¹⁷ Men det var også en rekke kvinner som over 600-tallet ble helgengjort for sine handlinger i livet, hvilket betydde at den etter hvert taklede *adelheilige* prosessen ikke var reservert for menn, selv om biskopen forble det mest synlige embetet i forskningen.¹¹⁸

¹¹³ Kreiner 2014: 18-19.

¹¹⁴ Kaldal 2003: 168. Først og fremst anså jeg historieforfatternes rolle som en som rettferdiggjorde, selv når de informerer blir det gjort under linsen av det, også i handlinger som virket symbolske.

¹¹⁵ Sarris et al 2011b: 14.

¹¹⁶ I Corradini et al 2003 fremmer Harrison mye av det samme tankesettet; interdisiplinær metode gjorde at historien kunne bli tolket i nåtiden i det hele tatt, så tolkningen må fortsatt bli utviklet.

¹¹⁷ Howard-Johnston & Hayward 1999: 15-18.

¹¹⁸ For den store mengden kvinner som ble helgengjort i vest kontra øst se McNamara et al 1992.

Forsøket mitt ble gjort så i lys av særlig Kreiners studie angående hagiografiens rolle som noe normativt, men også i form av sin tankeverd, hvilket kirken forsøkte virkeliggjøre gjennom dens praksis.¹¹⁹ Slik det fremsto, ble moderne historikere like mye påvirket av deres tankegods som fortidens, hvilket ble sett særlig i 600-tallets debatt slik det angikk biskopenes sekularisering.¹²⁰ En tolkning var alltid åpen for å bli gjentolket, og hverken kildene eller denne oppgaven er et unntak.

¹¹⁹ Kreiner 2014: 32.

¹²⁰ Jordanova 2019: 47. En må se utenfor rammene for å finne formålet, slik det eksisterte utenfor teksten.

2: Administrasjon og virksomhet: *Civitas*

Dette kapitlet vil sette biskopene som administrator inn i en større kontekst av deres praksis, rivaler og utfordringer på et lokalt nivå. I sin rolle som administrator ble biskopen delegert fra kongemaktene mye ansvar som også tok ulike former i den andre halvdel av 600-tallet. Strukturene som omga dem ble gjennomgått før neste kapittel gikk inn på lokalforholdene, ettersom kongemaktens tilsyn og fravær begge påvirket biskopenes handlingsrom, samt utviklingen av strukturer. Det kunne både bidra til å avsløre vilkårene for deres samhold med aristokrati og foreningen av deres religiøse rolle med de administrative ansvarene.

2.1: Biskopen; administrator og landeier

Biskopene tjente i lang tid som administrator, både av deres personlige eiendommer og deres kirkes under tilsynet av en selv og tjenere. De hadde i kongedømmene en trefoldig rolle, delegert fra kongemakten på administrative, legislative og åndelige *auctoritas*, autoritet.¹²¹ Behovet for førstnevnte var så sterkt at Eligius sitt helgenliv ikke pekte på noe annet enn hans administrative evne skjult i hans pietisme som grunn til utnevning.¹²² Biskopene så på seg selv som unikt egnet til det, grunnet deres personlige kraft og midler, religiøse som sekulære, og plikt til de fattige.¹²³ Selv i den mer kyniske tolkningen fra kongehuset beviste en kandidats evne til å kjøpe bispesetet at de besatt midlene til embetets kall.¹²⁴ Enda de ikke alene kontrollerte byene var deres posisjon unikt styrket av deres rolle i det religiøse liv, som forkynner og veldedig forkjemper hvilke ikke var delegert av kongene.¹²⁵ De var synlige figurer både for myndighet og lokalbefolkning grunnet deres praksis, og det medførte nærvær.

Basisen på tvers av byene var deres *domus ecclesiae* og *basilica*, residens og kirke i byen som rommet deres base og stab. De skulle nominelt være åpne for alle på tvers av samfunnssjikt i sin rolle som *defensor*, beskytter for de fattige etter det romerske embetet *defensor civitatis*. Det var en kilde til ytterligere spirituell autoritet. Som *defensor* stilte de eller sine delegerte opp på vegne av de svakeste, fra fattige, enker, foreldreløse og krøplede. Deres *domus* eller husholdning av både eiendom og stab eksisterte for å sikre både de utsattes, og de velstående folks liv. Dette kom ikke gratis, men sørget for at de i rollen som *pater* og *rector* kunne

¹²¹ Halfond 2019: 54.

¹²² *Vita Eligius I*, s.3. Overs. McNamara i Head 2000: 142.

¹²³ Kreiner 2014: 146.

¹²⁴ Nelson 1986: 25.

¹²⁵ Halfond 2019: 42.

korrigere, *correctio*, normativ atferd og sikre at kirkens eiendom ble ivaretatt, samt sørge for at donasjoner ble overholdt.¹²⁶

Praksisen ble søkt styrket i rollen konsilene hadde regionalt, og ble holdt på mindre og større skala jevnlig. Alt for å fremme ønsket virksomhet blant biskoper samt samsvar i deres praksis på tvers av individer. På det regionale nivå sikret det at de tjente som agent for mediering av lokale konflikter, også mellom medlemmer av aristokratiet de var en del av.¹²⁷ På det nasjonale nivå skulle det sikre at episkopatet var gjenkjennelig i dets uttrykk og praksis, hvilket kunne mulig forklare den senere frankiske kirkens interesse i ortodoks om individer satte inn mer personlig karakter i deres utførelse av embetsplikten. 656 som hittil var markert som et år for endring var ikke nødvendigvis ansett som så annerledes i samtiden, selv om det kunne ha påvirket Neustria-Burgund palassets omdømme. Det var ikke før 670-tallet at konsekvensene ble åpenbare, da Ebroin valgte og vrakte sin egen konge, samt Austrasia ble involvert i konfliktene. For konsilenes del søkte de fremdeles et tradisjonelt samtykke fra individuelle biskoper til godkjenning av konsilets agenda og tiltak, på denne måten fremmet de enda ortodoks i praksis. Men i fravær av konsil som kildemateriale etter 650-tallet kunne det ha tydet på økende rom for nettopp misbruk av embetet.¹²⁸

For biskopene som hadde personlig velstand og kirkelig eiendom, skulle sistnevnte eksklusivt bli benyttet til deres veldedige arbeid og førstnevnte gjerne støtte det. En skulle bevilge sine store inntekter til rette formål, selv om mange biskoper kunne ha latt skillet mellom personlig og ekklesiastisk eiendom være noe flyktig. Et unntak, Bertram av Le Mans, hvor hans markering av hestene sine med enten personlig eller kirkelig branntegn var rom til å skryte av, for som konsilene viste var ikke alle biskoper så samvittighetsfulle.¹²⁹ Når senere kirker har land spredd over flere *civitas* ble det sannsynligvis bare enklere å sette av biter til egen fortjeneste. 600-tallet så en samtidig endring i jordbruksdriften. Selv om slaver ved plantasjer var sjeldne, ble det dokumentert andre ufrie ved biskopenes eiendommer. Bertram var langt ifra den eneste, men han viste til fremveksten av det todelte godssystemet, hvor han ved flere *mansii* en mindre enhet eiendom enn en *villa*, hadde ufrie bondefamilier, *mancipiae*, til å dyrke andeler jord og betale han i landskyld og arbeidsplikt ved hovedgården.¹³⁰ Det gode omdømmet med ufrie leilendinger kunne ha økt blant biskopene i samme takt som frigjørelsen

¹²⁶ Kreiner 2011: 345.

¹²⁷ Halfond 2019: 42-3.

¹²⁸ Halfond 2010: 175.

¹²⁹ Wood 1994: 209.

¹³⁰ Wickham 2005: 282.

av slaver økte som motiv i deres helgenliv, og samtidig ha vært påvirket av den bredere tendensen i riket av å anse det som noe edelt i seg selv.¹³¹ Likevel var det godt dokumentert at selv de frigjorte slavene ikke nødvendigvis gjorde som de ønsket, enten ved at de måtte betale biskopen tilbake eller tjene ved hans eiendom som *servi* eller *mancipiae* i sin tur, hvor *mancipiae* kunne i økende grad ha blitt brukt om ufrie tjenere eller leilendinger.¹³² Å være fri betydde ikke at en var uten ansvar, eller at ingen hadde ansvar for deg.¹³³ Selv om det var en del av det veldedige arbeidet deres kunne det også medføre unike plikter, ettersom Marculf valgte notere en prosess for at en biskop eller annen *vir inluster* skulle frigi slaven sin foran kongen for at ingen skulle kunne bestride deres frie status. Kanskje gjort med intensjonen at de skulle tjene biskopen i en mer opphøyd rolle enn de andre fridde, uten fortidens stigma.¹³⁴

Det var også andre mulige forhold bak utviklingen. Slik Sarris viste var selv områder utenfor det tradisjonelt romerske systemet i økende grad påvirket av den samme utviklingen som bandt bønder tettere til sentrene for produksjon. En utvikling som begynte i sør, men bevegde seg nord til Neustria og øst til Austrasia med tiden og utover 600-tallet. Det økende antallet klostre, samt aristokratiets entusiasme mulig skyldtes det formålet de tjente; binding av folk til et både mer oversiktlig og kontrollert system.¹³⁵

Selv om en var forsiktig i tolkningen av klostergrunnleggelsens, lot den eliten bevare personlig eiendom, forsterke ens sjeleliv, og samle eiendom på et sted som kunne være tryggere i tider av uro eller beslagleggelse som bare noen mulige fordeler.¹³⁶ Nyttens lå utenfor ren hellighet eller prestisje. Biskopene var entusiastiske til det både som embetsmenn og aristokrater, da det ville forene et formål i alle fall så lenge de eller familien kunne kontrollere det eventuelle klosteret, samt øke deres mulige eiendom ved å motta land fra det kongelige *fiscus*.¹³⁷ Et kloster var likevel en betydelig investering, både monetært og åndelig for de involverte i grunnleggelsen. For biskopens del kunne det også by på utfordringer slik det gjaldt deres spirituelle autoritet lokalt, men omfanget av det varierte fra region til region, like fullt som det ville variere på den individuelle abbeden eller i andre tilfeller abbedissens egne *persona* og nettverk.¹³⁸ Skal hennes egne helgenliv bli trodd, var f.eks. Radegund en av de

¹³¹ *Vita S. Eligius I*, s.10. Overs. McNamara i Head 2000: 144.

¹³² *Formulae Adecavenses*, 1. Overs. Rio 2008: 49.

¹³³ *Marculfi formularum libri duo II*, 34. Overs. Rio 2008: 216.

¹³⁴ *Marculfi formularum libri duo I*, 22. Overs. Rio 2008: 156.

¹³⁵ Sarris 2011a: 342.

¹³⁶ Fox 2014: 273-274.

¹³⁷ *Ibid* 81.

¹³⁸ Halsall 2002: 264.

som befant seg i konflikt med den lokale biskopen, en hun vant gjennom sitt eget nettverk og velstand samt rekrutteringen av andre biskoper ved brevveksling for å fremme hennes sak i konflikten.¹³⁹ Radegund var tilsynelatende eksepsjonell, men viste evnen både kvinner og menn i klostre kunne ha forutsatt at de hadde det rette nettverket. Selvfølgelig må dette også ha variert avhengig av hvem en var i konflikt med, ettersom en slik konflikt sannsynligvis ikke ville ha kommet langt i møte med noen som Audoin eller Aunemund på sitt sterkeste da slike biskoper hadde støtt i deres *civitas* og sin greve. Chrodobert av Paris under noe annerledes omstendigheter fant seg i en lignende rolle når han ble bedt om råd fra abbedisse Boba, hvilket enda demonstrerte de ekklesiastiske kvinnenens mestring av det skrevne ord. Selv om bispekonen var nærmest forsvunnet fra kildematerialet, forble biskopene universale i sin rådgiving og virksomhet.¹⁴⁰ Bare i ens *domus ecclesiae*, eller alene i et rom, skulle de unngå kvinner for å ikke skade biskopens lokale omdømme, eller enda verre i egen tanke, bli beskyldt over brevveksling for uaktsom oppførsel, en stor forskjell fra århundrene før.¹⁴¹

2.2: Andre administratorer og episkopale utfordringer

De merovingiske grevene hadde titlene *comes* og *grafio* regionalt, med et administrativt ansvar over en *pagus*, kongedømmets minste administrative enhet, under en *civitas*.¹⁴² Tittelen var dels avhengig av geografisk posisjon i riket, med *grafio* mer utbredt i nord utenfor de tradisjonelt romerske områdene selv om det kunne fremstå grunnet manglende kildemateriale. Som administrator på lokalplanet deltok også myndighetens *domesticus*, en administrator av kongelige *villae*, men som utover andre halvdel av 600-tallet i økende grad forsvant, hvor de lokale *comites* i økende grad påtok seg ansvaret som tilsyn over eiendommer i det kongelige *fiscus*.¹⁴³ Som biskopen hadde de også personlig velstand, og ble også ofte anklaget for misbruk av sin posisjon for tilegnelsen av mer eiendom.¹⁴⁴ Pagus enhetens administrator, greven, og staben under ble ofte kalt frem som vitne for legitimiteten av lokal rettferd i rettsaker, enten grevene personlig eller noen med delegert myndighet i deres sted.¹⁴⁵ Noe som sjeldent ble delegert var skatteinnsamling. Både *duces* og *comites* sto ansvarlige for den, men for biskopen var det noe mer usikkert om hvorvidt han deltok direkte eller bare bisto

¹³⁹ Kim & McLaughlin 2020: 50.

¹⁴⁰ Hen 2012: 227.

¹⁴¹ Kreiner 2011: 339.

¹⁴² Murray 1986: 791.

¹⁴³ Ibid 803.

¹⁴⁴ Halfond 2019: 92.

¹⁴⁵ *Marculfi formularum libri duo preface*. Overs. Rio 2008: 126.

prosessen, samt kanskje sørget for at den ble samlet med minimal utnyttelse. Et av Desiderius sine brev tydet på at biskopene sto som skattesamler, hvilket Durliat støttet, men Kreiner var uenig med.¹⁴⁶ En mulighet var at Desiderius i Cahors, en region med sterk *romanitas* ga uttrykk for en regional praksis. Et forlik mellom Durliat og Kreiner, ble at biskopene bisto skattesamlingen der samlerne møtte vansker, og benyttet sin posisjon til oppfordring av samarbeid fra befolkningen. Det kunne også ha vært ulike dimensjoner mellom oppfordring og tvang alt ettersom hvor villig en biskop var til å bruke de militære midlene han hadde. Både biskopene, deres kirker og helgenkultene skulle ha sin andel, og de tok stolthet i både virksomheten og opprettholdelsen av det hele som kunne støtte ideen om at de var aktive deltagere i skattesamlingen.¹⁴⁷ Men det var sannsynligvis den raskeste måten en biskop gjorde seg upopulær, og det var usikkert hvor villig de fleste var til å gjøre det selv om det forble en mulighet. Igjen var det sjeldent helgenlivene var villig til å peke på land eiendom eller skatt som kilde til velstand konkret, de foretrakk heller donasjoner og tilfeldige begravede skatter som resultat av dyp spiritualitet eller rettskaffent personlig arbeid. Det de ofte manglet var det gjensidige heltene skulle gi tilbake, både tjenester og fidelitet til giverne.¹⁴⁸

Hver *civitas* med omliggende territorium holdt egne skatteregister slik at de kunne anslå cirka inntekter fra samling til samling.¹⁴⁹ En sterk stat skattet enklere, men frankerne var svært uvillige til å betale selv under de sterkeste kongene. Immunitet og fritak fra ytelse på vegne av kongelige agenter kunne ha vært et politisk forlik i bytte mot tjeneste, med økt betydning etter hvert som palassene ble benyttet av magnater og biskopene ble innlemmet i konflikter som kunne ha svekket deres omdømme i byene.¹⁵⁰ Graden av tilsyn fra by til by varierte, og særdeles byene sør for Loire elven holdt mer uavhengighet enn de nordlige, hvor lojalitet til sentralmakt ved palasset i Burgund og Neustria ble fostret under de rette anledningene som festivaler og helgendager. Biskopens rolle var en som også skulle bistå andre embeters.¹⁵¹

En nokså overraskende kilde til konflikt, særdeles om biskopen var fremmed var deres egne kirkestab. Diakonene, og særdeles erkediakonen som oftest var ansett som biskopens arving, var forventet til å overta posisjonen etter dem. Dette ble ofte ansett som en *ritus*, eller lokal tradisjon, som informerte valget mange steder. Ulike *civitas* kunne ha ulike *ritus*, da særlig de

¹⁴⁶ Kreiner 2011: 335.

¹⁴⁷ Wood 2014: 203.

¹⁴⁸ *Vita Eligius I*, s.32. Overs. McNamara i Head 2000: 150.

¹⁴⁹ Wood 2014: 60.

¹⁵⁰ Wickham 2005: 106.

¹⁵¹ Wormald et al 1983: 55.

ved periferien som i Bayern og Alsace kunne mulig ha hatt egne informert av deres lokale identiteter. En annen forklaring ble at mange av kongemaktens utnevnelser møtte sterkest motstand der både deres utnevnte var fremmed, og det ble ansett som brutt *ritus*. Et brudd i ordinær virksomhet der tradisjonene sto sterkest kunne vel ha hatt skyld i flere lokale konflikter enn det hintes til.¹⁵² Det var også grunn til å tro at disse bruddene var det helgenlivene av nødvendighet ville utelate skulle de fremme kirkens sak. Praejectus selv brøt med tradisjonen da han forsøkte omgå sin kirkes erkediakon Garivald i bispevalget, hvilket nødvendiggjorde samling av støtte sannsynligvis med bestikkelser fra begge sider og greven Genesisius sin innblanding.¹⁵³ Praejectus benyttet også litterære midler, ved å skrive et vinnende kristent verk på helgenkultens vegne kunne han fremstå som en sterkere autoritet, selv om det må ha forutsatt at Garivald ikke allerede hadde etablert egen kontroll.¹⁵⁴ Sammenlagt med mer veldedig arbeid før valget, utført personlig nærmest i kristuslignende form kunne Praejectus fremstå som sterkere befestet enn han egentlig hadde vært.¹⁵⁵ Som seierherren i valget kunne et eventuelt brudd på *ritus* pekes vekk fra Praejectus, og det særegne ble gjort ordinært gjennom guddommelige inn gripen ifra hele Praejectus sin karriere for å forsone bruddet på tradisjon.¹⁵⁶ Dette forble en interesse for helgenlivsforfatterne, uansett hvordan en valgte å tolke biskopenes sekulære virksomhet, som et brudd eller en videreførelse av fortidens praksis.

Grepene gjort av Praejectus, hans søken etter en patron og personlige involvering i almisse kunne vel ha vært ekstraordinært for tiden når en så hvor mye ellers ble delegert, og det var kanskje nødvendig om en så på diakonenes velstand. I sitt testament bevilget Adalgyselus-Grimo, diakon ved Verduns katedral død (634 e.Kr), både *villae* og deler av dem, flere hundre *solidi* i verdisaker, og rett til *usufruct* over land, til en rekke helgenkulturer, kirker og fattige.¹⁵⁷ Blant de bedrev diakonen egne *xenodochium* som huset fattige, hvilket var en sikker måte å vise sin medlidenhet til andre. Igjen besatt Adalgyselus disse eiendommene, enkelte 150 kilometer nord for Verdun, fordi han var av en aristokratisk familie, de var ikke opparbeidet i tjenesten som diakon.¹⁵⁸ At hans liv endte i tjeneste som diakon på tross velstanden var interessant, men kunne ikke bli tatt som bevis for at alle diakoner hadde tilsvarende velstand.

¹⁵² Kreiner 2014: 106.

¹⁵³ *Passio Praejecti* kap 13. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 281.

¹⁵⁴ *Passio Praejecti* kap 9. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 278.

¹⁵⁵ *Passio Praejecti* kap 6. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 277.

¹⁵⁶ *Passio Praejecti* kap 1. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 273.

¹⁵⁷ *Will of Adalgyselus-Grimo*. E03513.

¹⁵⁸ Wickham 2005: 189.

Det kunne likevel tyde på at en erkediakon i mange tilfeller kunne besitte lignende midler, og erkediakoner som Garivald uansett *ritus* måtte selv ha bevist sin egen posisjon skulle de vinne valg. Garivalds feil om han hadde rikdom kunne ha ligget i generøsitet på feil vilkår, hvor for mye gikk til kongemakten uten tilstrekkelig veldedighet på vegne av sin by, kanskje fordi han var overbevist om betydningen av *ritus*. Det muliggjorde Praejectus sin suksess da Garivald fremsto selv ovenfor palasset som en svakere kandidat.¹⁵⁹ I andre tilfeller kunne en erkediakon med tilstrekkelig nettverk omgå biskopen ved direkte petisjon til hoffet, eller selv etter biskopvalget forble mektigere slik som erkediakonen Proculus som isolerte biskopen i sin by vekk fra befolkningen så biskopen nærmest sultet.¹⁶⁰ Hadde ikke Praejectus sannsynligvis manøvrert situasjonen så Garivald ble fordømt, og hans midler og nettverk var omfattende, kunne en lignende skjebne ha ventet på ham.¹⁶¹ I Praejectus sitt tilfelle var også støtten fra greven essensielt, da greven også tjente som en egen direkte lenke til palasset.

Comites var ikke alltid til stede i byene, men når de var der kunne deres støtte for en biskop være betydelig i både deres valg og utførelse av plikter. Grevene reiste til og fra egne og myndighetenes eiendommer utover 600-tallet, men holdt også til ved nærliggende *castra* og festningsverk som de tilsynelatende foretrakk. I et så voldelig landskap så både biskopene og grevene seg tryggest bak sine murer, og en landdisputt slik som fikk Praejectus drept var en vanlig årsak til vold og uro for herrerne av begge typer.¹⁶² Lov var også en arena de delte.

2.3: Dommere og aktører i lov og orden

Biskopenes kjennskap til sekulær lov var vel dokumentert, både i helgenliv og utenfor.¹⁶³ Slik som grevene hadde de fra myndighetens side en forventet rolle i rettsaker. Rettferdighet i virkeligheten og helgenlivene antok mange former, og rettferdigheten ba på egne, unike utfordringer både for sekulære og religiøse embetsholdere. Dommene involverte biskopen enten som deltaker i søksmål, som tillitsmann ved eds avlegging, garantist for anklagdes uskyld eller dommere i rettsaker. særdeles om det involverte et kirkemedlem eller fattige med tilstrekkelige kontakter.¹⁶⁴ Rollen som *defensor* var overlatt til biskopen og hans stab i flere lokale søksmål og disputer om deltakerne først gikk rettens vei, selv om det ble antatt at forlik oftest fant sted utenfor rettsalens vegger, men det kunne nås om partene i et søksmål

¹⁵⁹ Halfond 2019: 80.

¹⁶⁰ Wood 1994: 82.

¹⁶¹ *Passio Praejecti* kap 14. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 283.

¹⁶² Fouracre 1979: 90.

¹⁶³ Fouracre & Gerbeding 1996: 31.

¹⁶⁴ *Formulae Adecavenses*, 1. Overs. Rio 2008: 47.

ikke møtte til sin egen rettsak.¹⁶⁵ Biskop og greve var ikke alltid tilstede personlig, men sendte oftest representanter som stedfortredere, med mulighet for personlig involvering senere. På tvers av riket var denne prosedyren i fred overholdt av kongens utplasserte agenter.

Det var en mengde dommere i merovingerkongedømmene, og enkelte kunne bli forvirret med hverandre. Enkelte var bare kalt *iudex*, det viste til at de dømte, andre var mer definert slik som *iudex fiscalis*, en dommer med kongelig delegert myndighet. De deltok i rettsakens prosedyre for å gi den symbolsk og reell legitimitet.¹⁶⁶ Deltakelsen av lokale aktører som fremstående borgere, hvilke *rachinburgi* kunne inngå i, og som bisto grevene når de hentet gjeldspliktige. Villigheten til å løse spørsmål om rettferd var forsterket ettersom dommerne og biskopene mottok en andel av disputters beløp.¹⁶⁷ Det var ofte kostnadene som gjorde at folk søkte seg til biskopen eller løste sine disputer utenfor rettsvesenet, men de deltok også.

Myndighetens tilstedeværelse i alle de tradisjonelle regionene var avhengig av lokal støtte, men de hadde også egne agenter i ulike former. Som embetsholdere inkluderte disse nominelt de ulike hertugene, grevene, og biskopene. Men også kongenes bander av soldater ved strategiske lokasjoner, kalt *custodes*. *Pueri*, livvakter og militære følge var for alle magnater essensielle skulle en ha handlekraft, og disse måtte lønnes. Ble de erstattet, eller lå deres lojalitet i andres hender, var avmektighet resultatet.¹⁶⁸ Fra 638 hadde Dagobert på høyden av sin makt installert en rekke systemer som vedvarte utover 600-tallet. Disse inkluderte festningsverk på gamle romerske *milites* stasjoner og bander med politilignende *centenae*. Disse var handlekraftige og enkle å mobilisere om ikke alltid tallrike.¹⁶⁹ Deres *centena* kunne også bety område for deres jurisdiksjon, hvor de stilte seg ansvarlige til å finne lovbrøtere og erstatte eiendom tapt i deres område.¹⁷⁰ En *centena* kunne benyttes både som svar på uro, forårsaket av svakere magnater eller banditter, men også som lokal ordensbevarelse eller som eskorte til rettsaker.¹⁷¹ Grevene benyttet dem som representanter, men det hvilte sannsynligvis også på deres evne til å mobilisere, enten ved autoritet og egne styrker eller betaling, da en *centena* ikke alltid betydde *custodes*, dvs. stående utplasserte tropper, men kunne kalles sammen etter behov.¹⁷² Enda dette kunne ha vært en del av de regionale forskjellene, hvor

¹⁶⁵ *Formulae Adecavenses*, 12. Overs. Rio 2008: 59.

¹⁶⁶ Murray 1986: 793.

¹⁶⁷ Kreiner 2014: 43.

¹⁶⁸ Bachrach 1972: 97.

¹⁶⁹ Bachrach 1972: 108-109.

¹⁷⁰ Murray 1988: 81.

¹⁷¹ *Acta Aunemundi*, kap 4. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 184.

¹⁷² Murray 1988: 88.

comites i enkelte deler hadde tradisjonell rett over *centenae*, mens andre grever hadde mindre handlingsrom for bruken av dem.¹⁷³ Det var også diplomer som tydet på at lederen for en *centena*, en *centenarius*, var direkte utnevnt av greven som både en leder og *iudex dati*, deldommer for sekulær lov, sannsynligvis da for tyveri og vold som gikk utenfor de akseptable rammene.¹⁷⁴ De eneste som i alle tilfeller mobiliserte dem var hertugene, og det kunne ha vært derfor Adalric i Alsace forviste kongenstropper uten at det var et brudd med noen regler, i sin konflikt mot Grandval klosteret.¹⁷⁵

Som *in truste*, i kongenes tillit, delte både bandene og disse embetsholderne delegert tillit fra kongene til å handle i deres navn, og det var tydelig denne tilliten ble misbrukt til en viss grad, forutsatt kongemakten selv ikke var målet eller straffen kom senere.¹⁷⁶ Biskopenes egne livvakter kunne ha blitt supplementet av disse, eller rekruttert til forsvar i perioder forutsatt at de kunne bli involvert, enten gjennom appell til åndelig eller verdslig samvittighet med dets nødvendigheter som preken eller gaver. Biskopene hadde sannelig velstand til å gjøre det tidvis, enda å holde sine egne følger på 10-20 mann fødd allerede var en betydelig utgift.¹⁷⁷ Gjennomgangen var noe tung, men viste at forholdet lokalt, dvs. hvem som hadde våpen var betydelig for hvordan lokalmiljøet var utformet, og informerte ens handlingsrom i tidsperioder med sterk og svak kongemakt også hos biskopene. Hvor biskopenes makt lokalt kunne forsterkes av væpnede følge, med evne til å utnytte lov og kongelige institusjoner.

2.4: Den sekulære lov og eliten, rettferd og rettferdiggjøring

Merovingiske diplomer ble dessverre dårlig bevart, men rettferdighet var en av deres fremste bekymringer. 16 av de 38 overlevende diplomer var *placita*, eller endelige dommer.¹⁷⁸ Fra 650-årene skjedde en endring, hvor kongene undertegnet diplom personlig som beviset på deres legitimitet, og bispedømmene utga sine egne lokalt, i samarbeid med myndighetenes og episkopal interesse.¹⁷⁹ Å nekte et kongelig diplom i ens utførelse, eller ikke ta høyde for det i *placita* var forræderi.¹⁸⁰ Med det kunne ens eiendom, enten en var hertug, greve, biskop eller

¹⁷³ Ibid 59.

¹⁷⁴ Ibid 93.

¹⁷⁵ Petersen 2013: 216.

¹⁷⁶ Alfonso 2004: 6.

¹⁷⁷ Kreiner 2011: 341.

¹⁷⁸ Ganz & Goffart 1990: 907.

¹⁷⁹ Ibid 910.

¹⁸⁰ Kreiner 2014: 49.

landeier bli beslaglagt. Det var derfor tydelig hvorfor rettferdighet og judisiell virksomhet var høyt på agendaen blant alle aktører i merovingerkongedømmene.

For elitens del, både *comites*, *duces*, biskoper med flere, var et av midlene for å holde seg oppdatert de kongelige *placitum*, vårsamlingene. Magnater ønsket informasjon om rikets tilstand og palassets interesse.¹⁸¹ Eliten anså deltagelse som sin rett, og var en av grunnene til at konger ble sterkt begjært i delkongedømmene, eller at monopolisering av kongegunst eller rettferd ble slått hardt ned på av fraksjonene. Som formål forsterket de også kongedømmets samhold, ved å bekrefte deltagernes symbolske underdanighet selv om de styrte i sine egne områder.¹⁸² Handling ble legitimert av prosedyre, fra konfiskering av eiendom, feide og til rettferd; fulgte en det rette judisielle løpet kunne det meste aksepteres forutsatt at det ikke brøt ens mulighet til deltagelsen i det. Wood anså den episkopale representasjonen i dem som en triumf rundt år 600, da de bidro til å legitimere den.¹⁸³ Det var riktignok mulig at dette ble tolket i lys også av biskopenes aristokratiske bånd, som både *episcopi* og *potestates*, kirkemann og mektig, heller enn det rent episkopale, for selv om vårsamlingen ofte sammenfalt med større konsil, skjedde det sjeldnere utover 600-tallet.¹⁸⁴ Da Pippin II oppnådde sterkere kontroll fra 687, og kongene ikke deltok, stanset heller ikke episkopatet sin deltagelse på tross av deres nære bånd med kongemakten som legitimerende.¹⁸⁵

Fredegars krønike kunne støtte tanken at mange biskoper deltok primært i rollen som aristokrat, fremfor kristelige interesser. I krøniken ble både biskopene Leudegar og Audoin *beatus*, opphøyde, på tross av deres omfattende politiske involvering, men om dette skyldtes forfatterens overbevisning av helgenliv var uklart. Biskopenes fokus gjengitt i helgenliv var velferd og kongedømmets integritet, men helgenlivsforfatterne benyttet ikke deres helters død til bare det formålet.¹⁸⁶ Selvinteresse i Leudegars forfatters tilfelle gjaldt retten til hans relikvier, delvis gjemt i det kristne budskapet. Om hvorvidt det skyldtes et forfall i en episkopal identitet, eller at konsilene i økende grad ble lokale affærer og agendaen ved samlingene ble mindre kristen orienterte, var usikkert. Men en kunne ikke legge skylden på sekularisering uten bevis, da flere av begivenhetene som skjedde ikke nødvendigvis var like særegne som ved første øyekast, om tendensen til biskopenes deltagelse i virkeligheten var

¹⁸¹ Cooper & Leyser 2016: 113.

¹⁸² Alfonso et al 2003: 7.

¹⁸³ Wood 2018: 87.

¹⁸⁴ Halfond 2019: 117.

¹⁸⁵ Geary 1988: 196.

¹⁸⁶ *Passio Leudegarii*, kap 35. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 349.

vektlagt annerledes enn for Halfond og Wood. Forfatterens mesterlige evne lå i foreningen av disse formålene, og rettferdiggjør tosidig tolkning av helgenliv og biskopene.

2.5: Lov som kilde til splid

600-tallet største konflikter ga materiale til senere forfatteres fremstilling av tiden som kaotisk og voldelig. Og selv om den var beklagelig for samtidens forfattere, så mange ut til å ha et langt mer forståelsesfullt blikk på den periodiske volden de selv ofte hevdet å ha opplevd, eller deltatt i.¹⁸⁷ For biskopene skulle ikke vold være et alminnelig verktøy, selv om enkelte kjempet og alle ble bekreftet omgitt av livvakter både i deres *domus ecclesiae* og på reise.¹⁸⁸ Det skaper mellom dette og deres virke et svært annet bilde av deres praksis enn ideal slik gjengitt i helgenlivene. Alternativet en så kunne se på var de ofte nedprioriterte lovsamlingene.

Marculf's samling tok for seg kongelige edikter, men var ikke en endelig autoritet på monarkenes beslutninger.¹⁸⁹ *Formulae Adecavenses* tok for seg mindre økonomisk omfattende saker, som sjeldnere involverte eliten, men tydet mulig på at biskop og kloster fra 670-tallet og videre var involvert i rent sekulære disputer.¹⁹⁰ For Rio pekte bekymringene og interessefeltet av de ulike sakene gjengitt i lovsamlingene på et langt mer utstrakt behov for representasjon og det skrevne ords rolle som garantist i daglig virksomhet. Samlingene kunne gi en rekke mulige løsningsforslag og eksempler på disputer som biskopene kunne delta i.¹⁹¹

Biskopenes dom kalles på til enkelte saker, men en de kunne ha hatt særlig interesse av grunnet deres åndelige affærer var de som gjaldt mord. For Angers samlingen var det *boni homines*, eller fremstående menn som skulle delta, men det var ingenting som ekskluderte biskopens interesse eller innblanding fra prosedyren. Var saken seriøs nok til å involvere greven var ikke biskopen eller en representant langt unna.¹⁹² Om biskopene av bånd eller interesse for rettferd ble dratt en retning, og greven en annen, kunne en se hvorfor Gregor av Tours ofte beskyldte de for krangel.¹⁹³ De kunne også stille som garantist for andres rette oppførsel, igjen, i disputer som involverte ulike elementer av embetsmenn og det lokale

¹⁸⁷ Audoin som forfatter av *Vita Eligii* en av de alle måter fremste, både i omfang og lengden av hans karriere.

¹⁸⁸ Kreiner 2011: 341. Disse bærer mange navn på tvers av kildene: *gasindi, defensori, fideles, custodes*.

¹⁸⁹ Rio 2008: 9.

¹⁹⁰ Ibid 44.

¹⁹¹ Ibid 27.

¹⁹² *Formulae Adecavenses*, 5. Overs. Rio 2008: 54.

¹⁹³ Fox 2014: 67.

aristokratiet, forutsatt at de søkte fortjeneste enten pragmatisk eller spirituelt.¹⁹⁴ Tjenester og skyldfølelse, selv utenfor det rent fiskale, var også kapital for lokalvirksomhet som kunne benyttes av enkelte biskoper.

Myndighetene benyttet ikke bare biskoper til lokal patronskap og velferd, men særlig de som var utsendt fra palasset kunne også ha hatt en rolle til å forlenge lojalitetsbånd til de lokale grevene. I deres «medlidenhet og ærlighet» skulle biskopene på kongenes vegne være gavmilde ovenfor grevene og sørge for at de også viste fidelitet til kongens styre ved videreførelsen av hans interesser i spørsmål om rettferd.¹⁹⁵ Det var lite vi hadde som beskrev kongelige forventninger bedre enn Marculfs sitat, selv når benyttet utelukkende som ide for kongelig policy.¹⁹⁶ Det var likevel tydelig hvordan en biskop som arbeidet *for* mye i samsvar med idealene kunne komme i konflikt med lokale aktører som aristokratiet eller greven.¹⁹⁷

Riktignok vil ikke alle disputer lede til samme grad av konflikt, men minnet om dem må ha vedvart. For Praejectus sin del var det sannsynligvis at landdisputten mot Leudegar i 673 kostet magnaten Hector sitt liv som gjorde at Hectors allierte måtte ta sin hevn utenfor det judisielle rammeverket, uten at det gikk over til en blodfeide blant overlevende.¹⁹⁸ Konteksten i helgenliv endres ofte fra en enestående helt som møter sitt endelikt, om en tar høyde for alle de unevnte personene som sannsynligvis var med biskopene også i deres siste øyeblikk. Det var uvisst hvorvidt Praejectus kom overens med sin lokale greve, om han var informert om hevnen som skulle skje, men forlik på tross av mord var en essensiell del av helgenlivens politiske formål. De viste til at de som etterlevde, selv om de hadde vært involverte i heltens mord, ikke var skurkene slik som de to «senatorene» Bodo og Placidus som hadde deltatt mot Praejectus.¹⁹⁹ Donasjoner og gaver enten ved midler eller posisjon kunne legge plaster på selv dype sår i perioden, og rettferdighet var intet unntak til det. Det var særdeles der forfatterne ikke har et åpenbart politisk ståsted vi så villigheten til forlik etter helgenens død, slik som i Aunemunds hvor en enkelt kunne ha utpekt de tre hertugene som hans mordere, men forfatteren valgte å gi dem et alibi ettersom deres skyld ikke var nødvendig for hverken den

¹⁹⁴ *Formulae Adecavenses*, 24. Overs. Rio 2008: 68.

¹⁹⁵ *Marculfi formularum libri duo Additamenta*, 6. Overs. Rio 2008: 233-234.

¹⁹⁶ Rio 2008: 31.

¹⁹⁷ Halfond 2019: 119.

¹⁹⁸ Wallace-Hadrill 1962: 123.

¹⁹⁹ *Passio Praejecti*, kap 31. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 294.

åndelige leksjonen eller et brennende politisk formål.²⁰⁰ Konflikten om å løse konflikt var delvis lukket, i denne situasjonen tok de videre politiske bekymringene over.²⁰¹

2.6: Den regionale lov; uro og forlik

Lov og lov kodekser var blant de mest populære delene av frankisk historie, enten som en kilde til forent og sterk kongemakt ved deres tilsynelatende omfang, eller ved regioners særegenhet i former som *Lex Baiwariorum* og *Lex Ribuarica*, som begge ga biskopenes person en verdi av 900 *solidi* skulle de bli drept.²⁰² Mord på biskoper var med andre ord en av elitens privilegium, selv om det kunne ha uforutsette konsekvenser utenfor loven. Andre lovsamlinger slik som *Lex Salica* ga dem lavere *wergild*.²⁰³ Igjen må regionale forskjeller bli tatt høyde for i biskopenes egenart, selv deler av premissene for deres administrative virksomhet. I enkelte områder hadde biskopene mer sekulære involvering som følge av lokal skikk enn andre, men det var mulig en kilde til konflikt og kulturelle misforståelser skulle en være kongelig kandidat i fremmed territorium. Sentralmyndighetene tok delvis høyde for tradisjon og lokal art i sine lovsamlinger, men det var som i Radulfs opprør i Thüringen tegn på spenninger og mulige misforståelser. Radulfs opprør i 639 som følge av en umyndig konge kunne ha vært av opportuniste og personlig interesse, men også bevisst motstand mot handlinger en sterk konge som Dagobert I ble tilgitt for, men den unge Sigibert III ikke.²⁰⁴

Det kunne også være som Goffart har argumentert at slike småopprør for etablering av egenart og makt har vært mer vanlig enn tidligere ansett, hvor Gregor av Tours og Fredegar i sin samtid heller valgte å gi skyld til menneskelige feil enn regionale spenninger. *Rebellio* kunne forekomme fordi en magnat, kanskje en med kongelig støtte, overgikk de akseptable rammene lokalt, slik *comes* Herpo gjorde i Burgund, hvor den lokale *patricius* med biskoper som støtte drepte ham.²⁰⁵ Om rikshovmesterne hadde en egenart fra andre halvdel av 600-tallet, lå den kanskje i at de på samme måte som kongemaktene oftere kom unna med å utnytte institusjoner i egeninteresse. Igjen var det ikke nødvendigvis snakk om løsrivelse fra kongedømmet med biskopene som frihetskjemper, men en hvor deres lojalitet ble dratt vekk fra en kongelig-episkopal som utnevnte dem, til en midlertidig aristokratisk-lokal som ikke, i deres tanke eller samtidens, var tilstrekkelige for å bli avsatt. Beskyldningen om forræderi

²⁰⁰ *Acta Aunemundi*, kap 11. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 189.

²⁰¹ Cooper & Leyser 2016: 61.

²⁰² Halfond 2019: 91.

²⁰³ Murray 1986: 790.

²⁰⁴ Wickham 2005: 200.

²⁰⁵ Cooper & Leyser 2016: 109-110.

mot Aunemunds bror i Lyons kunne ha besittet paralleller, hvor biskopen dras inn som et resultat enten han bisto brorens beskyldte forræderi eller ikke, uten at det trengte være et uttrykk for Burgundisk uavhengighet, men heller at de hevdet egenmakt og *ritus* over det palasset og dets aristokratiske støtte kunne akseptere når de sto sterkt som motpol.²⁰⁶ En rekke tradisjoner kunne være stille akseptert, slik som at Aunemund ble utnevnt av sin familiære forgjenger, men senere ble benyttet som påskudd for inngripen.²⁰⁷ Samtidig kunne nye diplomer ha brutt med lokale lover som også bidro til et eventuelt *casus belli* for anklagen om forræderi.²⁰⁸ Rettferdiggjøring skjedde ikke alltid øyeblikkelig, for forsoning av både utfall og motiv kunne ta flere år. Men, når dommen faller på, var det ikke sikkert mange allierte som ellers kunne ha støttet en var villig til å dele ens skjebne slik Aunemunds forsøk på å samle lokal støtte viste til, hvor fortjenesten ved alliansen var borte.²⁰⁹

Marculfs samling kunne også gi innblikk i andre forhold og konkrete eksempler, som særlig i Leudegar og Genesisus sin praksis kunne vært forskjellig. Leudegar ble ansett som en dommer å frykte i sekulære affærer.²¹⁰ Hvorvidt dette betydde hard dom på vegne av aristokratiet mot fattige, mellom aristokrater, eller mot fattige, var uvisst. Antageligvis kunne det ha variert, og gått på bekostning av ulike elementer til tider for fortjenesten av noen få, eller hans egen ide om rettferd. Hans drivkraft beskyldtes også, og det kunne ha blitt videreført til hans rolle i Autun, hvor involvering i saker av ulik status brøyt med Autuns vante *ritus* og aristokratiets forventninger om hans virksomhet. Om Leudegar virkelig var rettskaffen i helgenlivets forstand, kunne hans arbeid mot f.eks. korrupsjon i rettsprosedyre ha skaffet han mange fiender.²¹¹ Leudegars utnevning fulgte også krangel som hadde ledet til vold mellom de fremste kandidatene, hvilket ikke nødvendigvis fjernet den misnøyen som lå bak, men betydde at hans inntog kom som kompromiss fra palassets side.²¹² Når Leudegar nøt støtten til palasset og Ebroin før deres brudd var dette mulig noe byen kunne gjøre lite med, eller så kunne han også ha besittet midler til å minke misnøyen monetært.²¹³ I lokalpolitikken kunne Leudegar ha motstått petisjoner om privilegier og immunitet til aristokratiske klosterdannelser, hvor han selv var uvillig til å inngå kompromiss som skulle miste han tilsyn slik som var implisitt i enkelte av Marculfs eksempler, selv om det ikke var garantert for

²⁰⁶ Wallace-Hadrill 1983: 124.

²⁰⁷ *Acta Aunemundi*, kap 2. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 180.

²⁰⁸ Kreiner 2014: 49.

²⁰⁹ *Acta Aunemundi*, kap 8. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 187.

²¹⁰ *Passio Leudegarii*, kap 1. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 216-217.

²¹¹ Rio 2008: 116.

²¹² *Passio Leudegarii*, kap 2. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 217-218.

²¹³ Fouracre & Gerbeding 1996: 221.

biskopenes virksomhet.²¹⁴ Immunitet var tross alt noe en biskop kunne bevilge til sine egne eiendommer også. Å nekte for andres, men forsterke ens egen posisjon var sannsynligvis ikke populært.²¹⁵

Leudegars rettferd var det fremste helgenlivet pekte på som mulig feilsteg i hans virksomhet utenfor de politiske omstendighetene med Ebroin, men at det var villig kritikk i det hele tatt var opplysende i hvor ofte det ellers var fraværende. Når Ebroin sikret seg palasset og bisto hæren som beleiret Autun, holdt han *ius potestas*, retten til makt blant kongedømmene.²¹⁶ Dette betydde at hans handling falt innenfor et lovlig rammeverk, og at det eneste som kunne true det var forent motstand som han møtte senere.²¹⁷ For vitaens egen del ble det også gjort et forlik med flere av Leudegars fangevoktere, som hertug Waimer som blendet ham.²¹⁸ Forlik ble også videreført med *comes palatii*, den høyest utøvende judicielle embetsholder utenfor kongen og rikshovmesteren. Palassgreven Wanig ble dels frifunnet fra sin skyld gjennom Leudegars tilgivelse ved å godta helgenens mirakuløse helbredelse. Om det skjede var ikke like viktig som at et forlik igjen ble inngått, Leudegars hellighet og de av hans relikvier ble godkjent, videreført og forsterket i helgenlivets handlingsløp som resultat.²¹⁹ Det pekte likevel på ekte forhold, og både Hermenars og forfatterens bekymringer angående relikvienes hellighet og deres kontroll over dem. Ved å plassere skyld taktisk kunne forfatterne forsone seg slik som i Leudegar med de en ikke ønsket beskyldte. Men det som utelates, slik som Leudegars konsil, var mulig av like stor betydning for hans by sin manglende støtte.²²⁰

Det var mulig samme grunn som gjorde at Autuns *comes* ble fullstendig fraværende fra helgenlivet. Enten om han bisto Leudegar i sin tid, var fraværende under handlingsløpet med vilje eller brukte vårsamlingen som skjede før handlingene utspilte seg til å begrunne sitt fravær. Hadde han støttet Leudegar og vært til stede i byen, ville det ha blitt bemerket. Derimot om han ikke gjorde det og var til stede, og enda holdt embetet i forfatteren av helgenlivets samtid, kunne utelatelsen ha vært av samme behov som Waimer og Wanigs; politisk forlik. Den beste handlingen på vegne av Autuns kirke, med henhold til dets folk som personlige vitner til hendelsene, var den beste løsningen simpelthen og ikke nevne han.

²¹⁴ *Marculfi formularum libri duo I*, 2. Overs. Rio 2008: 133.

²¹⁵ *Marculfi formularum libri duo I*, 16. Overs. Rio 2008: 150.

²¹⁶ Cooper & Leyser 2016: 230.

²¹⁷ *Passio Leudegarii*, kap 28. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 244

²¹⁸ *Passio Leudegarii*, kap 27. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 243.

²¹⁹ *Passio Leudegarii*, kap 31. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 246-247.

²²⁰ Fouracre & Gerbeding 1996: 219.

Skylden ble heller lagt på onde krefter med Ebroin i spissen, i stedet for en magnat som fremdeles styrte, eller hvor familien og allierte fortsatt holdt en mektig posisjon. Den mest sannsynlige forklaringen kunne ha vært at han eller maktbasen var en alliert av abbeden og etterfølgeren til Leudegar, Hermenar.²²¹ Igjen kunne Hermenar ha handlet rent opportunistisk, eller tidligere i rollen som abbed, vært berørt av Leudegars rettferd slik det ofte syntes i konflikt mellom biskop og kloster.²²² Med Hermenar og muligens greven som fiender, eller nøytrale, kunne det forklare hvorfor Leudegar på tross av den tilsynelatende velstanden han benyttet som bestikkelse ikke lyktes i rekrutteringen av støtte.²²³ Bak det hele lå også hva anklagen om forræderi.²²⁴ Angrepet kunne tyde på personlig hevn fra Ebroins fraksjon mot Leudegar.²²⁵ En hevn, om den eksisterte for Hermenar og greven av Autun etter de hadde vært utsatt for Leudegars rettferd, som behøvde at de gjorde det enkleste av alt; ingenting.²²⁶

Forsoning kunne begynne i samtiden, og om Leudegar ble transformert til en martyr allerede før sin død kunne selv Autuns uvillighet til å forsvare han ha blitt benyttet av en dyktig predikant, en forsoning som Hermenar hadde begynt.²²⁷ Kanskje Leudegar ble overgitt for å finne sin skjebne og rettmessige plass i himmelriket, kanskje folket ikke behøvde føle seg skyldig, ei heller abbeden som gjorde sitt og en greve som var fraværende.²²⁸ De senere hint til forsoning betydde ikke at forholdene ifra starten var de samme. En ting etablert var at det frankiske aristokratiet og dets episkopale embetsholdere handlet opportunistisk. I dyktige hender ble personlig interesse forent med den voksende tiltro til kristendommens autoritet, og ens handlinger rettferdiggjort. Hermenars involvering klarte ikke helgenlivets dyktige forfatter å skjule, kanskje fordi det, som forholdene ellers, var godt kjent i byens minne. Samtidig var vinningen av relikviene, både for åndelig og verdslig fortjeneste var det viktigste målet. Med andre ord kunne biskopene selv i samhandling med hverandre, og innenfor et episkopalt rammeverk, vise at målet rettferdiggjorde midlene.²²⁹

2.7: Maktens to hender og tre hoder

Kapitlet har sett på biskopenes utfordringer både i administrasjon og sekulær lov, samt sett på

²²¹ Fouracre & Gerbeding 1996: 206.

²²² *Marculfi formularum libri duo I*, 2. Overs. Rio 2008: 133.

²²³ *Passio Leudegarii*, kap 21. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 245-246.

²²⁴ Petersen 2013: 233.

²²⁵ *Passio Leudegarii*, kap 23. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 239-240.

²²⁶ Wallace-Hadrill 1962: 124.

²²⁷ *Passio Leudegarii*, kap 30. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 246-247

²²⁸ *Passio Leudegarii*, kap 23. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 239.

²²⁹ *Passio Leudegarii*, kap 12. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 230.

hvilke aktører de måtte forholde seg til. Vekten falt på kristendommens nytte som et verktøy til forsoning og forlik selv i omfattende konflikter. Biskopenes rolle som magnat og aristokrat med de bekymringene det medførte ble forsonet, enten personlig eller av andre. Mulige konfliktlinjer for lokalforhold var vinklet mot deres rolle som landeier og dommer, to av deres fremste identiteter. Forholdet til deres nærmeste rival i egen kirke, diakonen, og i administrasjon og lov over *civitas*, greven, var satt i kontekst av biskopene og viste til at like mye som de kunne være motparter handlet den mest effektive biskopen med dem på deres side slik myndighetens forventninger begjærte. Regionale forskjeller kunne påvirke handlingsrommet, sammen med spørsmål om identitet og lokal tradisjon, *ritus*. Biskopene handlet enten som aktør i egenrett eller måtte gjøre det som forlengelse av kongelig, annen magnats- eller episkopal politikk. Det kunne skje primært i samsvar som Audoin og mulig Genesisius, eller i senere konflikt som hos Leudegar og Aunemund.

3: Praksis og verktøy: *Vici*

Følgende kapittel vil se på den mulige påvirkningen av lokale institusjoner og aristokratisk innflytelse på biskopene. I og utenfor byene fantes det unike utfordringer som forutsatte egne strategier. De beste biskopene kunne forene deres interesse og deres plikter slik at deres virksomhet med aristokrater, klostre og allmue ledet til gjensidig fortjeneste. Senere skal vi se på kilden til velstand, nå vendes det mot dens forventede bruksområder og bidrag i fostring av *Bischofsherrschaft* på lokalplanet.

3.1: Byen som kjerne

Verdenen i og utenfor byen var svært unik, men byene som administrative sentre og arena for biskopenes veldedige arbeid hadde en rekke likheter. Deres autoritet og en andel av deres prestisje var direkte sammenkoblet med deres *basilica*, eller katedralkirken i de gitte byene som mye av deres velstand gikk til vedlikehold av. Enten i samme kompleks, men også noen ganger utenfor byens kjerne, holdt biskopene til i deres residens, *domus ecclesiae*. Fra denne administrerte de eiendom og ga almisse.²³⁰ Deres virksomhet hvilte på en forventning om *caritas*, omsorg, til deres flokk, men særdeles de mest utsatte som foreldreløse, enker og fattige. Nokså paradoksalt var en vedvarende kritikk av biskopenes virksomhet deres hundehold, både disponert til jakt, men også som vakthunder, hvilket i flere tilfeller skremte vekk de menneskene biskopene skulle bevare.²³¹ Praejectus selv styrte over et konsil der agendaen igjen var opptatt av hundehold som en utfordring til biskopenes praksis.²³² En kunne anta fra hans initiativ at Praejectus ikke var medskyldig i trenden, men samtidig ville det ikke være første gang vi ble presentert to bilder av virkeligheten. For på tross av hans hyllest av folket ved utnevnelsen til bispestolen, og helgenlivets presentasjon av hans nødvendige, veldedige arbeid var det mulig å se i andre kilder at han ikke forble populær.²³³ Noen av grunnene kunne ligge i den neste store saken vi finner han, landdisputten mot *patricius*, en lokaltittel for hertug, Hektor, og Leudegar. Av interesse var at Praejectus sin sponsor på veien til en ekklesiastisk karriere hadde involvert Leudegars bror, biskopen Genesisus, som ikke skal forveksles med greven som senere støtter ham i Clermont, også Genesisus. Biskopen Genesisus utdannet Praejectus med en fars rettskafne hånd, og ga han ansvar over hans rang som belønning for hans dygd, men det vekket sjalusi i byens eldre

²³⁰ Kreiner 2011: 342.

²³¹ Ibid 348.

²³² *Passio Praejecti*, kap 3. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 274.

²³³ *Passio Praejecti*, kap 14. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 283.

kirkemenn.²³⁴ Praejectus hadde tilsynelatende en god mentor, men om hvorvidt Genesisus styrket hans ambisjon i utdanningen eller ikke, var hans utnevning av Praejectus til rollen som diakon et klart signal for en mann ledet av visjoner.²³⁵

Et av biskopenes kjerne arbeid var bygningsverk og Praejectus ifølge sitt eget helgenliv reparerte gamle hus.²³⁶ Leudegar og særdeles Desiderius av Cahors var også berømte for denne virksomheten, som viste at biskopene i økende grad og kanskje særdeles i kraft av sin velstand videreførte de gamle romerske *curiales* sine ansvar der mulig. Heinzelmann gikk så langt som å si at en god biskop var en god bygger. Deres bygging inkluderte ikke bare sekulære som murene, men også baptistkirker, kapeller og klostre.²³⁷ Vedlikeholdet av disse og det velferdige arbeidet okkuperte store andeler av deres budsjett, sentrert i deres *basilica*. Byens *basilica* var ikke bare sentrumet for biskopens virksomhet, den var også roten av det omliggende territoriets kristne verden ideelt. Biskopen i byen fostret ortodoks og formidlet det kristne budskapet gjennom sin preking, hvilket i rollen som *pater* strålte gjennom ens *civitas*, og ut til andre kirker på landsbygda, *vici* kirkene. Biskopene videreførte arbeidet også personlig gjennom sine gudstjenester, for deres velsignelse ble ansett nærmest som en autograf, ikke var det umulig å tenke at en samfunnsgruppe kunne ha tatt stolthet av å ha en mer dygdsfull biskop enn naboens.²³⁸ Internt i byen var biskopens utfordringer nokså oversiktlige, selv om de var betydelige i møte med rivaler som ens egne diakoner, grevene og deres delegerte agenter. I tiden kunne også grevene i økende grad ha fraskrevet seg deler av deres intenderte ansvar i byene konkret, som betydde at mer av det falt på biskopene.²³⁹

Som ide var *Bischofsherrshafft* utarbeidet av forskere, hvor det ble forsterket i helgenliv, men utbredelsen og bruken av helgenliv kunne også ha utfordret biskopenes autoritet i samtiden. Som modell for biskopenes virksomhet betydde det at flere i kongedømmene hadde en ide om hvordan biskopene *burde* oppføre seg, som kunne ha bidratt til den ulike responsen mange av de mottar der hvor befolkningen så hykleriet.²⁴⁰ Selv ment til å forsterke spirituell autoritet kunne helgenliv også ha gitt grunnlag for kritikk fra befolkningen. Akkurat som kongelig policy ment å forsterke biskopenes autoritet, kunne den ha introdusert nye utfordringer.²⁴¹

²³⁴ *Passio Praejecti*, kap 4. Overs Fouracre & Gerbeding 1996: 274-275.

²³⁵ *Passio Praejecti*, kap 5. Overs Fouracre & Gerbeding 1996: 275.

²³⁶ *Passio Praejecti*, kap 11. Overs Fouracre & Gerbeding 1996: 279.

²³⁷ Heinzelmann 1976: 150-151.

²³⁸ Moore 2011: 185-188.

²³⁹ Fouracre 1979: 77.

²⁴⁰ Wormald et al 1983: 34.

²⁴¹ Geary 1988: 167.

3.2: Territoriets bilde

Som samarbeid mellom aristokrati og konge, samt ofte den lokale biskop, var klostergrunnleggelsen på 600-tallet betydelig. Både i dets omfang sammenlignet med århundret før, men også hvordan det endret livsmønstrene lokalt og okkuperte mye av både de økonomiske og politiske interessene hos palass, aristokrati og biskoper.²⁴² Samtidig kunne det ikke overdrives i omfang, ettersom regioner slik som Metz så mindre klostergrunnleggelse enn andre sammenlignbare regioner, og i Metz, som i mange perioder huset den Austrasiske kongen, skulle en trodd tendensen var det motsatte.²⁴³ Et mulig, men kanskje forenklet svar var aristokratiets vanlige interesse. I Metz selv som befestet *civitas* med direkte kongelig tilsyn, var det ikke samme behov for klostergrunnleggelse som et verktøy til å skaffe kongelig engasjement slik det ellers ofte ble benyttet som, og interessen var derfor mindre. Flere av Metz sine klosterdannelser kunne hvile mer på den spirituelle enn verdslige siden av interesse når kongen allerede var til stede. For Autun eller Lyons var interessen også der som et resultat av deres biskopers tilkobling til palasset, hvilket endret rammene for utbyggingen av klostre lokalt når en kunne nå kongemakten. I gode perioder var biskopene en lenke som en kunne petitionere for kontakt til kongehuset, en lenke som gjorde dem ettertraktet. Men det var ikke et monopol, og abbedene delte i sin tid denne evnen og mulig mye annet.²⁴⁴

Klostrene og biskopene delte flere funksjoner, som landeiere, administratorer og spirituelle autoriteter. Munkene ved klostrene var ment å holde et mer tilbakeholdent liv enn andre kirkemenn, men i helgenlivene så vi ofte at abbeder dukker opp. Enten ved biskopenes side eller som en rolle de holdt før i deres karriere. Mange biskoper grunnla klostre, inkludert Genesius av Lyons, og det var en del av Balthilds *Klosterpolitikk*, som vi returnerer til.²⁴⁵ Men donasjon var enda vanligere etter biskopens død, med donasjoner bevilget til klosteret, kirker og andre veldedige formål. Abbedene deltok også i velferdsoppgaver, mange av de hadde tilsynelatende ambisjoner også om å bli biskoper, et uttrykk for deres ofte aristokratiske bakgrunn akkurat som biskopenes.²⁴⁶ Dette medførte mange av de samme utfordringene som biskopene, men i langt mindre grad. De var i starten av utbyggelsen ikke like politisk involvert i sin praksis som biskopene var i samtiden.²⁴⁷

²⁴² Wood 1994: 191.

²⁴³ Halsall 2002: 264.

²⁴⁴ Fox 2014: 37-38.

²⁴⁵ Fouracre & Gerberding 1996: 274.

²⁴⁶ Fox 2014: 158.

²⁴⁷ Ibid 6.

Abbeder og abbedisser vant støtte på noe biskopene nesten hadde hatt monopol på tidligere: den spirituelle autoritet. De kunne gjøre det bevisst, eller som del av noe større. Dronningen Radegund hentet en bit av det sanne kors til sin egen klostergrunnleggelse, til den lokale biskopens klager og arg.²⁴⁸ Det var ikke en kilde til glede, men en konkret utfordring til hans tradisjonelle monopol. Det Radegund gjorde fra starten av, som andre kunne ha gjort, var å hvile seg eksklusivt på sitt eget nettverk. Hun unngikk den tradisjonelle rollen til biskopen i utformingen av klosteret.²⁴⁹ Men dette var også personlig, for når enn hun brakte inn relikvier til klosteret kontaktet hun en annen biskop til å observere deres inngang og gi dem rette riter. En normal prest var heller ikke tilstrekkelige for formålet i hennes egne tanker.²⁵⁰ Det var ikke nødvendigvis mange grunnleggere som nådde Radegunds omfattende nettverk, men det tydet på at klosteret kunne være en markering for hva en anså som sin egen rettmessige autoritet.

Konflikter kunne også gå utenfor det spirituelle. I en av Marculf's lovsamlinger var det interessant at donasjon til et kloster ved døden var bedre for ens sjelefred enn det tilsvarende gitt en biskop. Frelse var vektlagt som utfallet, hvor en sekulær aktør som vitne ble ofte gjentatt som den viktigste biten for at donasjonen ble overholdt ved *stipulatio*, løfte om å holde ved beslutningen. Den kunne ha indikert at biskoper ikke nødvendigvis var fornøyd med endringen, eller forklarte mulig hvorfor de i økende grad forsøkte å utøve kontroll over klostrene som rival til både velstand og spirituell autoritet.²⁵¹ Konfliktlinjer kunne gå over flere dimensjoner, og forholdet en biskop som f.eks. Leudegar eller Genesius hadde til klostrene lokalt må ha betydd noe for hvordan de selv ble ansett som autoritetsfigurer.

Som aristokratisk uttrykk var klostrene tydelige, selv å grunnlegge ett enten ved søking til en patron som kongehus, magnat eller biskop sendte et signal at man søkte en sterk posisjon lokalt. Det var en markør for ens stilling, eller den stillingen en aristokratisk familie forsøkte oppnå. Selv etter grunnleggelsen, i alle fall i noen generasjoner, ville abbeden eller abbedissen holde ved grunnleggerne, enten som en del av familien eller i takknemlighet. Konflikt med klostrene kunne så involvere flere og derav ha uforutsette konsekvenser om en biskop, særlig en ny utnevnt, ikke tok høyde for nyansene i forholdet.²⁵² I slike konflikter ville en biskop

²⁴⁸ Wood 1994: 73.

²⁴⁹ Kim & McLaughlin 2020: 50.

²⁵⁰ Hen 1995: 110.

²⁵¹ *Marculfi formularum libri duo II*, 1. Overs. Rio 2008: 181-182.

²⁵² Fox 2014: 161.

med dårlig eller fjernt nettverk, kanskje en kjent for sin involvering i rettferdighet ha ett verktøy som ikke involverte vold, søksmål eller utpressing: ekskommunisering.²⁵³

Selv om ekskommunisering var en ekstrem reaksjon, kunne det i mange tilfeller ha vært den eneste å falle tilbake på. Igjen må vekten lagt i det ha variert avhengig av biskopens egen autoritet, og den ekskommunisertes. Var de en aristokrat, med et velansett familiemedlem i posisjon av abbeden eller ved en *vici* kirke, til og med ens egen private prest, var det ikke sikkert dommen en gang ble overholdt av andre. Landskapet hadde med andre ord fått sterkere alternativer til det åndelige liv.²⁵⁴ Biskopene hadde tradisjonelt ikke funnet seg i rivaler, men etter hvert som klostrene fikk sterkere feste og de aristokratiske familiene bygde flere private kirker, kunne tradisjonelle midler til autoritet ha blitt svekket. Et element i tendensen kunne ha vært spredningen av den private bot gjøringen, som spredt både i kolumbansk klostermønstre, men også mange flere irske misjonærer som formidlet et budskap aristokratiet så nytten av og sparte dem for den tradisjonelle ydmykelsen bot hadde hatt.²⁵⁵

Det var vanskelig å si hva som kom først, dette eller prosessen av *adelheilige*. Helgenkulten hadde allerede vært til stede i flere hundre år, men i det mengden helgener økte, fant aristokratiet at deres besittelse av bispeembetet vant dem flere familiemedlemmer i helgeners rekker. Utviklingene kunne så ha sammenfalt i stor grad, hvor den ikke forherliget familien, men ga dem en mulighet til å heve seg over en biskops dom eller motstå hans krav. Å donere videre til et kjærtfamiliemedlems hvile, om de så eide det eller det var innlemmet i et kloster, ble bare mer populært. Den åndelige komponenten i donasjon til klostre kunne så ha vært grunnlagt i aristokratisk interesse og ble forsterket med tiden. Den kunne ha blitt et uttrykk for aristokratiets innblanding i prosessen selv der ikke alle brikkene som en ideell kontroll over generasjoner var til stede. De private kirkebyggene tjente også som en bit av puslespillet, men også en egen utfordring.²⁵⁶ Dioceses som Le Mans så omfattende kirkebygging, hvor forklaringen originalt var interessen for spredningen av kristendom, men vi kunne også tolke det som omfattende egen interesse, selv om den ikke ekskluderer det religiøse, kunne den også ha tjent som utfordring til biskopenes virksomhet for lokalaristokratiets vinning.²⁵⁷

Helgenkulten i seg selv var et uttrykk for langt mer individualisme enn tidligere ansett, hvor både enkelte *civitas*, kongehus, biskoper og biskopers familie hadde egne foretrukne helgener.

²⁵³ Rapp 2005: 93.

²⁵⁴ Wallace-Hadrill 1983: 99.

²⁵⁵ Fouracre 2005: 703.

²⁵⁶ Geary 1988: 176.

²⁵⁷ Wood 2018: 64.

Gregor av Tours selv i sitt historiske verk gjorde hans by og dens helgener sentrum av den åndelige verden etter Gud og Kristus selv.²⁵⁸ Det var de han rådde over som best eksemplifiserte helligdom, og vi kunne bare spekulere hvor viktig kontroll over kulten egentlig var for både aristokrati og biskop. Skal Audoin bli trodd i *Vita Eligii*, hvor han i sin erfaring også politisk hadde kommet til å anerkjenne betydningen av kulten for biskopens autoritet. Eligius, først av alt, søkte kontroll av kulten, og det kunne ha forent to interesser.²⁵⁹ Det var også lite tilfeldig at Eligius fant den viktigste helgenens kropp først.²⁶⁰ Med det ble hans handlekraft økt i tråd med relikviens slagkraft. Hvor viktig relikviene var lokalt var nå også biskopene sin interesse, om de kontrollerte dem eller ei. Kontroll av dem var sannelig et bidrag i kampen om å vinne lokalsamfunnets hengivenhet og respekt for ens egen autoritet.²⁶¹

3.3: Biskopens fremtreden og dets utfordringer

Helgenkulten kunne så spille inn på biskopens *persona*, summen av både deres fremtreden og autoritet. Som egne kristne *vicarii* var hver av dem en representant, en agent med røtter tilbake til apostlene. De hadde ulike måter å hevde autoritet, ikke bare i en symbolsk verden. Tradisjonen av liturgi ga dem en dyp kobling, som ved bibelens utbredelse, og sannsynligvis helgenlivene, gjorde at folk øyeblikkelige kunne forstå hva de sto for. Ifra deres klær til deres utførelse av riter og liturgi, de kunne fostre følelser ved deres handlinger.²⁶² Evnen til dyktig preking kunne ha vært ansett av ens lokale som verdifullt, det bygget *persona* særdeles om en forstod å tilpasse innholdet til anledningen og menigheten. Caesarius delte sine modeller for en god gudstjeneste til andre, da han selv erfarte misnøye når han enten lot det drifte for teologisk eller tørt.²⁶³ Fra deres person til deres hus til deres kirke, fremtreden av det hele betydde noe for folks overbevisning. Visse helligdager forsterket et budskap eller et sted kunne forsterke ens handlekraft. Noe ellers vanlig ble gjort utenkelig av de dyktigste biskopene i møte med aristokrati og allmue. I Leudegars *Passio* var for eksempel påskens hellighet en god nok grunn til å unnskyldte magnaten Hektors flykt, da han gjorde det så de skulle slippe spille blod i høytiden.²⁶⁴ Når Leudegar igjen ble tatt fra Autun for annen gang, var det særdeles delikat behandlet av helgenlivsforfatteren, fordi det også skjedde under

²⁵⁸ Corradini et al 2003: 244.

²⁵⁹ *Vita Eligius II*, s.7. Overs. McNamara i Head 2000: 155.

²⁶⁰ Fouracre 1979: 87.

²⁶¹ Wallace-Hadrill 1983: 50.

²⁶² Moore 2011: 161-162.

²⁶³ Fouracre 2005: 701-702.

²⁶⁴ *Passio Leudegarii*, kap 11. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 228-229.

påskan.²⁶⁵ Ifølge helgenlivets egen virkelighet skulle dette ha jobbet mot hans overgivelse, men som forhold utenfor kunne ha diktert, var det ikke nødvendigvis slik. I et annet helgenliv har Sarris utpekt forfatterens bruk av *philanthropia* angående helten Theodor, hvor en episode ble forvandlet for å styrke helgenheltens kvaliteter, ikke gjenspeile faktiske forhold.²⁶⁶ Påskan kunne ha gitt Leudegars forfatter det perfekte påskudd for samme forvandling når byens overgivelse av ham ble gjort om til hans villig Kristus lignende offer.²⁶⁷

En biskop måtte forene deres verdslige rolle som herre med deres plikt om *caritas*, omtanke, men akkurat som hundehold var deres egne eskorte og rolle som sekulær herre en utfordring. I omgang med aristokrater, som forhandler eller *defensor* kunne de ikke bli ansett som en av flokken.²⁶⁸ De omga seg med væpnede menn, andre kirkemenn og tjenere, og presenterte selv for de som kjente dem et urokkelig bilde av makt og velstand. Dette var en del av deres sosiale rustning, som *persona*.²⁶⁹ Men det betydde også at ethvert brudd i rustningen kunne ha stor betydning, slik som ved å personlig nå ut til byens fattige, eller viktigst av alt, bli sett til å gjøre det. En utstrakt hånd eller varmt blick for folk av en vel ansett biskop kunne ha hatt betydning.²⁷⁰ I samme tråd med forrige paragraf kunne årstidene og nødvendighet av f.eks. dåp ha betydd at en høyt ansett aristokratisk familie måtte søke forlik om de ventet barn, mens det ellers ikke trengte være en bekymring i en krangel utenfor den rette perioden.²⁷¹

Det var kanskje derfor delegering var et omfattende problem, hvor en i møte med allmue og ryktemølla ikke lenger ble ansett som fremste almisser om en alltid sendte en viss diakon i sitt sted. Takknemlighet varte lengst, men selv om det ikke gjorde det ville det alltid være verdt å bli sett som kilden til velferd.²⁷² Det var ikke nødvendigvis sekularisering som kostet biskopenes omdømme utelukkende, men også en økende grad av elite uttrykk i delegeringens voksende rolle i deres virksomhet. Det som kanskje var ansett som de minst prestisjefylte delene av deres arbeid, dvs. velferd og almisse, ble delegert, når det egentlig var de som vant dem mest støtte blant befolkningen.²⁷³

²⁶⁵ *Passio Leudegarii*, kap 23. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 239.

²⁶⁶ Sarris 2011b: 7.

²⁶⁷ *Passio Leudegarii*, kap 24. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 240-241.

²⁶⁸ Kreiner 2011: 353.

²⁶⁹ *Ibid* 342.

²⁷⁰ *Ibid* 348.

²⁷¹ Corradini et al 2003: 165.

²⁷² Kreiner 2011: 347.

²⁷³ Wallace-Hadrill 1983: 82.

Dyrkningen av rett *persona* kunne så vel ha vært noe som separerte de best lokalt ansette biskopene fra de verste, både i hva en gjorde, og hva en ble sett til å gjøre. Blant de som kunne ha mestret dette best var Audoin selv.²⁷⁴ Hvor hans største bragd mulig var at hans politiske engasjement aldri tilsynelatende gikk på bekostning av hans omdømme i sin egen *civitas*, selv om mange aristokrater ellers i riket kunne mene noe annet.²⁷⁵ Audoin var en biskop av enestående politisk dimensjon, men det var også dette som gjør hans synspunkt i *Vita Eligii* så interessant. Han maktet på tross av sin karriere å komme unna kritikk fra nesten alt i vårt overlevende materiale, med unntak av en implikasjon i *Passio Leudegarii*. Det var mulig foreningsevnen hans av de sekulære interessene, *persona*, og hva han valgte å vektlegge i Eligius sitt helgenliv som best illustrerte rammeverket for en suksessrik biskop. Der Eligius sin interesse vises over flere samfunnsområder, fra velferd, til fanger, til klostres aktivitet. Tilsyn var med andre ord viktig.²⁷⁶ Et mulig spor av hva Genesius maktet, der Leudegar tjente kritikk for sine egne interesser i rettferd i sitt helgenliv.²⁷⁷

Caritas ble forent med *correctio*, rett moral, og *iustitia*, rettferd.²⁷⁸ I form av *correctio* skulle de lede med eksempel, og være villig til å tilbakeholde *caritas* der moralen ble ansett som manglende. Igjen var det noe hvor ulike biskopers praksis må ha variert veldig i dets utførelse. Når Marculf utpekte en rettsak hvor en abbed ble ansett som manglende i sin dømmekraft og munkene handlet uforsvarlig, søkte biskopen *correctio* over munkene ved klosteret som en følge.²⁷⁹ Dette tjente både formålet av å vise sin *caritas* over munkenes moralske omdømme, og forlenget hans autoritet samtidig. Sannsynligvis ville et kloster som slet med å passe på sine egne munkers heller ikke enkelt motta flere privilegier og immunitet som satte dem utenfor biskopens kontroll. Det kunne så ha vært av interesse, å varig etablere behovet for inngripen som rettferdiggjorde videre tilsyn, og dermed sikrer at klostrene opererte mindre uavhengig av biskopens interesser. Verktøyet var så en sekulær prosess, men på et kristent grunnlag, enda et tegn på biskopenes økende evne til å forene de to verdener i deres utførelse. Men slik inngripen var ikke alltid populært blant folket ellers, og selv om vi ikke hørte om motstand i Marculf var det mye som tydet på at slik inngripen ikke alltid var like verdsatt, igjen akkurat som hva Leudegars helgenliv viste til.²⁸⁰

²⁷⁴ Rapp 2005: 15.

²⁷⁵ *Vita Audoini Episcopi Rotomagensis*, kap 12. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 161.

²⁷⁶ *Vita Eligius II*, s.15. Overs. McNamara I Head 2000: 155.

²⁷⁷ *Passio Leudegarii*, kap 1 Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 216-217.

²⁷⁸ Halfond 2019: 35.

²⁷⁹ *Marculfi formularum libri duo I*, 1. Overs. Rio 2008: 129.

²⁸⁰ Sarris 2011b: 10.

Intercessio betyr inngripen, og var et verktøy biskopene kunne benytte på vegne av alt fra krigsfanger til domstolen. Av interesse var særdeles Eligius sin bruk, som benyttet det for å ta ned hengende lik med kongens samtykke, kanskje på vegne av avdødes gjenlevende familier. Han fikk også myndighet til å utnevne *respelliones* med samme formål, da som en forlengelse av hans arbeid, ikke menn med andre interesser som andre biskoper ofte delegerte til. For enkelte har det vært en ren symbolsk sak, men i fostringen av *persona* kunne summen av slike handlinger ha betydd mer enn antatt. Audoins ord sto bak handlingens betydning for Eligius sitt ståsted lokalt.²⁸¹ Og slik inngripen kunne ha vært videreført i deres rolle som *defensor* for de fattige i sekulære saker, selv mot andre aristokrater og klostre forutsatt at de ble etterspurt av interesserte parter. For om det var tilstrekkelig at god retorikk kunne oppnå kongegunst, må det også ha gjeldet lokale affærer i møte med aristokrati. Rett *intercessio*, på vegne av fattige, enten allmue eller aristokrater, for rette formål, vant en også et godt omdømme.²⁸² Det samme gjaldt vedlikeholdet av helgenkult både som en inntekstkilde, men også på vegne av helgenerns egne *intercessio*, som kunne gagne både biskopene og deres flokk.²⁸³ Det har vært en stor feil å undervurdere dets verdi, eller hvordan det ble benyttet for å sikre eller utsette ens lokale posisjon. Særdeles når ting man tidligere fikk autoritet fra, som ens allianser, forfalt.²⁸⁴

På denne måten så man muligens essensen av forholdet mellom biskop og magnatmakt i Marculf. *Munderburdium* i en av modellene var et forhold av patronskap, hvor *mund* betydde hånd, og var synonym til latinske *defensio*, forsvar. Å gi noen ens *mund* medførte beskyttelse, det kunne komme fra en herre til undersått, fra magnat til en kirke eller kloster, kanskje fra en rikshovmester eller hertug til en biskop, implisitt. Den som hadde ditt *mundeburdium* ble din lenke til hoffet, og det var det Ebroin beviste ovenfor magnatene at han hadde, og ble kjempet mot ved misbruk.²⁸⁵ Om biskopene ofte kom i konflikt med lokale dommere og mulig også grever, ga det mening at de søkte seg til patroner. De hadde et rykte som biskop å overholde andre de møtte i sin praksis ikke bekymret seg for i lik grad.²⁸⁶ Biskopene ga rettferd lokalt, men behøvde det også selv i sekulære disputer. Kanskje også som en følge av *Klosterpolitik* med dets spirituelle autoriteter som utfordringer, og andre landeiere som konfliktområde, måtte biskopene også søke seg til nye kilder av rettferd. En magnat som demonstrerte sin

²⁸¹ *Vita Eligius*, s.35. Overs. McNamara i Head 2000: 150.

²⁸² Halfond 2019: 84.

²⁸³ Kreiner 2014: 201.

²⁸⁴ *Passio Leudegarii*, kap 16. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 233-234.

²⁸⁵ *Marculfi formularum libri duo I*, 24. Overs. Rio 2008: 157.

²⁸⁶ Rapp 2005: 18.

nytte, vant også støtte. Biskopen var ikke heller her noe unntak for en aristokratisk virkelighet selv i sitt åndelige embete, hvor de ofte ble dratt inn i en på vegne av den andre sfæren.²⁸⁷

3.4: De lokale lenker

I følgende kapittel har vi sett hvordan de lokale forhold la sine egne føringer på biskopenes virksomhet. Hvilke utfordringer og hvilke muligheter de tilbød har vært vinklet mot ideen om biskopens *persona*, hvor lokale ideer om ens praksis ba på egne utfordringer og muligheter. Vi har sett hvordan de overordnede prosessene grunnlagt i kongelig policy av *Klosterpolitik* kunne ha medført utfordringer lokalt, samt gitt det lokale aristokratiet enda en mulighet til foreningen av både deres sekulære og egenreligiøse interesser. Lokale kilder til spirituell autoritet har vært vinklet mot biskopenes muligheter til å benytte seg av dem, både i møte med utviklingsløpene og i deres verktøy. En ny virkelighet, hvor en i økende grad måtte ta høyde for lokalforhold over å hvile på støtten til hoffet, kunne så ligge bak mye av den forskjellen demonstrert i forholdet mellom Leudegar og Genesisius, samt i deres møte med deres politiske handlingers konsekvenser, og de mange små som lå bak forholdet til byen.

²⁸⁷ Halfond 2019: 167.

4: Magnater og midler: *Subregnum*

Kapitlet vil se på rollen til andre aktørers påvirkning på biskopenes virksomhet, samt deres egne nettverk og rollen til patroner på tvers av kongedømmene. Et sentralt poeng var kongemaktens minkende evne til å stille seg som den universalt fremste patron i mange tilfeller, samt hvordan rikshovmestere, hertuger og deres egne *satellites*, følgere, kunne stille seg som sterkere alternativer, lokalt styrket av helgenkult. Rollen metropolitter og konsil hadde på utviklingen blir sett på, men deres rolle ble satt i kontekst av utviklingsløpene nevnt.

4.1: Biskopers nettverk og kongelig patronskap

Rekrutteringsprosessen til biskopembetet tjente som garanti for kandidatens mulige nytte. Simoni, kjøpet av kirkeligembeter, ble vist som eksempel på det, da kongemakten i perioder av sterke motkandidater slik som sett i Eligius og Audoins petisjon mot det, kunne stille seg enig med kirkens ønske.²⁸⁸ Men samtidig begrenset de sin støtte eller benyttet simoni mer selektivt ovenfor de rikeste tilbud. Selektiv bruk av lov på myndighetenes vegne var sannsynligvis noe mer omfattende enn vi fikk innblikk i, ettersom diplomene søkte autoritet i deres permanens og var kongemaktens fremste uttrykk for lov med varige gjentakelser.²⁸⁹ Nyttan av samarbeid var likevel tydelig for episkopatet og kongemakt, og var essensen av det Wood pekte på i deres forhold.²⁹⁰ Det var tilsynelatende best illustrert av sirkelen biskoper formet under Klotar II og Dagobert I, enda aktive under Balthild og Ebroins styreperiode.

Den første generasjonen av dette nettverket inkluderte biskoper på tvers av riket og av ulike bakgrunner. Mange ville forbli fremstående figurer i merovingisk politikk i opptil 60 år. Nettverket var tilsynelatende grunnet i deres sekulære tjeneste ved hoffet fremfor en episkopal solidaritet eller utdanningsbakgrunn. Dette kunne ha tjent en rekke formål, først ved å etablere nettverket i hoffet, men også ha sørget for at sentralmakt forble ansett som beste kilde til velstand.²⁹¹ Medlemmene inkluderte en rekke abbeder og biskoper, samt sekulære embetsholdere. Allerede ved Klotar IIs hoff var fem senere biskoper spesielt fremtredende; Audoin av Rouen, Eligius av Noyon, Desiderius av Cahors, Paul av Verdun og Sulpicius av Bourges. Både Audoin, Desiderius og Eligius hadde erfaring som *referendarius*, dvs. en type administrator for kongens skattekammer.²⁹² Selv om har vært vanskelig å avdekke konkret

²⁸⁸ *Vita Eligius II*, s.2. Overs. McNamara i Head 2000: 152.

²⁸⁹ Ganz & Goffart 1990: 910.

²⁹⁰ Wood 1994: 79.

²⁹¹ Hen 2007: 103.

²⁹² Wood 1994: 150.

hva hvert embete ved det merovingiske hoffet gjorde, hvorvidt det var stratifisert eller mer *ad hoc*, var det tydelig de senere biskopene alle hadde et omfattende ansvar. I deres egne ord gjorde det dem godt egnet for deres neste steg i livet som biskop. Samtidig forble tjenesten ved hoffet en minnesmarkør som ble fremkalt etter behov, enten i samhandling med de en møtte ved bl.a. rettsaker og møter, den årlige kongssamlingen eller konsil. Desiderius sine brev var særlig opplysende og grunnet seg ofte i hofftjenesten. De nådde ut til konger som Dagobert I, Sigibert III, rikshovmesteren i Austrasia Grimoald, samt biskopene Medoald av Trier, Abbo av Metz, Felix av Limoges, Audoin, Eligius og Paul av Verdun. Et transregionalt nettverk som viste at selv om Desiderius brukte mye av tiden sin i Cahors, vedvarte interessen for å opprettholde nettverket, både som et uttrykk for *amicitia*, men det muliggjorde kanskje også handling blant episkopale og sekulære personer med delt historie.²⁹³

Formålene bak brevveksling var mange, og tonen og språket endret seg alt ettersom hvem mottakeren var.²⁹⁴ Deler i Marculfs *formularum* pekte også til behovet, der hvor det ble tilbudt en standardisert formel. Selv om den ikke kunne bli bevist i bruk, var språket sammenlignbart med en rekke av Desiderius tiltaleformer til mottakere basert på deres rang, hvilket viste til lignende behov.²⁹⁵ Forening av behovet med nettverket var sentralt i videreførelsen av det, da varig interesse fra flere sider holdt nettverket og nytten av det i live.

Ens nettverk representerte ikke bare bånd av tillit, historie eller samarbeid, det var også et middel en kunne bruke i personlig virksomhet, enten ved å kalle på en tjeneste eller råd. Det kunne også forlenge rekkevidde, gjennom kontakt på andres vegne. Petisjonering var et vanlig eksempel. Det ble ikke bare gjort mellom konge og subjekt, eller av kun økonomiske årsaker selv om de var vanlige. Alle samfunnsnivåer deltok gjennom representanter om de ikke personlig nådde neste ledd, inkludert biskopene. Alle på sitt vis petitionerte noen andre, aristokrater som ville nå høyere, biskoper som søkte en alternativ stemme i en dom, biskop til en konge eller til tider en annen, osv.²⁹⁶ Både brev og personlig møter var involvert, og det ene ble brukt til å begrunne fraværet av det andre alt ettersom hva petitionen inneholdt. Eksempler som unntak fra enkelte skatter for utførelsen av deres veldedige arbeid var vanlig.²⁹⁷ Veldedig arbeid kunne inkludere fattige, men også aristokrater med forholdsvist dårlig råd periodevis, som betydde at definisjonen ble bøyd etter biskopenes behov.

²⁹³ Geary 1988: 161.

²⁹⁴ Halfond 2019: 39.

²⁹⁵ *Marculfi formularum libri duo II*, 43. Overs. Rio 2008: 223.

²⁹⁶ Fouracre 2005: 226.

²⁹⁷ Halfond 2019: 82.

Selv i petisjonering kunne biskopen ha vært et verktøy for lokalpolitikken, og hadde en familie kontroll over embetet lokalt, slik som Aunemunds, var det enkelt å se hvordan det ytterligere forsterket posisjonen.²⁹⁸ Aunemund etter lang karriere ved hoffet, som mulig sto gudfar til en konge og hadde monopol på lokalmakten i diocesen, må ha besittet et betydelig nettverk. Det var kanskje mindre, men ble sammenlignbart med Audoins, som selv i de mest konservative estimatene plasserte ham i nesten alle av Frankias geografiske hjørner.²⁹⁹ Begge ble biskoper i kraft av sin posisjon før de påtok seg embetet, heller enn at embetet selv muliggjorde deres maktoppnåelse. Forskjellen lå mellom deres forhold til kongemakt, hvor Aunemund i helgenlivets handling gjennom sin bror ble anklaget for forræderi, og ble offer for kongemaktens rettferd. Sannsynligvis gjennom aristokratiets bruk av kongemakten som dommer for egen vinning.³⁰⁰ Under loven var fravær fra ens rettsak det samme som skyld, og selv om møtet betydde døden så sørget fraværet for hans skjebne.³⁰¹ Audoin derimot forble ved deres gunst, og når Balthilds tid var omme om ikke før hadde han overført sin støtte til Ebroins maktbase. Selvsagt kunne mer nyanserte forhold ligge bak, men i motsetning til mange beskyldte mord på biskoper for Balthild var Audoin allerede trygg.

Å ha vært en konges fremste biskop i tiden ellers, slik Bertram av Le Mans var, en dronningregents, slik Genesisius var til Balthild, og etter hvert en rikshovmesters slik Audoin delvis var til Ebroin, var ekstremt lønnsomt for en biskop som overlevde de politiske innviklingene det medførte.³⁰² Gikk en ut ifra det som kunne leses i Bertrams *actus*, dvs. vilje ifra 616, hvilket rommet over 130 ulike eiendommer på til sammen kanskje 300,000 hektar i ulike regioner, kunne en mulig se den velstanden en slik biskop kunne ha oppnådd samt det territoriet eiendommen gikk over. Selv om Bertrams var unikt i sitt omfang kunne menn som Audoin ha opparbeidet lignende velstand i sin tjeneste. Som kilde til velstand var palasset fremst, og fra en generøs monark kunne land bevilges fra det kongelige *fiscus* hvilket ivaretok palassenes rolle som primærforsørger og ga videre fortjeneste for biskopene, abbeder og aristokrater gjennom deres karrierer.³⁰³ Riktignok var Bertrams omfattende eiendom, både det han holdt personlig og på vegne av bispedømmet, sannsynligvis unikt i skala. Han eide ikke bare land med slaver eller *coloni*, men også industriell virksomhet av skog, vingårder, saltverk, etc. Noe av eiendommen var lovet bort etter hans død, enten til andre kirker eller

²⁹⁸ *Acta Aunemundi*, kap 2. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 180.

²⁹⁹ Fouracre & Gerbeding 1996: 149.

³⁰⁰ Nelson 1986: 38.

³⁰¹ *Acta Aunemundi*, kap 3. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 182-183.

³⁰² *Testament of Bertram*. E06096.

³⁰³ *Vita Balthildis*, kap 8. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 124.

som donasjon til helgener, og senere ble det mer vanlig også til klostre. Andre eiendommer ble holdt i *usufruct*, hvor en eide kun inntektene heller enn landet selv.³⁰⁴ Bertram markerte også en ny tendens, at biskoper så vel som aristokrater i økende grad holdt land på tvers av grensene mellom de tidligere kongedømmene av Akvitania, Burgund, Neustria og Austrasia. Han hadde over 100 eiendommer spredd i 17 *civitas* territorier.³⁰⁵ Dette nødvendiggjorde muligens at de fremste magnater og biskoper måtte holde enda større tilsyn over sin eiendom, og ble involvert i flere konflikter. Økende press fra aristokratiet som en følge av disse eiendommene førte til sekulariseringen slik Fouracre så det i 1979, men dette gjaldt mulig kun de mest fremstående biskopene som allerede var svært politiske vesener.³⁰⁶

Bertrams og Audoins karrierer som biskoper var eksepsjonelle, men på tross av dette forble Bertrams *actus* den eneste overlevende kilden som nevnte han, hvor han illustrerte nok en tendens av donasjon til kirker etter sin død.³⁰⁷ Hvilke deler en burde se på som mest eksepsjonelle var vanskelig. Audoin som vi har sett la i sine egne ord langt mer vekt i Eligius sine kristelige gjerninger enn hans verdslige. Audoins forfatter igjen var mer villig til å se et forlik mellom åndelig bekymring og politisk nødvendighet, men så kjent som han var ville noe annet vært vanskelig.³⁰⁸ Eligius var også eksepsjonell i Audoins ord, men først og fremst som en helgenlivs helt. Men i administrator rollen, hvilket vant ham støtte til biskop embetet, kunne også ærlighet og evne ha tydet på mer omfattende behov enn tidligere for forvaltning av kirke og eiendom.³⁰⁹ Administrativ dyktighet fremfor politisk kunne ha vært ønsket fra kongemaktens side. Der hvor Bertram opparbeidet sin kirkes velstand gjennom virksomheten, kunne den nye perioden slik under Balthild først ha ønsket biskoper som administratorer.

Det bydde på noen utfordringer om hvorvidt en kunne benytte testamentet som kilde til andre biskopers velstand, spesielt etter hvert som mer land ble bevilget klostrene og de ofte søkte seg utenfor biskopenes tilsyn og ønsket frigjøre seg fra økonomiske ansvar til dem og kongemakten.³¹⁰ For min del var Bertram best som et eksempel på en biskops mulige velstand, heller enn en mal for mine argumenter. Behovet for å administrere større mengder eiendom uten at noe skulle misbrukes kunne ha medført voksende popularitet blant biskoper som Eligius fra kongemaktens side, biskoper som skyldte lojalitet først til hoffet og hadde

³⁰⁴ Wood 1994: 207-214.

³⁰⁵ Wickham 2005: 186.

³⁰⁶ Fouracre 1979: 91.

³⁰⁷ Wood 2018: 98.

³⁰⁸ *Vita Audoini Episcopi Rotomagensis*, kap 4. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 156.

³⁰⁹ *Vita Eligius I*, s.6. Overs. McNamara i Head 2000: 142.

³¹⁰ Halfond 2019: 86.

administrativ erfaring. Konger som Dagobert forsto lokalaktørenes ønsker, både biskop, klostre og aristokrater. Han benyttet immunitet og privilegier som verktøy i samhandlingen med dem, enten som motmiddel mot autoritet eller belønning til deres egne grunnleggelser, som Balthilds policy videreførte i eget omfang.³¹¹ Selv om en biskop mottok kun en brøkdel av Bertrams gaver, var det enkelt å se hvordan palasset kunne være grunnsteinen, men også opprettholde biskopenes lojalitet rent økonomisk over første halvdel av 600-tallet. Kongemaktens økende interesse for den kristne verden og biskopenes behov, spesielt under konger som Dagobert I og regenter som Balthild, bare forsterket kongemaktens popularitet blant episkopatet, i bytte mot gjensidig og pålitelig tjeneste som ga dem lokale kontakter.³¹² Utfordringene kom da en forsøkte forene det med konsekvensene utenfor, slik som magnatenes rolle og klostrenes utvikling.

Kongemakten utnyttet lokalforholdene på ulike måter for å styre lokalpolitikken og ivareta sin posisjon, og det var et betydelig verktøy i fostringen av lojalitet hos særdeles biskopene som en bevisst policy.³¹³ For Dagobert og Balthild ble det tolket i introduksjonen av menn som Eligius og Leudegar. Eligius som gjennom sin tjeneste etablerte velstand og beviste dyktighet i administreringen av det, og Leudegar som besatt det, men ble satt et stykke unna hans families tradisjonelle maktbase. Tjeneste i hoffet lot de blivende biskopene opparbeide seg et nettverk på lik linje med Audoins, Leudegars og dels Aunemunds, men andre i lignende posisjon til Aunemunds familie uten samme historie, som ikke mottok samme gunst, måtte strebe hardere for å oppnå det tilsvarende.³¹⁴ I samarbeid ga kongemakt og episkopat hverandre gjensidig kraft, og biskopene kunne ivareta moralsk *correctio* på ulike nivåer av samfunnet som delt interesse. Til gjengjeld ga de sekulær støtte som administratorer og dommere.³¹⁵ Strategien var ikke bare informert av det vi mulig kunne lese i tolkninger av *Klosterpolitik* eller tanker om rett *Bischofsherrschaft*, men også nytten de kunne tjene som motvekt til aristokratiet der det var konkurranse. Rivaler kunne mulig spilles mot hverandre, og maktbaser konsentreres mellom dem, hvor geografiske korridorer av sterkere lojalitet plasseres punktvis for myndighetenes behov, en tolkning som tøyser grensene av de tradisjonelle rammene for Balthilds regentskap.³¹⁶ Fraværet av en sterk konge informerte

³¹¹ Fox 2014: 200.

³¹² Hen 2007: 122.

³¹³ Wood 1994: 199.

³¹⁴ Hen 2007: 104.

³¹⁵ Halfond 2019: 93-94.

³¹⁶ Nelson 1986: 14.

hennes strategi og muliggjorde hennes makt, men det var også det fraværet som tilsynelatende utnyttet og Balthilds politikk gjenspeilet i sin egen bekymring, både sekulært og religiøst.

4.2: Fraksjonspolitikk, nettverk og grensen av kongelig patronskap

Blant Balthilds primære støttespillere i perioden var rikshovmesteren Ebroin, samt biskopene Audoin og Chrodobert. Disse tre avbrøyt ikke sitt samarbeid selv etter bruddet mellom Balthild og Ebroin.³¹⁷ Men før den tid etter Klodvig døde i 657 begynte kanskje spliden allerede, hvilket medførte Chrodoberts overtagelse av bispedømmet i Paris, og kanskje som senere belønning overførselen til Tours.³¹⁸ En forklaringsmodell var at nettverkene vedvarte så lenge det fantes et potensiale for fortjeneste i samarbeidet. Mellom biskopene lokalt kunne det simpelthen ha vært å bevare kommunikasjonen og nytten av gode naboer, men mellom aktører på det høyeste politiske nivå var lojalitetene, dels som fraksjonene selv, langt mer midlertidige i sin komposisjon. De ble dannet for å oppnå spesielle formål, og var grunnet på hva en kunne tilby hverandre.³¹⁹ Skal bruddet mellom Balthild og Ebroin bli ansett på samme måte, var det mulig Balthild ikke hadde mer nytte for alliansen ved palasset enn hun hadde i pensjon ved et kloster. Det beviste mulig også hvordan en biskop lokalt kunne bli avsatt fra en fremstående posisjon forutsatt at de enten ble isolert fra sitt nettverk, slik som Aunemund og Leudegar når palasset gikk mot dem, eller at andre aktører som erkediakonen, klostrene eller adelens egne kirker stilte seg spirituelt sterke nok som diskutert.³²⁰

Perioden så endringer i hvem som kunne tilby patronskap, enten til personlige eller veldedige formål. Selv om biskopene formelt ble utnevnt med kongenes samtykke, var det økende evne for magnatene, særlig rikshovmesterne, men også de best posisjonerte biskopene, til å få valgt sine kandidater utenfor kongelig samtykke. Den største makten hos biskopene i perioden lå i dem som støttet seg på vinnerne, slik som Audoin og Chrodobert. Ebroins makt ble attestert i en rekke diplomer selv utgitt med den umyndige kongens segl, slik som i avsettelsen av biskop Chramlinus av Embrun.³²¹ Å alliere seg med en fraksjon var ikke bare noe som en tjente på personlig, det var til tider nødvendig skulle en bevare sin posisjon. Det kunne koste ens kirke lokalt til favør av en nabo med andre, seirende lojaliteter. Gjennom gjensidig plikt til ens egen familie måtte en enten velge sider eller dras inn i konflikter biskopene egentlig skulle stå utenfor som Aunemund, men særdeles slik det gjaldt de svakere stilte biskopene

³¹⁷ Nelson 1986: 33.

³¹⁸ Hen 2007: 110.

³¹⁹ Fouracre & Gerbeding 1996: 20.

³²⁰ Fox 2014: 135.

³²¹ Wormald et al 1983: 63.

som Praejectus, hvor dronningen Himnechild som lovlige beskytter ikke tilstrekkelig kunne skjerme han fra konsekvensen utløst av fraksjonskonflikt.³²²

De episkopale fraksjonene selv var ikke de i konflikt over teologiske spørsmål, men biskopene som medlem av politiske fraksjoner kunne gi det bildet. Enten som frivillige opportuniste eller tilbakeholdende aktører deltok de i oppgjør, også mot andre biskoper som mellom Leudegar og Bobo.³²³ Det satt klare begrensninger til ideen om episkopal solidaritet som noe universalt, selv om konsilene likevel avslørte at de ofte delte et ønske om å styrke embetet i seg selv, men hvorvidt det var i solidaritet eller for egen vinning må ha variert.

Årsaksforklaringene var mange. Det har vært forsket på hvorvidt biskopene ble gjort politiske av internt press, dvs. familie lojaliteter og lokale behov, eller eksternt som fraksjonspolitikk, hvilket engasjerte dem i konfliktene. Biskopenes rolle ble klargjort heller enn endret, og viste at de alltid hadde vært aktører involvert i sekulære affærer, heller enn å ha blitt det som en følge av et forfall i virksomhet på 600-tallet. Nicetius av Lyons var høyt illustrerende, for i 561 var han en hersker i egen rett og bygde et eget festningsverk med beleiringsvåpen. Kong Sigibert på gjennomreise måtte søke hans velsignelse grunnet hans verdslige makt.³²⁴ Nicetius ble gjengitt likevel i Gregor av Tours *Historien* som den beste type biskop, på alle måter forenlig med en kristen verden i sin praksis som forkjemper for de fattige og en god administrator.³²⁵ Lignende forhold kunne ha ledet til Audoins bevisste valg i Eligius sitt helgenliv, som en motpol til hans egne, omfattende politiske involvering, reist gjennom linsen av en godt ansett venn.³²⁶ Slik sett i helgenlivet var Eligius som biskop motvillig politisk deltagende, og kun etter andres oppfordring, men det skyldtes også litterær *topoi*. Det var mulig Audoin selv anså egen virksomhet på samme måte.

Likevel, utover 600-tallet blir vi ikke informert om biskoper som holdt samme dominante posisjon i direkte utsagn som Nicetius gjorde, selv om enkelte som Aunemund i tråd med sin families posisjon kunne ha gjort det periodevis. Kongemakten var sterk nok til å bryte maktbasen til Aunemunds familie, noe ingen tilsynelatende ville mot Nicetius av Lyons i sin tid. Det skyldtes kanskje at helgenlivene fra senere periode på 600-tallet, følger en periode av sterkere konger, slike som Klotar II og Dagobert I.³²⁷ Men det kunne å ha seg slik, at Nicetius

³²² *Passio Praejecti*, kap 24. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 290.

³²³ Halfond 2019: 114.

³²⁴ Fouracre 2005: 219.

³²⁵ Moore 2011: 114.

³²⁶ *Vita Eligius II*, s.27. Overs. McNamara i Head 2000: 160.

³²⁷ Nelson 1986: 14.

som medlem av en fraksjon også var bedre befestet enn selv kildene hintet til, hvilket betydde at det mer kunne ha vært et uttrykk for slik politikk enn opparbeidelsen av *Bischofsherrschaft* i de mer biskopsentrerte vinklingene. Balthilds regentskap hadde også lengre perioder med fred, og viste få biskoper som herskere i deres egne *vita*. Men situasjonen rundt 720, etter langvarig svak kongemakt fant flere ekkoer av Nicetius enn Eligius. Illustrert hos bl.a. Charivius, som holdt biskop rollen samtidig med Berarius av Le Mans.³²⁸ Uansett tolkning, om de gjorde det i samarbeid eller konflikt, viste det til rollens rene verdi ettersom de utga sine egne immuniteter. Om ikke kongemakten var sterk nok til å holde monopol på diplomer, eller lenger sto bak som primære klosterbygger, sto kraften til biskopen som forlenger av et episkopalt maktuttrykk til rådighet og verktøy for lokalaristokratiets egne forhøyning.³²⁹

Enten det var snakk om en sekulær eller religiøs vinkling, ble begge siders interesse i økende grad forent. For på tross av alle de økonomiske bekymringene var klosterutbyggingen særdeles forenlig med kirkens idealer om biskopenes praksis, samt som verktøy til å fostre samarbeid.³³⁰ Enda klostrene kunne også være rom for konflikt, siden biskopene kunne petisjonerer av mektige sekulære til å gå mot klostrene selv i spørsmål om eiendom og *regulae*.³³¹ Kanskje skjedde disse konfliktene som et uttrykk for fraksjonslojaliteter eller en del av større avtaler, hvor biskopene med vilje deltok i lokale litens konflikter for diverse formål som å berike ens kirke eller angivelig forsvare folket eller ens posisjon. I motsetning til biskopene i Bysants kunne deres sekulære bakgrunn i mange århundrer ha ment at biskopene i Frankia av natur kom unna med mer verdslig orientert atferd uansett litteraturens idealer. Arven etter familie og sekulærkultur kunne ha forblitt en motvekt for den kristne *correctio* vår hagiografi kunne ha ønsket å formidle i sitt formål og virkelighetsmaling. Slik sett var det rom for at mange av biskopene, slik Kreiner også påpekte, ikke levde opp til standarden hagiografien selv forsøkte sette.³³² Det var ikke nødvendigvis bare som tradisjonelt tolket; over folket som lyttet ved gudstjenester eller andre anledninger, men kunne være ment å skape helter av ulike biskoper for å informere andres atferd til noe ettertraktet og eksemplifisert i hagiografien.³³³ Igjen var skillet mellom ideal og virkelighet ett som var vanskelig definerbart, men utviklingen var sannsynligvis forsterket av det politiskelandskapets endringer. Ens atferd kunne tross alt bli forent i beskyttelsen av ens eget

³²⁸ Halfond 2010: 206.

³²⁹ Ibid 60.

³³⁰ Corradini et al 2003: 23.

³³¹ Rio 2008: 129.

³³² Kreiner 2014: 118.

³³³ Rapp 2005: 167.

folk, kirke og helgenkult over lojalitet til en enkelt konge. Gregor av Tours forente det selv, da byen ble innlemmet i ulike kongedømmer til ulike tider, og flere kunne ha lent seg på samme argument for å rettferdiggjøre deres atferd, som ellers ofte fordømmes i kildene.³³⁴ Det gjorde det vanskelig å hevde annet enn at biskopene selv kunne ha ansett sine plikter ulikt til tider, også ovenfor kongemakten som legitimerte dem. Mange tross alt søkte til kongemakt som patron, eller en sterk magnat. Denne status søkingen fordømmes ofte nok til at den må ha vært et ekte problem for de som tolket biskopens rolle mer konservativt slik Leudegars forfatter gjorde.³³⁵ Det var kanskje også dette tankegodset som informerte de senere revisjonene, ettersom det ble begrunnet ved å forsterke noe forfatteren mente allerede var der i stedet for ren løgn, hvor revisjonister utbroderte generell kritikk til et større problem.³³⁶

Balthilds helgenliv representerte også hvor biskopen ofte gikk feil. Hennes sannsynlige støtte til biskopen Sigobrand under en konflikt med Ebroins fraksjon kunne ha vært kilden til deres konflikt også.³³⁷ Om hun utnevnte Sigobrand for hans ett år lange karriere, må den korte tidsperioden enten ha betydd et feilsteg i utnevningen, konflikt med andre elementer av palasset, eller det lokale aristokratiet.³³⁸ Sigobrand selv kunne ha oppført seg på en måte ikke ulikt Leudegar da han nøyte den sterkeste kongelige støtten, som en «*saecalum terribilis iudex.*»³³⁹ En dommer som involverte seg i sekulære affærer, hvilke biskopene hadde rett til, men kanskje oversteg de rammene det lokale aristokratiet eller eliten kunne akseptere. Enkelte ting kunne tillates i kraft av ens støttespillere, og fraværet av palassets støtte eller dets aktive forakt slik Sigobrand sannsynligvis mottok fra Ebroin må ha vært endelig. Leudegars skjebne kunne i 675 ha illustrert det samme, en biskop som var tilpasset aktiv støtte fra sentralmakt, og kanskje ikke evnet justeringen av sin virksomhet og entusiasme for rettferd mot de som medførte sterkeste konsekvenser etterpå. Aktører lokalt i Autun hadde ikke glemt Leudegars atferd under hans første periode, hvilket gjorde at hans forsøk på bestikkelse også falt kort.³⁴⁰ På en annen side kunne Genesisius i motsetning til begge ha dyrket et mer samarbeidsvillig forhold med lokalmagnatene også under sin periode med kongelig støtte. At han styrte som

³³⁴ Brown 2013: 160.

³³⁵ Kreiner 2011: 352.

³³⁶ *Passio Leudegarii*, kap 20. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 237.

³³⁷ *Vita Balthildis*, kap 10. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 126.

³³⁸ Fouracre & Gerbeding 1996: 110.

³³⁹ *Passio Leudegarii*, kap 1. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 217.

³⁴⁰ *Passio Leudegarii*, kap 21. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 238.

biskop uavbrutt var også betydelig, men en rekke andre faktorer gikk mot Leudegar, ettersom en antok minnet om deres handlinger levde videre på godt og vondt.³⁴¹

4.3: Alternative patroner; autoritet og prosesser

Sammen med Sigobrand affæren, kunne også Grimoalds kupp i 656 ha betydd noe for rikets magnater og biskoper, da det markerte den mest synlige gangen en transregional magnat som ikke var en merovingerkonge ble en attraktiv patron for biskopene. En rikshovmester ledet hærer uten kongelig samtykke, og sikret sin posisjon gjennom kampanjer tilsvarende en konges.³⁴² Samtidig muliggjorde kuppet, enda med et merovingisk overhode som samlingspunkt, at Ebroin selv kunne berike seg senere i konflikten. Velstanden innhentet under kampene ble heller ikke overført til palasset etter freden var gjenetablert. Både uroen og de ny-opparbeide midlene sendte signaler på tvers av kongedømmene; eksklusiviteten til kongehusene som patron var brutt. Hvordan aktive, historieskapende aktører reagerte til dette måtte bli medregnet, og kunne vel ha vært grunnet til at Audoins støtte bak Ebroin var tilsynelatende så urokkelig på tross av hans midlertidige eksil. Audoin var villig til å bistå hans angrep på kong Theuderic's palass og plyndringen av en rekke kirkegods, sannsynligvis for å finansiere Ebroins neste handlinger og gjenetablering som en mann av midler og makt.³⁴³ Om formålet var godt nok hintet Audoins egne helgenliv til forlik selv i tyveriet av relikvier, hvilket alltid kunne bli rettfærdiggjort under unnskyldningen av å bevare dem, som Ebroin kunne hevde han gjorde for kongedømmet.³⁴⁴ Kanskje slik Audoin også begrunnet sin støtte over flere tiår, hvilket kunne ha tilsagt hvordan andre biskopers støtte på lokalplanet var vunnet, selv hvor midlene besittet av både biskopene og deres patron var mindre i omfang.

Biskopenes lojalitet ble dratt mot flere retninger, og særlig i overgangsperioder som dette med delvis avmektige konger som Theuderic III (673-90) måtte alternative patroner som fremstående magnater ha virket mer attraktive. De interpersonlige forholdene trakk ikke nødvendigvis unna bispestolen og episkopatet, men mellom individuelle biskoper til ulike fraksjoner og nye kilder til patronskap for både deres personlige og kirkelige formål. Den individuelle diocesens behov var omfattende, men diocesen selv hadde ikke et valg om en spesifikk patron, den oppgaven falt på biskopene og de fremste sekulære embetsholdernes personlige lojaliteter.³⁴⁵ Velstand bygget lojalitet og var grunnsteinen i det veldedige arbeidet

³⁴¹ Kreiner 2014: 93.

³⁴² Innes 2000: 177.

³⁴³ *Passio Leudegarii*, kap 18. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996:235.

³⁴⁴ *Vita Audoini Episcopi Rotomagensis*, kap 13. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 162.

³⁴⁵ Cooper & Leyser 2016: 114.

biskopene var ment å utføre, slik som almisser og vedlikehold av institusjoner, i alt alle biskopens formål både som representant for en verdslig og religiøs *ordo*, orden. En kunne ikke tillate seg selv å falle bak ens rivaler, hverken i status eller støtten av en lokalmektig patron, hvilket gjaldt både for biskoper og sekulære embetsholdere, og mulig forklarte rikshovmesterne og de sterkeste magnatenes evne til å fange biskoper i sitt nettverk.³⁴⁶

Den sterkeste magnaten som en helhet var i perioder kongen, eller om ikke de, palasset med samarbeid mellom dem og deres fremste støttespiller, f.eks. Balthild og Ebroin inntil han oversteg det. Også utenfor palasset kunne enkelte magnater slik som regionale *duces* ha representert en betydelig, overraskende permanent kraft i forhold til resten av det frankiske aristokratiet og 500-tallets oppbygging.³⁴⁷ Det gjennom større familiegrupper med kjent herkomst om ikke alltid samarbeid seg imellom, slik som hertugene av Bayern og Alsaces kobling til Agilolfing-familien.³⁴⁸ Det betydde ikke nødvendigvis annerkjennelse av dem som adel, heller en fra biskopenes side at enkelte familier vedvarte og det måtte ha informert deres forhold til dem. De fremste magnatene så vel som biskopene selv hadde *pueri*, militære følgere med noe variert antall. I 639 kunne *dux* Liutfrid av Alsace i tillegg til sitt militærfølge samle egne styrker mot Radulfs opprør i Thüringen, samt ha samlet bot for de som ikke møtte til mønstringen.³⁴⁹ Radulf slik vi ble informert i LHF kunne få enkelte av ni år gamle kong Sigiberts egne *duces* til å tilbakeholde sine tropper. Kanskje slik Sarris bemerket kunne det dels ha vært i solidaritet for at kongen ikke skulle fjerne dem fra en posisjon rettmessig ansett som deres, bygget på landeiendom, familiestatus og autoritet, selv om det muliggjort av et kongelig embete nå nærmest ansett som synonymt med hertugenes status.³⁵⁰ Det var deler av det som gjør at hertugsembetet var det første i Frankia som ble *de facto* arvelige og senere bekreftet, selv om det ikke var inkludert under loven eller i kongelig policy på 600-tallet.³⁵¹

Slik gjengitt fra andre halvdel av 600-tallet kunne også hertug Adalric av Alsace ha beskyldt andre for opprørske tanker, men samtidig sendte han vekk palassets *centenarii*, dvs. stasjonerte tropper, for så å hyre et militærfølge av *alemanni* til angrep mot sine rivaler uten at det ble ansett som et opprør av myndighetene.³⁵² Selv om den som falt mot Adalric var abbeden Germanus, på vegne av Grandval klosteret, var ikke andre blinde til tilstandene.

³⁴⁶ Halfond 2019: 110.

³⁴⁷ Halsall 2002: 53.

³⁴⁸ Fox 2014: 60.

³⁴⁹ Halsall 2002: 54.

³⁵⁰ Sarris 2011a: 344-345.

³⁵¹ Halsall 2002: 38.

³⁵² Cooper & Leyser 2016: 116.

Hvilke signaler dette kunne ha sendt til en biskop som ikke hadde tatt en side i lignende konflikter kunne ikke bli undervurdert, da palasset igjen ble satt til side som deltager i en region de sto svakt, og det likevel ikke brøt tilstrekkelige rammer for inngripen. Grandvals svar var tross alt å søke støtte til en sterkere patron enn Adalric, Pippin II.³⁵³ Geografi og maktforhold påvirket ens handlingsrom, og biskopene kan ikke ha vært blinde til det.

I enkelte av regionene der hertugene styrte slik som Thüringen og nært Alsace var det en sterk etnisk identitet i deres befolkning, slik som i Vasconia, Alemannia og Bayern. I sikring av lokal støtte der kunne en definere sin egenart og mulig styre mer som en selvstendig fyrste, selv om de anerkjente merovingisk overherredømme, hvilket på lik linje kunne ha tvunget biskopene under deres patronkap selv om de var utsendt fra kongelig hold.³⁵⁴ Identiteten fra ens opphav levde videre, og det var ikke grunn til å tro at menn mistet den når de ble utnevnt til bispeembetet. Fra det senatoriske aristokratiet, enten ved Gregor av Tours minne, til deres konflikt i Auvergues med Praejectus, kunne vektleggingen i mange av helgenenes opphav ha betydd at områder med etnisk eller statusbasert komponent ha egne identitetsbaserte danninger også videre i perioden.³⁵⁵ Igjen var det viktig at dette medførte et grunnlag for kultur og identitet, ikke alltid forente formål på linje med en fraksjons i de ulike regionene.³⁵⁶

Men den kunne ha deltatt på samme måte som *adelheilige* prosessen og mulig knyttet biskoper tettere til et regionalt identitetsbånd eller styrket deres forhold til det. Mangelen på *nobiles*, en arvelig prestisje, eller et arvelig embete kunne ha vært grunnen til at klosterdanning og *adelheilige* prosessen ble populære, der aristokratiet sterkt assosierte sin egen slekt med en familiær helgen som alternativt middel til prestisje. Dette betydde ikke at familien selv var hellig, men det ga mulig støtte også til deres maktbase som en festning eller 'sanctuary' ved familiens helgenkult ble ens posisjon utsatt. Et familiemedlem som biskop var med klostergrunnleggelse den beste metoden for sikkerhet i og utenfor lokalpolitikken og egne *pueri*.³⁵⁷ Lokale av alle typer ville ha mest mulig kontroll uten å miste gunsten av patronkap, og både sterke og mellomstore aristokratfamilier så fortjenesten av det selv.³⁵⁸ Det kunne ha vært, at *adelheilige* prosessen ikke var et verktøy for å bli hellig, men et verktøy for legitimitet utenfor kongemakt og biskop. Selv om en aristokratisk familie skulle miste

³⁵³ Fox 2014: 192.

³⁵⁴ Fouracre 2005: 222.

³⁵⁵ *Passio Praejecti*, kap 29. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 292.

³⁵⁶ Wickham 2005: 173.

³⁵⁷ Halsall 2002: 40.

³⁵⁸ Wickham 2005: 260.

biskop embetet kunne helgenkultens nære kobling til dem sørge for at de kunne heve seg over en rekke av en erstattende biskops krav, enten som deltager i rivalers politikk eller på bekostning av deres egne kirkebygg.³⁵⁹ Var lokalstøtte tilstrekkelig på deres side ville biskopens makt bli begrenset, med mindre han selv var av samme gruppe eller vant lokalaristokratiets støtte.

De etniske og *adelheilige* prosessene var ikke nødvendigvis de samme, eller motivert av samme årsaker, men deres utvikling kunne ha sammenfalt og ledet til økt evne for aristokrati og hertuger til å legitimere sine egne maktforhold. Det kunne også ha påvirket samhandlingen med biskoper. Biskopene var ikke bare utfordrere til en prosess eller selv involvert fra kongelig hold, de ble kanskje utnevnt til å bli involvert i et forsøk på å sikre palassenes interesse. En anerkjenning at rikshovmesterne, hertugene og aristokratiet var bedre egnet enn tidligere til å sikre utførelsen av personlig eller veldedige formål kunne ha vært medskyldig i endring av biskopenes virksomhet på tross av kongelig støtte. Det tydeligste eksempelet var Ebroins støtte av biskop Diddo og eks-biskop Bobo mot Leudegar, hvor Diddo ledet beleiringen av Autun og overså utnevnelsen av Bobo til bispesetet etter Leudegars lemlesting.³⁶⁰ Fiendtlighet mellom biskoper var fremmet av personlig interesse, men også patroners og mulig de lokale forhold, men utviklingene bak har ikke vært grundig nok etterforsket. For selv i perioden av åpen konflikt mellom palass og magnater, episkopatmedlem eller rikshovmestere, fortsatte utbyggingen av klostre og landsby kirker, og de forble samarbeids prosjekter. Hvilket kunne tyde på at utbyggingen i økende grad kunne gå utenfor kongemaktens støtte og derav påvirket den lokale biskopens stilling og forholdet til aristokrati og konsil deltagelse.³⁶¹

4.4: Episkopatet i diocesen

Grunnleggingen av nye klostre og kirker var vel dokumentert ifra perioden 600-700, men det var ikke definitiv enighet bak motivasjonen. Endringer i elitens mønstre og biskopenes samhandling med det kunne ha tjent som en del av forklaringen. For Ewig var det nesten eksklusivt et spørsmål om de politiske formålene, men han møtte kritikk internasjonalt av bl.a. Yitzhak Hen for å nærmest ignorere dets spirituelle formål, både for det merovingiske samfunnet, dets grunnleggere og videre formål i misjonsvirksomhet.³⁶² Biskopenes autoritet

³⁵⁹ Geary 1988: 176.

³⁶⁰ Halfond 2019: 114.

³⁶¹ Halsall 2002: 273.

³⁶² Hen 1995: 54.

kunne bli svekket, men i usentrale regioner kunne det mulig ha vært en styrke forutsatt at biskopen var på god tone med eller var av det lokale aristokratiet, med mulig patron støtte.³⁶³

En forening av verdslig og spirituelle interesser var langt ifra fremmed for bilde av den frankiske verden. Kongelige *leges* og kirkelige *canones* som vedtak fant ofte gjensidig støtte og var ofte utformet av innspill fra både palasset og episkopatet i deres utforming.³⁶⁴ Det skulle sikre oppslutning og opprettholdelse av dem ved å forene begges autoriteter, men slik sett var det ikke nødvendigvis at kongemakt eller episkopatet hadde samme kraft på verdslig og spirituell autoritet som i perioden før.³⁶⁵ Oppslutningen til palassets vedtak varierte alt ettersom om konge eller rikshovmester sto bak, og det kunne ikke være en selvfølge at undertegnelse alltid medførte utførelse fra biskopenes side i konsilvedtakene. Likt som kanonlovene selv var det likevel ikke enkelt å si hvor universalt dette kunne være i praksis, men slik som Halfond påpekte kunne det ha hvilt på en forent forståelse av nytte, om ikke forent strategi, blant episkopatet.³⁶⁶ Det betydde også at denne nytten var utsatt avhengig av ens forhold til patron, samt foreningen av det med pliktig arbeid. Individuelle biskoper var det en måtte vinne, ikke bare episkopatet.³⁶⁷ Selv uten redigering ville helgenlivene pådra seg et svært positivt perspektiv til biskopene, hvilket i det minste opphøyde både deres person, men sannsynligvis også deres autoritet kontra de faktiske forhold angående deres egenskaper til å påvirke samfunnet rundt seg uten støtte fra enten by eller patron.³⁶⁸

Påvirkningsgraden var representert i ånden av samarbeid, hvilket skulle forlenge mellom episkopatet slik at deres interne disputer ble løst der. Enten verdslig, dvs. eiendom eller personlige, ens metropolitt skulle være første skanse, og i konflikt mellom metropolitter eller andre kunne en ha forlenget et brev til paven som symbolsk dommer.³⁶⁹ Metropolitten var fra Paris konsilet i 614 en kongsbekreftet del av både biskopenes disputer og utnevnelse, ment for fostringen av samarbeid men også sikringen av biskoper mot for mange sekulære lov konflikter.³⁷⁰ Men utførelse så vel som praksis møtte egne utfordringer også i dette forholdet der både biskop og metropolitt oversteg sine prinsipp for å gjøre krav på eiendom eller bytte dårlig land mot bedre, et uttrykk for deres vanligste opphav i aristokratiet.³⁷¹ Som

³⁶³ Halfond 2019: 87.

³⁶⁴ Halfond 2010: 9.

³⁶⁵ Ibid 149.

³⁶⁶ Halfond 2019:166.

³⁶⁷ Ibid 62.

³⁶⁸ Wormald et al 1983: 34.

³⁶⁹ Halfond 2019: 105.

³⁷⁰ Ibid 70.

³⁷¹ *Marculfi formularum libri duo I, 2.* Overs. Rio 2008: 133.

lovsamlingene selv var det ulikt hvor omfattende det kunne ha vært, men en forklaringsmodell var at slik som de fremstående magnatene, så fylte de ikke nødvendigvis et tomrom av kongemakt, så mye som endret dets premisser eller fremsto som en bedre alternativ enn det myndighetene presenterte til flere biskoper.

4.5: Midlene mot makt

Følgende kapittel har pekt på hvordan de lokale utviklingene i aristokrati og bånd av patronskap kunne ha ført til en forening i deres interessefelt. Balanseakten mellom biskopenes utførelse av verdslig og religiøse pikter ble tilsluttet av nye bekymringer i patronskap og lokal spirituell autoritet som utfordret tradisjon. Biskopene så vel som deres patron og rivaler både fremmet og støttet seg på lignende institusjoner og utviklingsløp, hvor kontroll av lokale midler og spirituell autoritet i økende grad ikke lenger kunne monopoliseres, men ble fordelt ut over flere aktører som biskop og klostre, eller utviklingsløp som patronskap og de *adelheilige*. Definisjonene av deres betydning kunne bli diskutert, men mye tydet på at de sammenlagt var skyldige i endringen som utfordret biskopenes tradisjonelle virksomhet.

5: Institusjoner og føringer: *Regnum*

Følgende kapittel vil forsøke å sette biskopene inn i den overordnede konteksten som eksisterte på tvers av kongedømmene, i form av strukturer nedlagt ved episkopatets forhold til kongemakten som institusjon. Hvilke forventninger det satte, hvilken autoritet og hvilke ansvar deres rolle i embetet medførte konkret var kjernen for å kunne utdype om deres grunnlag sammenlignet med andre kongelige strukturer. Balthilds regentskap og dets policy ble benyttet som eksempel for å se hvorfor og hvordan endringer som magnatmakt og klostre diskutert til nå kunne ha påvirket og blitt påvirket av kongelig policy, samt hvordan endringer i biskopenes karriereløp og utdanning endret betingelsene for og ideen om *Bischofsherrschaft*.

5.1: Sekularisering mot kristengjøring

I den klassiske historieforskningen ble 600-tallets merovingerkongedømmer ansett som en utid og et stort forfall, en tidsalder hvor biskoper måtte ta til sverd for å beskytte både seg og sin flokk i fravær av orden og en kongemakt som kunne holde på det. Ifølge Ewig hadde dette ledet til egne episkopale republikker i periferien av kongedømmene, der biskoper tok ansvar for både deres tradisjonelt administrative og spirituelle liv, men også forsvar og ekspansjon.³⁷² For noen ble det tegn på et ønske fra biskopenes side til danningen av egne teokratiske fyrstedømmer, fra andre et tegn på sentralmyndighetene i de diverse kongedømmenes avmakt når de var for interessert i å krige med hverandre. Den originale fremstillingen av *Bischofsherrschaft* var sterkt påvirket av dette synet.³⁷³ Som et resultat så Ewig og mange andre forskere periodens biskoper som maktsøkende fyrster, som brukte deres religiøse rolle primært for å fremme deres verdslige makt og selvstendighet. Det betydde nødvendigvis ikke at de ønsket bryte samarbeidet med kongemakt som hadde bygd deres maktbase, slik Ewig pekte på.³⁷⁴ Kritikken av *Bischofsherrschaft* ble en av retningen i dets argument, ikke alltid argumentene selv.³⁷⁵

På lik linje med hans kritikk av Ewigs fremstilling av, om ikke dens innhold i *Klosterpolitik*, kritiserer bl.a. Hen den manglende biten av et ekte, åndelig ønske og behov en kunne se.³⁷⁶ *Klosterpolitik*, både angående myndighet og aristokrati, var vidstrakt i sitt omfang, og av stor interesse for samtidens aktører både i verdslig og spirituell kontekst, særdeles om gjort i

³⁷² Fouracre & Gerbeding 1996: 48.

³⁷³ Halfond 2019: 115.

³⁷⁴ Kreiner 2011: 352.

³⁷⁵ Hen 2007: 97.

³⁷⁶ Hen 1995: 55.

kolumbansk mønster med den lokale familiens interesse for å holde kontroll over posisjonen som skapes, eller opparbeidelsen av privilegier og immunitet til samme formål.³⁷⁷ Den sterkere motvekten mot *Bischofsherrschaft* som en sekulær affære ligger i Audoins ord, ikke hans *vita*. Gjennom linsen av Eligius beskriver Audoin, en av tidens fremste *optimates* i verdslig og kristen forstand, mye av hva han selv anså som den ideelle biskopens virksomhet.³⁷⁸ Det var elementer av litterære *topoi*, men ved å beskyldte Audoins beskrivelse av Eligius sine gjerninger som kun symbolikk eller propaganda ble det tapt en unik kilde. Audoin var politiker, men også sannsynligvis uvillig til å ikle Eligius sitt liv rene løgner eller strekke sannheten for langt. Løgn kunne ha vært en ting i politikken, noe annet i et helgenliv til en han selv anså som en nær venn.³⁷⁹ Malingen av Eligius i sitt best mulige lys var derimot en annen bekymring. Eligius var velstående, og administrasjonsevnene hans ble vektlagt, men det var ikke sekulære midler han søkte til for rettferdiggjøring av autoritet, men helgeners relikvier.³⁸⁰ Det må ikke bli glemte hvordan Audoin opererte, men mer enn mange helgenliv skrevet sannsynligvis av munkene, ble mye av Eligius sin rettskaffenhet satt i hans pliktige, kristelige atferd, kanskje som en følge av hans ydmyke bakgrunn.

For Audoin gjorde det Eligius mer prisverdig. En subjektiv oppfatning var at Audoin valgte å tilskrive Eligius mange av hans egne idealer om biskopen som munkene ellers tilbakeholdt slik sett i Audoins eget *vita*.³⁸¹ Men det var også et mulig realpolitisk element i deres forskjeller. Folket sto ofte sentralt hos Audoins *vita* forfatter som bekymring, mens eliten var mer til stede bak mange av Eligius sine dåder, hvilket kanskje avdekket Audoins egen kjennskap til lokalforhold og nødvendighet som en munk ikke alltid hadde erfaring med. Hos Audoins forfatter var det observering av nødvendige riter og forlik mellom hans politiske skikkelse og embete,³⁸² hos Audoin selv var det en sterkere innlevelse og tiltro til det kristne med noen politiske skikkelser bak. De politiske gjerningene Audoin støttet og utførte, kunne av ham selv ha vært ansett som et nødvendig onde. Det i motsetning til de ideelle gjerningene han valgte å tilskrive Eligius, både som venn, men også Audoins eget ideal av en biskop.

En motsatt tolkning, snarere enn en bevisst strategi, kunne ha skyld for anklagene om sekularisering blant biskopene og det frankiske samfunn. Hvor endring i embetet også ble

³⁷⁷ Fox 2014: 17.

³⁷⁸ *Vita Eligius I*, s. 12. Overs. McNamara i Head 2000: 147.

³⁷⁹ *Vita Eligius I*, s. 1. Overs. McNamara i Head 2000: 141.

³⁸⁰ *Vita Eligius II*, s. 7. Overs. McNamara i Head 2000: 155.

³⁸¹ *Vita Audoini Episcopi Rotomagensis*. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996.

³⁸² *Vita Audoini Episcopi Rotomagensis*, kap 12. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 161.

forvekslet med sterke ledende magnaters utnyttelse av det, slik som Savaric i Orleans.³⁸³ Savaric, biskop av Auxerre erobret i første tredjedel av 700-tallet seks andre dioceses.³⁸⁴ Han var en biskop, men hans atferd ble kritisert i samtiden som uverdigg en biskops. Det stilte spørsmål om en kunne behandle virksomheten selv i fravær av kongemakt som en biskops, eller en opportunistisk erobrere. Kritikken han mottok var likevel nevneverdig, det tydet på at erobringer ikke ideelt var i biskopenes arsenal.

For samfunnet plass og interessen av helgenlivene i perioden, samt det språket de var innunderet av, hadde Frankia aldri før lagt like mye vekt på den kristne verden og biskopens rolle og ansvar i den. Biskop Chrodobert av Paris tilhørte hoffets sirkelen sammen med Audoin og Eligius, og sett i Chrodoberts brev, var det færre sekulære referanser i dem også rent litterært. Der ble det vektlagt personlig dygd og biskopenes flokk sin kjennskap til bibelen over klassiske antikke forfattere..³⁸⁵ Det var kanskje gjenopptagelsen av dette som også har gjort den senere karolingiske renessansen så vinnende i dens betydning blant både senrenessansens- og moderne historieforskeres verk, hvilket igjen setter spørsmål ved rammer for tolkning.³⁸⁶ Det betyr ikke at den på noe vis var en myte slik enkelte har hevdet, men at dens påvirkning på vår egen forståelse av merovingernes tidsalder har kunne vært forkludret som et resultat. Det rettferdiggjør ny tolkning som avviste deler av sekulariseringen, selv om motsetningen i utførelse var sterkere begjært enn hva som mulig skjedde sett gjennom Audoin i Eligius.³⁸⁷ Hvor Eligius i frigjørelsen av fanger eksplisitt ga muligheter ellers ikke beskrevet av munkene som *vita* forfattere, hvor mange fanger frigjort ville måtte betale biskopene tilbake ved tjeneste på deres eiendom eller kirke.³⁸⁸ Andre eksempler inkluderte hvordan en avdekte den flittige bruken av dokumenter som garantist og bevis selv blant lavere samfunnssjikt, og det skrevne ords plass i merovingisk judisiell virksomhet, uten at en behøvde nedprioritere rollen edsavleggelse, gjerne under øyet til en prest, tjente.³⁸⁹

5.2: Hvem ble biskoper og hvordan

Kristendommens betydning i folks sjeleliv var viktig, men også betydelig var dens nytte for administrasjon og ordensoppretholdelse i 600-tallets merovingerkongedømmer.³⁹⁰ Biskopene

³⁸³ Geary 1988: 211.

³⁸⁴ Halfond 2019: 157.

³⁸⁵ Hen 2012: 226.

³⁸⁶ Fouracre & Gerbeding 1996: 29.

³⁸⁷ *Vita Eligius I*, s. 10. Overs. McNamara i Head 2000: 147.

³⁸⁸ Halfond 2010: 125.

³⁸⁹ Rio 2009: 18, 25.

³⁹⁰ Hen 1995: 56.

ble lokalt uttrykket for hvordan ulike verdens interesse ble forent, også som en forlengelse av palassenes interesse for dets kongedømmers velferd.

Biskopene kom primært fra to utdannings bakgrunner; den ene fulgte en sekulær karriere ved et av palasshoffene, ofte i tjeneste som *referendarius*, slik som Eligius, Audoin og Desiderius av Cahors gjorde. Desiderius gikk til bispesete etter tjeneste som *patricius* av Marseilles, en av rikets fremste poster.³⁹¹ Tjenesten i sekulær karriere slik som Eligius hadde ga dem rikdom og bygget nettverk med mange av rikets magnater, samt ga nyttig kunnskap for sine senere post, med økende administrativt omfang.³⁹² Eligius ble også priset for å gå gjennom de nødvendige riter for bispesetet, hvilket viste at ikke alle som ble utnevnt kom til embetet med den nødvendig lærde eller religiøse bakgrunnen, ved fullføringen av et ekklesiastisk karriereløp hvor erkediakon tradisjonelt var siste post før biskop.³⁹³

Den andre religiøst betingede bakgrunnen var utnevning fra klostre, oftest etter tjeneste som abbeden. Myndighetene tok abbeder ifra f.eks. det kolumbanske Luxeuil. Aristokratsønner var ofte medlem av slike kommuner, og utdanningsløpet vektla både administrativ lærdom og brorskap til ens felles munkers selv som abbeden, hvilket forble nyttig for rollen som *dominus*, *pater* og *rector* i en senere karriere som biskop.³⁹⁴ Ellers kunne forberedelsene til å oppta det episkopale embetet være kortere fattet slik Praejectus sitt helgenliv hintet til, gjerne gjennom bestikkelser eller ved støtten av en sterk patron, slik som greven Genesisius som støttet Praejectus, sentralt for svakere stilte biskoper.³⁹⁵ Konsekvensene av dette utdanningsløpet for valg av biskoper, om samarbeid og konkurranse mellom de tre store; palass, aristokrati og episkopat, heller enn en forent, overordnet strategi så ut til å ha endret mønsteret i biskopenes opparbeidelse av *Bischofsherrschaft*, fremfor en aktiv søken etter makt med embetet som påskudd.

Som hos Praejectus, hvor erkediakonen representerte en gruppe til valg og Praejectus støttet av greven Genesisius en annen, lot myndighetene tiden gå for å se hvem som samlet tilstrekkelig støtte slik at de beviste seg verdig embetet.³⁹⁶ Diocesens beste hender var de som hadde tilstrekkelige midler og lokalstøtte blant elite og allmue til å bevare den, uten at det

³⁹¹ Wood 1994: 76.

³⁹² Head 2000: 139.

³⁹³ *Vita Eligius II*, s.2. Overs. McNamara i Head 2000: 152.

³⁹⁴ Fox 2014: 243.

³⁹⁵ *Passio Praejecti*, kap 14. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 283.

³⁹⁶ *Passio Praejecti*, kap 11. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 283.

skulle medføre konsekvenser for orden, velferd og administrative oppgaver. Disse ba på ofte oversette forhold i virksomhet, hvor utførelsen av oppgaver på vegne av sentralmakten kunne ha medført forhandling og gjeld til sine sekulære motparter, hvilket var hintet til i Leudegars *vita*.³⁹⁷ Om et slik forhold eksisterte mellom Praejectus og Genesisius, eller til hvilken grad, var usikkert, men de færreste i en maktposisjon gjorde noe rent veldedig, selv biskopene, og Praejectus sin støtte til dette ble ansett som en selvfølge. Når dette kanskje gikk på bekostning av plikten ovenfor kongemakten, eller flere aktører ble involvert slik som rikshovmesterne eller lokale *duces*, var det tydelig hvor mulige konfliktlinjer ble ført. Perioder av endring i enten monark, styre eller embetsbesittere var sannsynligvis de mest ansente for det slik som ny rikshovmester og gammel *dux*, eller ny *dux* og gammel *comes* lokalt.³⁹⁸ Et viktig element uansett om biskoper samlet skatt eller ikke, var ordensopprettholdelsen av byen som verktøy i prosessen, viktig ettersom den lot en sette press på det omliggende område, selv om klostrene mulig åpnet flere alternativer.³⁹⁹

Av diverse anklager rettet mot biskopene gjaldt også status, for selv om alle biskoper var av noe status, enten ved lokaletilkoblinger og sterke familie nettverk eller utnevnt på kongelig ønske og med opparbeidet rikdom, skulle det ikke ytterligere bety at de søkte overgå sin rolle. De skulle heller ikke handle som opportuniste ved fraksjonsoppgjør og vold ved å berike seg på særdeles andre kirkers eller de fattigstes vegne, og det forble blant biskopenes største synder.⁴⁰⁰ Synder som likevel fortsatte fra Gregor av Tours tid til 600-tallets prøvelser, både mellom de fremste magnatene og mindre biskoper skal mengden klager i ulike konsil bli trodd på, hvor biskoper selv involverte magnater i deres disputer på tross av at metropolittene egentlig skulle kalles først for å ivareta ideen om det episkopale samholdet. Metropolitten som overså 4-5 biskoper fra et områdets viktigste by var egentlig ment som dommer for biskopenes disputer, men som ellers sett var det ikke alltid det kildene pekte på som forventet hvilket i virkeligheten skjedde.⁴⁰¹ Fra Gregors tid dukket det også opp nye synder, slik som forholdet mellom biskop og kvinne, særlig fraværet av bispekonen som tidligere nevnt.⁴⁰²

Helgenlivene unngikk som oftest slike forhold, og var ekstremt interessert i å oppfordre til rett normativ atferd blant befolkningen, samt forsterke og illustrere deres helters autoritet. Det ble

³⁹⁷ *Passio Leudegarii*, kap 2. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 219.

³⁹⁸ Fox 2014: 102.

³⁹⁹ Petersen 2013: 206.

⁴⁰⁰ Kreiner 2011: 352.

⁴⁰¹ Halfond 2019: 100-101.

⁴⁰² Fouracre 2005: 698.

aldri tilsynelatende gjort på bekostning av deres spirituelle grunnlag i kraft av embetet selv, enda statusen i virkelighet kunne bli svekket av feil virksomhet.⁴⁰³ Hvor det hos Leudegar var et stille grunnlag for kritikk gjort av hans *vita* forfatter mot helten personlig.⁴⁰⁴ Samtidig var det som gjennomgående i flere av helgenlivene utpekt rollen til feil råd som gis til rikshovmesteren Ebroin, hvilke onde prester hadde skyld i, hvilket i samtiden ville ha rettet lyset mot hans fremste rådgiver, Audoin.⁴⁰⁵ Om så rettferdighet, særdeles for samfunnets svakeste, selve fundamentet av biskopens rolle i kongedømmet, ikke skulle oppsluke dem for mye var det vanskelig å se hvordan det kunne bli forent med et mulig selvstyre eller begjær om det slik sekulariseringstankegangen vektla for biskopenes utvikling.

En annen tolkning var så at kritikken av Leudegars rettferdighet, i dette tilfelle av at han søkte det for mye på bekostning av feil folk, kanskje Autuns omliggende aristokrati eller den lokale *comes* forankret i det, hvilken ingen forskning hittil har benyttet som del i forklaringsmodellen på hans manglende støtte. I perioden han inntok byen var Leudegar, gjennom sitt nettverk koblet på Neustria-Burgunds fremste magnat, Ebroin, Genesisius, biskopen av Lyons, samt dronningregent Balthild selv. Når han ikke finner støtte i byen, var to av disse tre ikke i stand til å hjelpe, og den tredje bak den beleirende hæren. Derfor, fremfor kritikk av hans interesse i å fremme rettferd blant sin flokk, var det mulig kranglingen med lokale eliten og også kongens representant i Autun over lengre tid som utpekes av forfatteren som det som markerte Leudegar som en dårlig dommer selv om biskopene hadde inngrepskraft i enkelte sekulære rettsaker.⁴⁰⁶ Forfatteren bemerket de politiske fraksjonenes eller Leudegars *factiones* påvirkning på biskopens handlekraft, så utelatelsen av de lokale magnatenes rolle i hans fall kunne ha vært bevisst for å sette skylden utenfor lokalpolitikken og klosteret Leudegars relikvier ble begjært til.⁴⁰⁷ Formålet av teksten som rettferdiggjøring for Leudegars hvile, uten å legge for mye skyld i overlevende hender, var enklere å attestere i andre kilder, men som jeg hadde argumentert var det også relevant for Leudegars og mulig andre biskopers virksomhet selv om det ikke ble gjort åpenbart i hans eget *vita*.⁴⁰⁸

De interne konfliktene som kunne rokke ved biskopene, også mellom andre biskoper, så primært ut til å ha vært en følge av det Leudegars verk hintet til; fraksjons forhold. På lik linje

⁴⁰³ Rapp 2005: 41.

⁴⁰⁴ *Passio Leudegarii*, kap 1. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 217.

⁴⁰⁵ *Passio Leudegarii*, kap 20. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 237.

⁴⁰⁶ *Passio Leudegarii*, kap 1. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 217.

⁴⁰⁷ *Passio Leudegarii*, kap 15. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 232.

⁴⁰⁸ Fouracre & Gerbeding 1996: 254.

var synodenes rolle for videreførelsen av episkopal politikk ikke tilstrekkelig koblet mot deres forhold til magnat makten. Mange av årsakene kunne ligge i det biskopene både i sitt embete og i provinsene av nødvendighet gjorde: delegerte. Det episkopale ansvaret medførte deltagelse på både små og store konsil, med noen dagers til mange måneders om ikke et års reise tur-retur i enkelte tilfeller. Det ble så vanlig å delegere for ivaretagelsen av ens eget ansvar, men det gikk begge veier da ens representant enten på veien eller i diocesen var utenfor ens tilsyn.⁴⁰⁹ Sett i konsilenes klager som del av agendaen var lange reiser svært uønsket for et flertall biskoper, hvor alle unnskyldninger unntatt grov sykdom etter hvert ikke ble godtatt. Reise mulig undergravde deres autoritet om de personlig reiste og i tillegg sto svakt i sin provins.⁴¹⁰ Tilsyn av bispedømmet når biskopen var borte, i både fravær av og møte med sterke klostre kunne ha vært ønsket og hvilt på aristokratiet de var knyttet mot.⁴¹¹ Makt, mer enn i den tradisjonelle definisjonen, var for biskopenes del ikke bare å få ens vilje gjennomført, men også nærværet, en tilstedeværelse ved å hevde sin plass i møte med motvilje. Det innebåret også synlighet i utførelsen av ens arbeid som forsterket autoritet. En autoritet delegering kunne ha bidratt til å undergrave. Delegering var så en måte biskopene i økende grad ble involvert i sekulære affærer, kanskje av nødvendighet eller i tilfeller som Leudegars, at de ønsket å involvere seg i spørsmål om rettferdighet, men det kunne også komme på bekostning av deres autoritet og omdømme i lokalt.⁴¹² Rom for stor variasjon var til stede, selv om det sannsynligvis var flere likheter i praksisen enn forskjeller på dette feltet enn tidligere anslått, informert både av biskopenes situasjon og bakgrunn.

Betydningen av karriereløpene for senere praksis kunne ikke bli undervurdert, ettersom de som ble fostret sammen enten ved kloster eller hoffene forble i kontakt gjennom gjensidig *amicita*, hvilket opprettholdt ikke bare nettverk av vennskap men sørget for at skulle det være behov, enten ved råd eller på gjennomreise, kanskje også i andre vansker, hadde biskopene noen å støtte seg på.⁴¹³ De kunne formidle intensjoner og tankeverd, være midler for veksling av assistenter eller anbefalinger til embetsposter, samt generelt bevarte delte minner for fremtidig formål. Brevene kunne også brukes til admisjon og rivalrier, eller rett ut alminnelige klager på hverandre.⁴¹⁴ Brevenes innhold vil også vendes tilbake til, men viste tydelig at biskopene forble og var et uttrykk for samfunnets elite over 600-tallet, og at de fremste

⁴⁰⁹ Halfond 2010: 63.

⁴¹⁰ Halfond 2019: 103.

⁴¹¹ Rapp 2005: 173.

⁴¹² Kreiner 2014: 201.

⁴¹³ Wood 1994: 150.

⁴¹⁴ Hen 1995: 38.

utfordringene lå i balanseakten mellom deres verdslige sfærer, samt de religiøse og veldedige ansvar de var utnevnt til å styre, på vegne av konger, dronningregenters og episkopal interesse.⁴¹⁵

En interesse som det ikke må glemmes var rotfestet i både denne verdenen og den neste. De holdt gudstjenester, ba for seg selv og andre, døpte, preket i forsamlinger etter eget og andres behov, de fulgte kalenderne og sto ved nødvendige høytider som helgendagene og særdeles påske.⁴¹⁶ Påsken selv ble et illustrerende eksempel, ettersom *Passio Leudegarii* og *Praejecti* begge var dels satt til den samme hendelse under påsken i 673, hvor høytiden ble brukt som middel for rettferdiggjøringen av f.eks. magnaten Hectors handling som flyktet slik at blodet ikke skulle flyte i en hellig stund.⁴¹⁷ Selv om det kunne være utenfor Hectors tanker, kunne det likevel peke på at biskopene måtte ha vært nøye i å observere helligdagene. Men slik kunne de også ha forsterket deres spirituelle autoritet, og om en søkte en tjeneste eller forlik var det sannsynligvis få bedre tidspunkt eller steder enn de fremste helligdagene og kirkene en gjorde det ved. Kraften av iscenesettelse var en del av hele biskopens person, men også gudstjenesten selv. Om handlinger så ble gjort i tro av troen, for konger så vel som biskoper, må også rammeverket rundt dem bli gitt plass til å diskutere deres verdi, både bønners formål og hvordan aristokrater engasjerte seg i det religiøse liv.⁴¹⁸

5.3: Biskopen og kongelig policy i Balthilds regentskap

Som dronningregent, var Balthild en aktiv utøver av makt. Gjennom hennes posisjon og nettverk videreførte og modifiserte hun hvordan *Klosterpolitik* og *Bischofsherrschaft* ble uttrykt i perioden. For *Klosterpolitik* eksemplifiserte hun videreførelsen av en gammel kongelig tendens på større skala; ved å samle både klostre og helgenrelikvier under myndighetenes paraply kunne hun forsterke kongehuset og kongedømmets sikkerhet og prestisje.⁴¹⁹ Utbyggingen av klostre fostret også samarbeid blant aristokratiet, hvilket gjorde det enklere å patron-gjorde dem ved avhengighet av den kongelige gunst i form av immuniteter og privilegier. De kunne hjelpe klostre og aristokrater i å møte deres egne behov som en god gest, da særdeles behovet etter lys,⁴²⁰ eller som del av annen veldedighet eller belønning for god tjeneste. Immunitet og privilegier frifant mottakeren fra besøk av

⁴¹⁵ Nelson 1986: 41.

⁴¹⁶ Kreiner 2011: 334.

⁴¹⁷ *Passio Leudegarii*, kap 11. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 228.

⁴¹⁸ Hen 1995: 150.

⁴¹⁹ Nelson 1986: 40.

⁴²⁰ Wood 2018: 94.

skattesamlere, enkelte tollere og fra betalingen av goder til omreisende kongelige agenter.⁴²¹ Biskopene ble også rekruttert i Balthilds *Klosterpolitik*, og de søkte aktivt etter egne goder som sett i konsil. Kirkens egne konsil, særlig der søkeren for privilegier var en biskop, arbeidet jevnlig med de deltagende biskopene for bekreftingen av deres beslutninger, både om kanonlovene, immunitet og privilegier for å spare seg selv unødvendig hodebry i fremtiden. Som Halfond viste, handlet 23% av våre overlevende kongelige diplomer fra perioden mellom 640-717 om immunitet som frigjorde en fra alminnelige obligasjoner som å gi ly og losji til omreisende kongeagenter, med mer.⁴²² En av forklaringsmodellene var at i det de merovingiske kongene gikk tomme for bytte, eller hadde lite land å dele, kunne en forsone mangelen ved bevilgningen av immunitet og privilegier til magnatenes klosterdannelse. Klostrene var ofte i familiens besittelse indirekte eller gjennom slektsbånd, men både kirkemenn og sekulære aktører kunne motta slike immuniteter også utenfor klostre.⁴²³

Etter hvert som klostrene og dels biskopene over århundrer hadde kommet til å eie mer land falt eiendommen deres utenfor det tradisjonelle løpet av landoverføring i Frankia, og det utgjorde et stort problem da landeierskap var roten til makt. Etter hvert som klostrene tok større andeler land sluttet biskopene seg også til bekymringen, for mer og mer land kom inn under paraplyen av klostre som hverken kongemakt eller biskoper kunne lett påvirke.⁴²⁴ Dette gjorde at begge måtte skylde militær tjeneste, selv om konger og Balthild tolket det ulikt. Biskoper tross alt ville gjerne ha egne styrker, men ikke nødvendigvis skylde tjeneste for det landet de hadde, og det var en av grunnene til at de i økende grad måtte skylde tropper om ikke personlig lede dem.⁴²⁵ En rekke plikter falt på de fremstående landeierne klostre og biskoper var en del av, særdeles de som ønsket den kongelige gunsten og velstanden det medførte, kanskje for fremtidig immunitet fra tjeneste.⁴²⁶ For biskopenes egen del som hadde militære forsyningsplikter og private følge ble utviklingen grunnlaget for deres økende evne til å delta på linje med grever og hertuger som magnat og leder av kanskje flere hundre *pueri*, væpnede menn.⁴²⁷ Utfordringen i helgenliv var at de gjerne undervurderte militærmaktens

⁴²¹ Halfond 2010: 16.

⁴²² Ibid 129.

⁴²³ *Marculfi formularum libri duo I*, III. Overs Rio 2008: 135.

⁴²⁴ Wickham 2005: 58.

⁴²⁵ Ibid 192.

⁴²⁶ Petersen 2013: 69.

⁴²⁷ Ibid 231.

betydning, både for biskopenes virksomhet og stilling lokalt. Likevel hadde ikke alle biskopene råd til det samme.⁴²⁸

Kanskje Balthilds formidable politikk gjennom biskopene fulgte hennes fravær av handlekraft slik tradisjonelt forbeholdt en mann, dvs. å lede egne styrker. I stedet styrket hun palasset i Neustria-Burgund gjennom utnevnelsen av en rekke biskoper fra kongelig hold til seter deres familie ikke var beviselig bekreftet, slik som Leudegar til Autun og Genesisius til Lyons, hvilket sikret videre mulighet for kongelig handling i Burgund og omliggende territorier.⁴²⁹ Som nevnt var dette en nødvendighet hun selv kunne ha forsterket, men like fullt en hun kunne ha motvirket. Hennes interesse for bruk av biskoper i sekulær politikk ble sett også i forholdet til Audoin og Chrodobert, men åpnet diskusjon om grensene av et forent episkopat eller lojalitet mellom biskoper som innvirkning på deres praksis.⁴³⁰ Som med mye annet av merovingernes virksomhet, kunne det ha vært akseptable rammer slik som Leudegars forfølgelse av Diddo og Bobo, en dels muliggjort av de ikke lenger var biskoper.⁴³¹ Det kunne ha indikert at kongemakten egentlig styrte hva som var akseptabel atferd for biskopen, hvor rikshovmestere etter hvert deltok. Bobo erstattet Leudegar som biskop i Autun, men bare i et år.⁴³² Episkopatet som føring eller kanonlovene som egentlig skulle informere praksis og begrense slik atferd var fullstendig fraværende, selv om forfatteren av *Passio Leudegarii* fordømte det. Hvilket kunne tyde på at graden av makt hos palass, rikshovmestere og andre magnater var viktigst i perioder av uro for hvordan biskopene handlet.

Enkelte biskoper kunne bli gitt friere tøyler som et resultat eller ved deres nære bånd til maktsentrumet, for blant Audoin, Chrodobert og Leudegar var det bare sistnevnte som vi kunne bekrefte møtte motstand til sin utnevnelse lokalt. Hvorvidt motstand lyktes var avhengig av nevnte forhold som midler og lokal støtte, og om de kunne ha påvirket en biskops utnevnelse fra andre enn lokal aristokratiet og tradisjonelt den lokale erkediakonens rekke ligger i samme forhold; støtten som lot en bevise seg som beste kandidat. Men å holde embetet u-okkupert over lengre tid inntraff også der myndighetene selv var usikre, slik som i Autun over to år før Leudegars egen utnevnelse.⁴³³ Likt forsøkte Praejectus tre ganger å bli biskop, og lyktes tilsynelatende kun når han hadde støtten av den lokale *comes* Genesisius til

⁴²⁸ Kreiner 2014: 108.

⁴²⁹ Nelson 1986: 33.

⁴³⁰ Wood 1994: 199.

⁴³¹ *Passio Leudegarii*, kap 20. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 236.

⁴³² Fouracre & Gerbeding 1996: 237.

⁴³³ Nelson 1986: 34.

markering over sine rivaler, samt at hans fremste rival forsøkte kjøpe tittelen til seg i brudd med kanon lov.⁴³⁴ Foreningen av både en mer sekulær og religiøs årsak som forklaring var ofte å finne i vitaene, selv om de oftest vektla rettskaffenheten fremfor lokalforholdene.

Sannsynligvis var ikke dette den eneste gangen bestikkelser ble forsøkt i biskopens utnevneelse. De som kjøpte seg til tittelen kom av ofte fra sterkere maktbaser som Aunemunds enn erkediakonen Praejectus konkurrerte mot. Praejectus sin egen status ble hevet i helgenlivet ved å stå imot trenden, der det sannsynligvis var mange biskopkandidater utenfor som ellers lyktes i kjøpet skal mange anklager mot bl.a. Balthild bli tatt på deres ord for midten av 600-tallets affærer, på tross av hennes eget helgenlivs hyllest for hennes kamp mot simoni trenden.⁴³⁵ Det ble heller ikke forenklet siden det var en lang trend, som ifra pave Gregors brev til dronningregent Brunecild 50 år før ikke hadde blitt adlydt på tross av en mengde oppfordringer og advarsler mot praksisen.⁴³⁶ Konsil fra så tidlig som 533, men med økende hyppighet fra 599 og videre til Paris konsilet i 614 og Châlons i 647/53, pekte alle på simoni som en vedvarende uting ved biskopers utnevnelser.⁴³⁷ Slikt sett var kanskje det mest åpenbare av brudd mellom praksis og ideal blant biskoper fra palassenes side, hvor på tross av sterk mening mot, forble det så lønnsomt for myndighetene å videreføre praksisen, ettersom det i visse utregninger var mellom tolv og femten biskoper som mistet sin posisjon per år, og selv om ikke alle ble betalt for var det betydelige summer *solidi* involvert.⁴³⁸

Balthild hadde sannsynligvis kjennskap til dette forholdet, selv om de beste bevisene for vanskene skapt av det og hennes *Klosterpolitik* kom etter regentskapet. Hennes helgenliv var opptatt av det religiøse, men det hennes kritikere bekreftet var også at hun hadde full innsikt i dets samtidige verdslige rolle.⁴³⁹ Så selv om både biskop og klostre ble militærpliktige, var det fortsatt reell interesse for at de klostre grunnlagt skulle fortsette bønner for kongedømmets velvære. En tro forsterket også av patrongjøringen av biskoper til både det administrative i byene hvor de formidlet velferd og landeiendom, men også samme formål som klostrenes munkes i form av varig bønn.⁴⁴⁰ Aktive forsøk på forlik mellom politikk og religion var essensielt for vår forståelse av perioden, en samtiden selv gjenkjente i virksomhet.⁴⁴¹

⁴³⁴ *Passio Praejecti*, kap 13. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 281.

⁴³⁵ Wallace-Hadrill 1983: 107.

⁴³⁶ *Ibid* 116.

⁴³⁷ Halfond 2010: 131.

⁴³⁸ Nelson 1986: 25.

⁴³⁹ *Vita Balthildis*, kap 9. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 125.

⁴⁴⁰ Hen 2007: 122-3.

⁴⁴¹ *Vita Audoini Episcopi Rotomagensis*, kap 3. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 155.

Ved å støtte seg på biskopene i klosterdanningen vant Balthild tilsynelatende flere venner enn fiender, tuftet dels på den rollen hun hadde hatt nærmest som lærerinne for flere av de som var eller hadde vært i det kongelige nettverket, blant dem Audoin og Eligius, hvilket gjorde myndighetenes agenda gjennomførbart regionalt.⁴⁴² Men den andre siden pekte på hennes skyld i opptil åtte mord av frankiske biskoper, blant dem Aunemund.⁴⁴³ Det senere helgenlivet til St. Wilfrid var der anklagene ble sporet tilbake til, men Aunemunds eget helgenliv viste også en død biskop.⁴⁴⁴ Erstatningen av biskoper i spesielle områder kunne ha vært bevisst for å sikre en sfære med sterkt tilsyn fra palasset. Det var ikke bare en generell bekymring for deres tilhørighet, men også som deltagere i klosterbygging. Wilfrids helgenliv utpekte at kritikken hun mottok angående drap på biskoper, selv om overdrevet, fant røtter i regentskapets periode, kanskje blant biskopene selv. Om det var godt kjent, kunne hennes policy om erstatning av enkelte biskoper ha tjenestegjort som motvekt mot den voksende magnatmakten lokalt, men det kunne ha betydd at flere biskoper som følte seg usikre, ble indirekte drevet mot og søkte støtte blant magnatenes maktbase i frykt for sin egen posisjon slik vi skal se.⁴⁴⁵ Det kunne også være et element av det som utløser misnøye mellom Ebroin og Balthild etter hvert, selv om hun sannsynligvis ikke kunne ha begynt politikken uten hans støtte og sønnen Klotars myndighet markerte endringen i 664.⁴⁴⁶ For skulle det stå noe som satte splid mellom henne og Ebroin, og ved forlengelse hans fremste støttespiller Audoin, kunne behandlingen av biskopene være blant de ledende årsakene.

På tross av Balthilds senere behandling som i Wilfrids helgenliv og *LHF*, var hun i samtiden kjent for sitt dygdsfulle liv og generøsitet, hvilket utvidet og forsterket hennes nettverk blant episkopatet betydelig.⁴⁴⁷ Foreningen av å kunne fremstå som rettskaffen, samt besitte midler til generøs virksomhet, var sannsynligvis like viktig for dronningregent og konge som den individuelle biskop. Eligius sin veldedige virksomhet var sannsynligvis kun muliggjort av hans tidligere tjeneste, og mottagelsen av palassets gunst så omfattende at det vant han fiender. Men det skyldtes ifølge Audoin *invidia*, sjalusi, ikke Eligius sin feil i forening av velstand og ydmykhet slik Balthild lyktes med.⁴⁴⁸ Eligius benyttet midlene lokalt, ved å vinne støtte blant lokal elite og allmue gjennom utsmykningen av mer enn et dusin helgenkult steder

⁴⁴² Fox 2014: 39.

⁴⁴³ Geary 1988: 167.

⁴⁴⁴ Fouracre 2005: 388.

⁴⁴⁵ Wickham 2005: 439.

⁴⁴⁶ Alfonso et al 2004: 12.

⁴⁴⁷ Nelson 1986: 19.

⁴⁴⁸ *Vita Eligius I*, s.8. Overs. McNamara i Head 2000: 143.

som St. Germanus, Severin, Quentin,, hvor sannsynligvis noen av de også var i besittelse av aristokratiet.⁴⁴⁹ Sannsynligvis fulgte dette idealet i Balthilds policy, at velstanden vant støtte og deretter ble spredd, men det betydde at dårligere stilte biskoper, slike som Praejectus, måtte søke seg til lokale magnaters støtte i stedet skulle de ha tilsvarende handlekraft.

Det var tross alt i perioder, hvor magnater som Pippin og Ebroin oppnådde eksklusivitet over palasset, kongemakten selv ble undergravet på tvers av kongedømmet. Da de møtte motstand fra andre magnater ikke i kontrollen av palassene, men ekskluderingen av for mange andre magnater fra oppnåelsen av judisiell rettferd og kongelig gunst.⁴⁵⁰ Eksklusiviteten Pippin og Ebroin holdt over tilgangen til palasset begrenset også omfanget av kongeliggunst, slik som immuniteter og privilegier hvilket svekket aristokratiet som ikke var alliert med dem eller kunne kjøpe det til seg. Det i seg selv utløste voldelig konflikt om makten blant det ekskluderte aristokratiet, hvor klostrene spilte en rolle som interessekonflikt.⁴⁵¹

En annen tolkning av Balthilds *Klosterpolitik* var at klostrene som administrasjonssentre lot biskopene, og delvis grevene fokusere sin virksomhet på *civitas* som administrasjonssenter, både i deres interesse og utgifter, i rettferd og veldedig arbeid.⁴⁵² Det kunne ha skyldtes at byens embetsmenn alene ikke var tilstrekkelig i møtet med det administrative behovet hos en landsbygd i økende grad dominert av aristokrater. Hvor makten og dens skiftende konstellasjoner kunne ha forkludret bilde for sentralmyndighetene som i økende grad ikke alltid fikk møte ansikt til ansikt dem som sto utenfor rammeverket av embetstjeneste, men som likevel hadde betydelig makt lokalt. Om biskop og greve var ment som motvekt, ble betydningen at de måtte være lojale ekstra betydningsfull for Balthilds virksomhet. Klostrene som samarbeidsprosjekt sikret også at aristokratene fortsatt var involvert med myndighetene, men over lengre tid kunne bildet bli endret. Likevel sørget de i oppstarten for at immuniteter og privilegier som kom fra palasset fortsatt var ettertraktet, og forble et mulig verktøy for myndighetene på tvers av kongedømmene i samhandling med aristokrater og klostre.⁴⁵³ Alt tjenestegjorde formålet av kontroll, hvilket sikret landeierskapet, grunnlaget for makt.

På tross utviklingen vi så senere i bl.a. simoni mente Wallace-Hadrill likevel at 600-tallet fikk mange konger til å omtolke deres posisjon som overhodet av et kristent kongedømme eller flere, med en dels religiøs betinget rolle. Deres overbevisning om kristendommens nytte som

⁴⁴⁹ *Vita Eligius I*, s.32. Overs. McNamara i Head 2000: 150.

⁴⁵⁰ *Passio Leudegarii*, kap 4. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 220-221.

⁴⁵¹ Wickham 2005: 46.

⁴⁵² Fox 2014: 35.

⁴⁵³ Corradini et al 2003: 23.

verktøy for både organisering og fredsbevaring i samfunnet, men også som motvekt til politisk fragmentering og voksende makt blant magnater, for ettertiden særlig de diverse *maior domus*, kunne ikke lenger bli undervurdert.⁴⁵⁴ Slik vi har sett var det ikke sikkert dette lyktes i møte med lokale forhold og interesser, hvor forlik mellom religion og verdslig makt ikke lenger var like eksklusivt til palasset.

Klotar II og Dagobert I var sett på som grunnleggerne for tendensen til kristengjøringen av kongemakt, sett i deres utgitte diplomer og mengden konsil de kalte sammen, selv om det også kunne ha vært et feilaktig bilde grunnet mangelen på kildemateriale senere, hvilket gjorde at det nyere materialet vektla kongenes *fortuna* fremfor sakrale kongskap i virkeligheten, selv om det var tydelig at deres fremtreden på 600-tallet begynte lene seg mer på det sakrale.⁴⁵⁵ Men konsilenes tankesett var fortsatt verdifullt som kilde til fremtreden, og slik Halfond påpekte var det snakk om varige bekymringer fra biskopenes side det ønskes kongelig inngripen til, slik som konflikter med grever og rollen til magnater.⁴⁵⁶ At flere ting vedvarte enn ble løst var nokså opplysende for situasjonen biskop og samfunn befant seg i, om en skal ta konsilene på sitt ord. Balthild selv eksemplifiserte kanskje best mynten og dets to sider ved diskusjonen om simoni, ettersom hennes eget *vita* vektla arbeidet hun begikk mot praksisen, men slik allerede sett var det langt ifra virkeligheten.⁴⁵⁷

Kort tid etter Balthilds regentskap var simoni tilbake på agendaen, da det kritisertes i *Vita Bonitii*, hvor bekymringen for simoni ikke hadde forsvunnet innen 700-tallet, på tross av at det ble sporet som del av konsilenes bekymring til 533.⁴⁵⁸ Styresmaktens balanse må så ha ligget i å både arbeide mot simoni, men likevel tjene på det. Det var vanskelig å spore ettersom den endelige utnevnelsen av biskopene forble deres i samsvar med lokal metropolitts symbolske godkjenning, men som sett var fortjenesten stor, og det var derfor den fortsatte.

Kongemakten kunne gripe inn lokalt i biskopenes praksis, men særlig der aristokratiet var befestet i økende grad ved klostre kunne myndighetens evne ha blitt svekket. Slik Fox har pekt på, men ikke rettet som forklaringsmodell for kirkemenns involvering i stridigheter, kunne biskopenes egne bakgrunn ha trukket dem nærmere de sekulære konfliktene, uten at

⁴⁵⁴ Hen 2007: 116.

⁴⁵⁵ Corradini et al 2003: 153.

⁴⁵⁶ Halfond 2010: 56.

⁴⁵⁷ *Vita Balthildis*, kap 6. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 123.

⁴⁵⁸ Wood 1994: 243.

tidligere forklaringer om ønsket episkopal dominans eller misbruk av posisjonen kunne alene ha sagt hvorfor sett i lys av forholdet til klostrene selv som et aristokratisk uttrykk.⁴⁵⁹

5.4: Biskop og klostre, synet ovenfra

På den andre siden, om tolv til femten biskoper mulig måtte erstattes per år i kongedømmene, var det sannsynlig at hverken hoffet eller aristokratiske maktbaser slik som Aunemunds alene tilføyde rekrutter til embetet, og det derfor ikke styrket dem alene. Særdeles om myndighetene ønsket å rekruttere fra et tradisjonelt ekklesiastisk *cursus honorum*, enten fra erkediakonenes rekker eller klostrenes.⁴⁶⁰ Samtidig kunne den store klosterutbyggelsen, hvor eldre munkere ofte ble utnevnt til abbed ved en ny grunnleggelse ha betydd at de i perioder tilbydde færre kandidater. Det var likevel som Fox kartla ved f.eks. Luxeuil at de munkene rekruttert til tjeneste hadde bakgrunn i flere av de større aristokratiske familiene, og videreførte deres interesser inn i embetene.⁴⁶¹ Klostrene var så en del av både myndighetenes, de lokale aristokratienes og den lokale biskopens interesse, som til tider kunne ha familiære relasjoner med klosterets grunnleggere eller abbeden som leder, både for munkere og nonner.⁴⁶²

Biskopene selv var også involvert i nettverk av klosterdannelse, både i kraften av eget embete og med aristokratiske nettverk av patronskap som kunne gå over generasjoner. Mellom Chunibert av Köln og Pippin av Herstal kunne ett ha gått, der Pippins spons ved Chuniberts klosterdannelse mulig gjør at biskopen overfører sitt *amicitia* videre til sønnen Grimoald senere.⁴⁶³ I stedet for å se på dette som noe eksepsjonelt ved karolingernes forfedre, kunne det heller indikerte hvordan en relativt sterk magnat som f.eks. en rikshovmester, *patricius* eller ulike *duces* i mange regioner kunne videreføre nettverk og kontroll, blant klostre og kongedømmets biskoper. I tillegg kunne båndene av lojalitet ivaretas med gaver, eller i svakere perioder ved lobbyvirksomhet for deres interesser. Slik Marculfs lovbook indikerte var immunitet noe som måtte, likt *amicita*, dyrkes over tid og bli bekreftet igjen, selv om de som hevdet å ha det brukte sin egen historie som rettferdiggjøring for immunitetens videreførelse. Det forble et verktøy som enten konger eller magnater med kongens øre holdt over klostrene og biskoper.⁴⁶⁴ Det beholdt også en religiøs karakter som ikke må bli tapt i diskusjonen, da

⁴⁵⁹ Fox 2014: 158.

⁴⁶⁰ Nelson 1986: 25.

⁴⁶¹ Fox 2014: 57.

⁴⁶² Ibid 94. I Agrestius affæren var en av munke dokumenterte slektninger biskopen Abelenus av Geneva.

⁴⁶³ Fox 2014: 166.

⁴⁶⁴ *Marculfi formularum libri duo I*, IV. Overs Rio 2008: 136.

det å gi til kirke eller kloster ved donasjoner ikke bare var et økonomisk spørsmål.⁴⁶⁵ Det var både et åndelig og et verdslig verktøy som i mindre grad også ble benyttet lokalt av biskoper mellom seg og sine kirker, eller søktes aktivt ved direkte appell til en mektig magnat, enten palass eller og rikshovmester eller hertugene til tider.

Dette var en utvikling som ikke var dokumenterbar før 600-tallet. Den kunne bidra til å forklare 600-tallets historie og utviklingsmønstre, enten med bakgrunn i eller ved siden av de politiske konfliktene som tradisjonelt ble gitt størst vekt. Dette kunne forutsette at magnater og aristokrater grunnet lokalområdenes utvikling, både i form av klosterdannelse og embetsoppnåelse, mer aktivt var aktører for kongelig politikk enn til nå argumentert for. Enten bevisst, eller i kortere periode da det tjente dem slik som klostrenes oppstart. Dette bidro til makten de senere oppnådde. Samtidig må en være forsiktig med å grunne beviset i såpass fremstående figurer som Pippin og Ebroin, eller i kloster som Luxeuil, selv om andre slik som dets søsterdanninger kunne stå bak like utviklingstrekk eller forårsake dem på tvers av kongedømmene der det var tilstrekkelig aristokratisk interesse, enten i styre og formidling eller fortjeneste ved immunitet og privilegier slik som ved Noirmoutier og Sankt-Germer-de-Fly.⁴⁶⁶ Hvilket kunne bli ansett som en forlengelse for det samme i aristokratisk interesse.⁴⁶⁷

På dette vis fungerte Fox sitt fokus på at mange av de vedvarende familiegruppene opprettholdt kontroll i kanskje to til tre generasjoner i familiegruppens favør, ettersom det bekrefter at enten danningen selv, den lokale biskopen eller de nye fremste aristokratene måtte gjenta styrkingen gjennom en lignende prosess.⁴⁶⁸ Konkurransen kunne ha gjort gruppene mer tilbøyelige for forandring, enten i lojalitet eller konflikt, hvor Pippinidene fremsto grunnet deres senere betydning og identifisering i kildematerialet som et unntak, men et som bekreftet regelen ved at de var blant de få som evnet utfordringene.

Der bånd av lojalitet mellom lokalaristokratiet og konge var sterkt, slik Aunemund må ha antatt det siden han sto som gudfar til en konge, eller den utnevnte biskop skyldte sin makt i sitt bispedømme primært fra kongehuset slik som Eligius eller Leudegar, ville interessen for videreførelse av kongemakten ved å beholde dem som patron forbli sterkt. Andre mer utsatte i sin posisjon eller innblandet med lokale lojalitetsbånd må ha vært mer forsiktige for å ikke vekke fiendtlighet blant både sentralmyndighetene og lokal elite, slik som Praejectus maktet.

⁴⁶⁵ Davies & Fouracre 1995: 79.

⁴⁶⁶ Nelson 1986: 42.

⁴⁶⁷ Fox 2014: 79-80.

⁴⁶⁸ Ibid 253.

Flere biskoper med familieband var utsatt for konkurranse utenfor embetet, særlig i perioder hvor også deres families *fortuna* steg og svunnet lokalt.⁴⁶⁹ Praejectus sin skjebne, som en av kildematerialets få lokalskala biskoper, var av interesse. Den viste hvor en kunne gå feil når en ikke var av samme dimensjon som Audoin og Aunemund. Praejectus, grunnet hans involvering i en eiendomsdisputt i Autun, langt unna sitt bispedømme Clermont, døde som følge av hevnen til aristokrater langt unna disputten.⁴⁷⁰ I andre, særdeles lokale disputer som biskopene var involvert i, må dette også ha vært en bekymring, og ble kanskje en av grunnene Leudegar, på tross av å ha tilhørt den fremste klassen, senere manglet støtte.⁴⁷¹ Det nødvendiggjør definering mellom ulike dimensjoner av biskoper, akkurat som en må med aristokratiet. Dvs. de biskopene av fremste dimensjon, med største nettverk og midler, som Aunemund og Audoin, hadde andre muligheter enn de mer begrensede som Praejectus selv. Makt kom like mye av hvem en var i perioden som det embetet en holdt og hvem en kunne ha gjort seg nyttig for. Kanskje en må se mer av det som sto utenfor biskopenes embete i seg selv skal en kunne plassere dem i deres verden for å se grensene og formene av deres praksis.⁴⁷²

5.5: Et gammelt og nytt rike

Endringer i *Klosterpolitik* samt biskopenes aktive deltagelse i den bidro til utviklingen av *Bischofsherrschaft*, men gjorde ikke i seg selv samfunnet mer sekulært nødvendigvis. Utbyggingen av klostrene kunne på en side ha gjort landskapet mer oversiktlig administrativt, men samtidig betydd en ny arena med nye utfordringer for den lokale konkurransen biskopene deltok i. Klostrene utfordret ikke bare det politiske, men også religiøse domenet biskopene styrte over, men det betydde mulig at biskopenes autoritet måtte finne nye uttrykk, blant annet i dyrking av andre *persona* og alternative patroner.⁴⁷³ Men i stedet for å være undergravet av utviklingene angående kloster og kongelig policy, kunne det i Rapps modell ha betydd at støtten en fant i asketisk og spirituell autoritet som biskop økte, forutsatt en utnyttet muligheten, samt at ens fiende ikke var av aristokratisk bakgrunn eller involvert i fraksjonspolitikken.⁴⁷⁴ For på tross av utviklingen var ikke frankerkongedømmene oppløst mot slutten av 600-tallet, ei heller var biskopen transformert til en rent verdslig fyrste, men virkeligheten skapt av sterkere magnatmakt, klosterdanning, uro og lokale kirkers fremvekst

⁴⁶⁹ *Passio Praejecti*, kap 29. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 292.

⁴⁷⁰ Fouracre & Gerbeding 1996: 254.

⁴⁷¹ *Passio Leudegarii*, kap 21. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 238.

⁴⁷² Wickham 2005: 153.

⁴⁷³ Moore 2011: 161.

⁴⁷⁴ Rapp 2005: 97.

skapte nye behov for samfunnets organisering. Biskopene var ikke et unntak, men deltakende og påvirkede i og av utviklingsløpene. Aristokratene søkte alltid etter mer kontroll over deres landeiendom, prestisje og velstand. Som en følge av de strukturelle endringene, var det nå nye muligheter for dens oppnåelse.⁴⁷⁵ Omfanget inkluderte også mulige militære endringer grunnet de nye midlene som de sterkeste magnatene hadde og de varige truslene det medførte mot biskopene og de nye utfordringer for deres lojalitet og praksis, med og uten palassets oppmerksomhet.⁴⁷⁶

⁴⁷⁵ Fox 2014: 260.

⁴⁷⁶ Petersen 2013: 229.

6: Syntese og konklusjon

Leudegar og Genesisus blir benyttet som et illustrerende eksempel for å se mulige faktorer i biskopenes virksomhet, som enten kunne ha begrenset eller utvidet deres handlingsrom.

6.1: Brødre, biskoper: Genesisus og Leudegar

Mellom Genesisus og Leudegar var kanskje det viktigste av den enes motstand og den andres overgivelse tid, tid til å befeste seg uavbrutt som Genesisus hadde fra sin utnevnelse i Lyons, som for Leudegar i Autun ble avbrutt i to år etter hans eksil og anklage om forræderi. Like fullt, om han var så kjær byen som helgenlivets forfatter presenterte, skulle en tro to år betyde lite når deres helt returnerte.⁴⁷⁷ I virkeligheten kunne det ha betydd alt.

Genesisus sin utnevnelse i 664 kom etter Aunemund og hans familie hadde mistet sitt maktmonopol. Hva dette betydde for aristokratiet, dets mulige ønske om å knytte seg til kongemakt, eller i alle fall en biskop som forlengelse og mottaker av dets gunst, var vanskelig å si.⁴⁷⁸ Leudegar i Autun møtte intet slikt vakuum, da de to feidende kandidatene allerede hadde kommet til blods med deres militære følge eller støttespillere i byen.⁴⁷⁹ Både Leudegar og Genesisus hadde tilsynelatende palassets fulle støtte i sitt arbeid til etablering, en kritisk periode for deres fremtidige suksess, men skulle noen lykkes mens de tok høyde for lokale forhold var det sannsynligvis disse svært erfarne brødre.⁴⁸⁰ Samtidig kunne vi få et innblikk i mulig praksis, og av feil vektlegging i etableringsfasen. For biskopene hvilte på kontakter til hoffet, andre biskoper, lokale magnater og embetsmenn, familie koblinger, *canones* og helgenkulten som bare noen faktorer, men alle disse forholdene måtte balanseres i praksis.⁴⁸¹

Vi hørte lite om Autuns helgenkulturer og Leudegars samvær med dem, bortsett fra St. Symphorians utsmykking og Leudegars deltagelse i en del litterære *topoi*, biskopen som bygget, som gikk mot djevelen, etc.⁴⁸² I motsetning lå mye av Eligius sin suksess i hans omfattende legitimeringsarbeid. Ved både utsmykkingen av helgenkulturer, men også søkingen til personlige relikvier som legemet til martyren Quentin. Eligius gjorde seg til den fremste *auctoritas*, der Leudegar mulig ikke kunne det eller tok sin støtte forgitt.⁴⁸³ Selv om noen av Eligius sine senere vansker var fraværende, kan det igjen peke på et ideal. Det var samme,

⁴⁷⁷ *Passio Leudegarii*, kap 23. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 239.

⁴⁷⁸ Fouracre & Gerbeding 1996: 166.

⁴⁷⁹ *Passio Leudegarii*, kap 2. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 217-218.

⁴⁸⁰ *Vita Balthildis*, kap 4. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996:

⁴⁸¹ *Vita Audoini Episcopi Rotomagensis*, kap 3. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 155.

⁴⁸² *Passio Leudegarii*, kap 2. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 219.

⁴⁸³ *Vita Eligius II*, s.6. Overs. McNamara i Head 2000: 87.

selv om det var et litterært arbeid, Praejectus gjorde for å etablere sin autoritet over den lokale helgenkulten i møte med erkediakonen Gardival før bispevalget i Clermont.⁴⁸⁴

Selv utenfor etableringen kunne det mulig ha ligget forskjell i virksomhet. Leudegar valgte å kalle ut kong Childerics brudd på Neustria-Burgund palassets egen *ritus*, da han mulig erstattet flere medlemmer av hoffet og embetsholdere med sine austrasiske menn.⁴⁸⁵ Igjen lå ikke nødvendigvis feilen i preferansen for en over andre, men at forskjellsbehandlingen brøyt Leudegars og fraksjonen han representertes akseptable rammer. At Leudegar gikk mot det kunne ha vært et motargument for min egen tolkning, men dette ble gjort da Leudegars posisjon ble truet, fremfor at det viste hvordan hans egen virksomhet var i Autun med palasset i ryggen. Vekten lagt på tradisjon, kontra Leudegars egen oppfatning om rettferd, kunne ha vært i strid med de lokales.⁴⁸⁶ Genesisus, som overtok Lyons med dets omfattende grad av *romanitas*, og hans egen erfaring som fremst i Balthilds tillit, med erfaring fra hoffet og hans nettverk, kunne ha funnet lokalforholdene mer forenlig med hans egne sans av rettferdighet, eller ha tilpasset seg mer enn Leudegar maktet eller var villig til.⁴⁸⁷ Lyons kunne også ha delt mer av dets identitet med Genesisus i tråd med brødrenes opphav enn Autun gjorde for Leudegar. Igjen kunne lokalforholdene og striden før han ankom ha betydd at Leudegar handlet annerledes, men Genesisus overtok også et bispedømme som nylig hadde mistet to av dets fremste magnater.⁴⁸⁸ Et bånd mellom hendelsene var biskopen Diddo av Châlons, hvor Aunemund ble drept på Diddos land, og Diddo senere sto i spissen av hæren som definitivt angrep Leudegar i Autun, og sannsynligvis også Genesisus i Lyons. Personlige vendetta må ikke bli utelatt som motivasjon, men det var uvisst om dette var en forlengelse av Leudegar og Ebroins, eller Diddos personlig. Selv om Leudegar og Ebroin tilbrakte år sammen i eksil, så forfallet av deres allianse ut til å ha involvert Genesisus, hvilket betyr at brødrenes skjebner ikke alene kunne bli forklart i politiske forhold eller personlig entusiasme for hevn.⁴⁸⁹

De beste biskopene lærte tilpasningsevne, både i virksomhet og prekekyndighet.⁴⁹⁰ Skribenter, sekulære som ekklesiastiske, og biskoper, kunne forlenge dette også til deres praksis.⁴⁹¹ Det betydde ikke nødvendigvis at Leudegar ikke kunne begå feilsteg i egen praksis, eller at han

⁴⁸⁴ *Passio Praejecti*, kap 9. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 278.

⁴⁸⁵ *Passio Leudegarii*, kap 8. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 224-225.

⁴⁸⁶ *Passio Leudegarii*, kap 1. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 216-217.

⁴⁸⁷ *Vita Balthildis*, kap 7. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 124.

⁴⁸⁸ *Acta Aunemundi*, kap 11. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 189.

⁴⁸⁹ *Passio Leudegarii*, kap 17. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 233.

⁴⁹⁰ Wood 2014: 30.

⁴⁹¹ Wallace-Hadrill 1983: 121.

manglet tilpasningsevne kontra Genesisus på enkelte forhold, det var summen vi måtte ha lett etter. Intensjonen bak analysen var ikke å skape en helt av Genesisus og en skurk av Leudegar, men Genesisus presentertes nærmere et episkopalt ideal for sammenligningens skyld. Det var fullstendig mulig Genesisus kunne begå lignende feilsteg, eller at Leudegar ble beskyldt for forhold utenfor hans kontroll, eller at forskjellen lå i andre enn de utpekt.

En betydelig implikasjon vi har i Leudegars *vita* forblir hans involvering i sekulær rettferd, men den kunne også ha vært forlenget til andre affærer, slik som skatteinnsamling. Det frankiske folk hatet lite mer. I forholdet mellom *vici* og *villae* under episkopalt tilsyn, og utfordret av andre myndigheter utenfor beleiring og plyndring, kunne befolkningen ha fryktet nye skatter. En frykt magnater kunne ha spilt på, særdeles om Hermenar og Autuns greve om han var til stede ikke sto bak Leudegar, der Lyons aristokrati kunne ha stått bak Genesisus.⁴⁹² Leudegar var igjen nyreturnert til byen da konflikten utspilte seg, og selv om kirken hadde mengder med sølv var ikke det tilstrekkelige til å vinne folkets støtte mot hæren.

En annen utvei kunne ha vært mirakler, men om målet til hæren var Leudegar kunne ikke fasting og bønnerop mens en vandret langs byens murer ha vært noe han kunne lede uten å utsette seg selv. Ifølge hagiografien var balanseakten i biskopers virksomhet en grunnet i deres ærlige bønn først, deres status ander, og deres veldedige arbeid begått uten å fremstå som for gavmilde uten forventning til mottagerne, eller enda verre, gjerrige.⁴⁹³ Leudegar fremsto ikke som en biskop som ga uten forventning, men slik som hans generøsitet i møte med hæren, kunne det ha kommet for sent.⁴⁹⁴ Genesisus som motpart kunne ha slått en bedre balanse, uten å koste aristokratiet monetært i sin rettferdige virksomhet. Slik også Praejectus latet til å ha maktet i sin disputt løsning uten å bli beskyldt for sin truende rettferd.⁴⁹⁵ Det var tross alt Praejectus som møtte Leudegar og magnaten Hector i landdisputten som markerte Leudegars fall, med støtte av dronningregenten. Det vanskelige var å bedømme om hvorvidt Clermont ville ha beskyttet Praejectus i lignende omstendigheter skulle en hær ha kommet til hans dør, da Praejectus sin skjebne var markert, siden den skjedde utenfor byens murer.

Praejectus sitt helgenliv viste også til et annet forhold, nemlig nytten av en hellig mann for ens beskyttelse. Abbeden han søkte ut, Amarinus, var ansett hellig. For forfatteren fulgte han fra møtet med Praejectus sin vei til martyrdom, hvilket lyktes å fraskrive Praejectus ansvar for

⁴⁹² Fouracre 1979: 90.

⁴⁹³ Wormald et al 1983: 52-54.

⁴⁹⁴ *Passio Leudegarii*, kap 21. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 238.

⁴⁹⁵ *Passio Praejecti*, kap 22. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 287.

Amarinus sin skjebne.⁴⁹⁶ Om Hermenar som erkediakon og abbed, og stedfortreder i Leudegars fravær var ansett som hellig, selv ikke i samme grad som Amarinus, kunne hans manglende støtte ha vært betydelig skal en tro Praejectus sin egne flukt til en hellig manns beskyttelse. En by forent presenterer en sterkere front, for ikke å nevne hva det kunne ha betydd for forsvarernes moral.

Var byens sekulære og religiøse elementer forent bak Genesisius, var det forståelig hvordan både entusiasmen og faktiske forhold kunne ha sett annerledes ut enn Leudegars. Sentimentet i byen over tid, deres minne om Genesisius mot for Leudegar kunne ha utgjort en forskjell, der Genesisius ble ansett som byens gode, en som ved sin veldedige virksomhet, pastorale omtanke og rolle som verdslige herre lyktes i både grunnleggelsen og videreførelsen av hans popularitet.⁴⁹⁷ Genesisius kunne ha sammenkoblet det nødvendige aristokratiske uttrykket, dvs. ha fått innpass som en del av det, og det religiøse, hvilket hadde vunnet han en plass mer enn bare den utnevnelsen til bispedømmet hadde innledet.⁴⁹⁸ Han kunne mulig ha holdt en standard nærmere den ideelle Audoin legger i Eligius sin, en som i den lange sekulariserings mot kristengjørings debatten av bispeembetet holdt tilstrekkelig avstand fra det *ritus* aristokratiet anså som utenfor hans myndighet. Eller det som mulig skaffet han varige fiender i byen, skulle en anta minnet etterlevde Leudegars virksomhet i Autun på godt og vondt.⁴⁹⁹ Det var mulig det som bidro og vant han oppslutning, samt det som fostret lojalitet i en vellykket balanse akt.⁵⁰⁰ I samtidens egne kilder så vi også andre verk som ble tilpasset nye trender, inkludert Gregor av Tours *Historien*, hvor enkelte detaljer ble fjernet. Det som likevel ble beholdt mot år 700 var biskopenes utfordring angående balansegangen av deres spirituelle og politiske ansvar.⁵⁰¹ For det som var tydelig, selv i Leudegars eget helgenliv, var at Genesisius lyktes der Leudegar feilet, men det kunne ha skyldtes årsaker utenfor hagiografien.⁵⁰²

Festningsverkene i Autun og Lyons var vanskelige å sammenligne, men det kunne ha ligget noe bak informasjonen vi fikk om kampene som skjedde ved Autuns murer i motsetning til Lyons, der før Leudegar ble overgitt hadde hæren mulig allerede tatt kontroll over murene på tross av at helgenlivet fremstilte det annerledes. Motivasjonen for å beskytte Leudegar kunne

⁴⁹⁶ *Passio Praejecti*, kap 28. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 292.

⁴⁹⁷ Kreiner 2014: 265.

⁴⁹⁸ Fox 2014: 53.

⁴⁹⁹ *Vita Eligius I*, s.8 Overs. McNamara i Head 2000: 143.

⁵⁰⁰ *Vita Audoini Episcopi Rotomagensis*, kap 3. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 155.

⁵⁰¹ Corradini et al 2003: 260-261.

⁵⁰² *Passio Leudegarii*, kap 26. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 243.

simpelthen ha forsvunnet innen forfatteren forsøkte ramme inn overgivelsen hans som et villig kristus-lignende offer.⁵⁰³ Genesisus sitt eget møte med hæren ble vi gitt lite informasjon om, det kunne ha vært at muren aldri falt og folket i Lyons ikke måtte ta et lignende valg. Samtidig kunne byen ha vært bedre befestet, og bueskytterne aldri mistet kontroll over muren. En annen taktikk som Leudegar sannsynligvis ikke kunne ha benyttet, var å kaste ut overflødig befolkning fra byen. Som biskop ble det noe uvisst om hvorvidt Genesisus kunne ha forsonet den taktikken med sin velferd for de fattige, skulle det han var presentert som representant for hittil tilsi.⁵⁰⁴ Samtidig kunne Lyons festningsverk både i omfang og forsyning ha vært langt overlegent Autuns.⁵⁰⁵ Et viktig element var at selv om Leudegar hadde en rekke eiendommer ved Autun før hans eksil, var Genesisus langt nærmere familiens tradisjonelle maktbase ifra sitt bispesetet i Lyons, og det kunne ha betydd flere allierte aristokrater og militære menn i byen personlig lojale til han enn Leudegar fikk med seg etter bruddet med Ebroin. Alle disse faktorene burde bli utforsket mer, selv om det har egne utfordringer.

Vi kunne ikke hevde Genesisus gjorde alt det motsatte av Leudegar, at han ikke brøt *ritus*, var mild og akseptabel i sin dom, men summen av de nevnte forhold må ha betydd noe for Lyons folk og aristokrati. Summen som utgjorde den nødvendige mostanden, enten til hæren ga opp eller forsterkninger ankom. Om kravet til byen var det samme som til Autuns, at biskopen skulle overgis, må det ha vært samtykke blant byen for motstand i det hele tatt, da Aunemund i møte med kongens kommende representanter allerede var overgitt, og forsoning allerede begått i hans *vita* mot hans fiender, akkurat som mellom Leudegar og Hermenar.⁵⁰⁶

Kildene var orientert mot konsensus i utformingen av *canones*, akkurat som forlik i helgenlivene. De søkte seg til deres ønskede bilde av virkeligheten og bidro til å mane det frem.⁵⁰⁷ Som aristokrat utnyttet biskopene utviklingsmønstrene, deres forgjengere og sin posisjon for kristelig og aristokratisk interesse. Biskopene gjensto som sentrale formidlere, aktører, deltagere og offer i hele løpet av forening mellom verdslig affærer, spirituell etterlevelse og politiske forlik.⁵⁰⁸ Det skapte i seg selv ikke flere feider, men banet vei for ordensopprettholdelse i uroen og senere fred. Det var på alle måter, selv grunnet i en biskops mord, en del av merovingerkongedømmenes kristne liv.

⁵⁰³ Petersen 2013: 233.

⁵⁰⁴ Ibid 197.

⁵⁰⁵ Wickham 2005: 592.

⁵⁰⁶ Fouracre & Gerbeding 1996: 200.

⁵⁰⁷ Halfond 2010: 89.

⁵⁰⁸ *Passio Praejecti*, kap 34. Overs. Fouracre & Gerbeding 1996: 296.

6.2: Konklusjon

Kort fattet ble selve syntesen for biskopene den følgende; de representerte og var troende kristne iført autoritet over det spirituelle og verdslige i deres byer, men selv om kildene viste til en økende mengde av kristne litterære trekk og ga større betydning til veldedighet enn tidligere århundrer, var deres praksis i virkeligheten fortsatt informert av lokale forhold som familiers egeninteresse, klosterutbredelse og danning, nettverk og magnatmakt. Strid og vold internt og utenfor samfunnet forble faktorer, samt balanseakten mellom deres rolle som prest og aristokrat. Territorier og mennesker ble styrt både som en gjeter over sin flokk, men også en herre over sine undersåtter.⁵⁰⁹ Og i møte med sterkt press, særdeles fra den verdslige verden, kunne ikke deres krav til praksis i den åndelige alltid opprettholdes, men det var ikke nødvendigvis grunnlag for dom i samtiden. Ikke noe kunne bli sett i isolasjon. Biskopene var formet av og bidro til skapelsen av sin egen tid og de føringene lagt både i og utenfor helgenlivenes verdener. Kanskje dikotomien i deres praksis ikke bør ligge i konkurranse eller samarbeid, men konkurransen *om* samarbeid. Som sett i behandlingen av *Klosterpolitik*, hvorfor ikke forlenge den muligheten til hvordan en etterforsket biskopenes praksis. Biskopene deltok og var offer for konkurransen om samarbeid, en konkurranse som også i perioden betydde fremtidige forlik og forsoning av det kristelige og verdslige i både deres og samfunnets natur, selv etter krig eller biskopers mord.

Det første spørsmålet stilt i denne oppgaven var; hvordan kunne biskopen Genesisius motstå en kommende hær med støtten av sin by, der broren Leudegar ble tilsynelatende overgitt av sin? Svaret har vært søkt i utviklinger som klosterutbygging, magnatmakt og dimensjoner av kongelig tilsyn og deres uttrykk. Mitt argument har vært basert på at selve hagiografien kunne gi innsyn i biskopenes politiske virksomhet, satt i kontekst av de større utviklingsløpene fra særdeles 656. Fokuset var hvordan de religiøse og sekulære elementene i biskopenes praksis, fra lov og administrasjon, til nettverk, bakgrunn og midler kunne betinge deres handlingsrom.

En svakhet har vært min manglende lesekyndighet i latin, som har ekskludert personlige oversettelser og argumenter basert på enkelte ords tolkning, i stedet har det vært tuftet på kontekst. Regionale forskjeller var godt grunnlagt i kildematerialet, og jeg har grunnet tidsbegrensning og kildematerialets eget omfang ikke kunne utforske deres nyanser så mye som det fortjente. Min undersøkelse har også hvilt på et perspektiv ovenfra, og det har medført en grad av innlevelse grunnet i den metodiske tilnærmingen for å koble biskopenes

⁵⁰⁹ Fouracre 2005: 216.

handlingsrom mellom virkelighet og helgenliv.⁵¹⁰ Vår egen tids forståelse av helgenlivenes nytte og nye tolkningsrammer har formet konklusjonen.⁵¹¹ Selv om lovsamlingene var ment som modeller, var det i praksis et forhold reflektert i både *leges* og *canones* til tider, slik også deres egne gjentatte bekymringer viste og de kunne derfor bidra.⁵¹²

Kristendommen ble sett på som en løsning og grunnstein for ivaretagelsen av biskopenes posisjon og deres rammeverk i samtiden. Biskopene som martyrer og *vita* helter ble det klareste eksempelet på trenden av forening, både i narrativ og virkelighet, som en representant for aristokrat og episkopat, for en åndelig og verdslig verden som selv etter voldelig konflikt kunne nå ny, men midlertidig, harmoni. Det vedvarende prinsipp av freden i feiden kunne så videreføres til helgenlivets verden, igjen som en forening av hva biskopene var; en aristokrat og en religiøs embetsmann som benyttet begge rollene i deres virksomhet.⁵¹³

⁵¹⁰ Kreiner 2014: 18.

⁵¹¹ Corradini et al 2003: 17.

⁵¹² Halfond 2010: 9, 16.

⁵¹³ Cooper & Leyser 2016: 237.

Bibliografi

Trykte primærkilder

Acta Aunemundi, i *Late Merovingian France: History and Hagiography 640-720*. red og overs. Fouracre, Paul & Gerbeding, Richard. (Manchester, 1996), pp. 179-192.

Annales Mettenses Priores, i *Late Merovingian France: History and Hagiography 640-720*. red og overs. Fouracre, Paul & Gerbeding, Richard. (Manchester, 1996), pp. 350-370.

Dado av Rouen, *Vita Sanctae Eligius*, i *Medieval Hagiography: An Anthology*. red. Head, Thomas. overs. McNamara, Jo Ann. (New York, 2001), pp. 141-165.

Formulae Adecavenses, i *The Formularies of Angers and Marculf: Two Merovingian Legal Handbooks*. red og overs. Rio, Alice. (Liverpool, 2008) pp. 47-101.

Liber Historiae Francorum, i *Late Merovingian France: History and Hagiography 640-720*. red og overs. Fouracre, Paul & Gerbeding, Richard. (Manchester, 1996), pp. 87-96.

Marculf, *Marculfi formularum libri duo I*, i *The Formularies of Angers and Marculf: Two Merovingian Legal Handbooks*. red og overs. Rio, Alice. (Liverpool, 2008), pp. 124-176.

Marculf, *Marculfi formularum libri duo II*, i *The Formularies of Angers and Marculf: Two Merovingian Legal Handbooks*. red og overs. Rio, Alice. (Liverpool, 2008), pp. 180-229.

Marculf, *Marculfi formularum libro duo Additamenta*, i *The Formularies of Angers and Marculf: Two Merovingian Legal Handbooks*. red og overs. Rio, Alice. (Liverpool, 2008), pp. 235-240.

Passio Leudegarii, i *Late Merovingian France: History and Hagiography 640-720*. red og overs. Fouracre, Paul & Gerbeding, Richard. (Manchester, 1996), pp. 215-253.

Passio Praejecti, i *Late Merovingian France: History and Hagiography 640-720*. red og overs. Fouracre, Paul & Gerbeding, Richard. (Manchester, 1996), pp. 271-300.

Vita Audoini Episcopi Rotomagensis, i *Late Merovingian France: History and Hagiography 640-720*. red og overs. Fouracre, Paul & Gerbeding, Richard. (Manchester, 1996), pp. 152-165.

Vita Domnae Bathildis, i *Late Merovingian France: History and Hagiography 640-720*. red og overs. Fouracre, Paul & Gerbeding, Richard. (Manchester, 1996), pp. 118-132.

Vita Sanctae Geretrudis, i *Late Merovingian France: History and Hagiography 640-720*. red og overs. Fouracre, Paul & Gerbeding, Richard. (Manchester, 1996), pp. 319-329.

Digitale primærkilder

Fra *The Cult of Saints in late Antiquity Online Database*:

Levison, 1932. Overs. Lambert, David. *Will of Adalgysseus-Grimo* (E03513). Hentet fra <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=E03513> (Sist lastet inn 14.05.2022)

Weidemann, 1996. Overs. Savill, B. *Testament of Bertram* (E06095). Hentet fra <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=E06095> (Sist lastet inn 14.05.2022)

Litteraturliste

Alfonso, Isabel. Kennedy, Hugh. & Escalona, Julio. (red.) (2004). *Building Legitimacy: Political Discourses and Forms of Legitimation in Medieval Societies*. Koninklijke Brill: Leiden.

Bachrach, Bernard S. (1972). *Merovingian Military Organization: 481-751*. University of Minnesota Press: Minneapolis.

Beck, Heinrich. Geuenich, Dieter & Steuer Heiko. (2012). *Altertumskunde – Alertumswissenschaft – Kulturwissenschaft: Erträge und Perspektiven nach 40 Jahren Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*. De Gruyter: Berlin.

Brennan, Brian. (1992). *The image of the Merovingian bishop in the poetry of Venantius Fortunatus*. I *Journal of Medieval History*, Vol: 18:2, pp. 115-139.

Brown, Peter. (1971). The Rise and Function of the Holy Man in Late Antiquity. I *Journal of Roman Studies*. Vol: 61, pp. 80-101.

Brown, Peter (2012). *Through the Eye of a Needle: Wealth, The Fall of Rome and the making of Christianity in the West*. Princeton University Press: Oxfordshire

Brown, Peter. (2013). *The Rise of Western Christendom: Triumph and Diversity, A.D. 200-1000*. Wiley-Blackwell Publishing: Chichester.

Cameron, A. Ward-Perkins, B., & Whitby, M. (reds.) (2001). *The Cambridge Ancient History* (Vol. 14). Cambridge: Cambridge University Press *Late Antiquity: Empire and Successors: AD. 425-600*.

Cooper, Kate, and Conrad Leyser. (reds.) (2016). *Making Early Medieval Societies: Conflict and Belonging in the Latin West, 300–1200*. Cambridge University Press: Cambridge.

Corradini, R. Diesenberger, M. & Reimitz, H. (reds.) (2003). *The Construction of Communities in the Early Middle Ages: Texts, Resource and Artefacts*. Koninklijke Brill: Leiden.

Davies, Wendy, and Fouracre, Paul. (reds.) (1995). *Property and Power in the Early Middle Ages*. Cambridge University Press: Cambridge.

Effros, Bonnie & Moreira, Isabel. (reds.) (2020). *The Oxford Handbook of the Merovingian World*. Oxford University Press: Oxford.

Fouracre, Paul. (1979). The Work of Audoenus of Rouen and Eligius of Noyon in Extending Episcopal Influence from the Town to the Country in Seventh-Century Neustria. *I Studies in Church History*. Vol 16. pp. 77-91.

Fouracre, Paul & Richard, Gerbeding. (1996). *Late Merovingian France: History and Hagiography 640-720*. Manchester University Press: Manchester.

Fouracre, Paul. (2003). 'Why were so many bishops killed in Merovingian Francia?' I N. Fryde and D. Reitz, *Bischofsmord im Mittelalter – Murder of Bishops*, (Göttingen. 2003), pp. 13–36.

Fouracre, Paul. (red.) (2005). *The New Cambridge Medieval History: Volume 1 C. 500-C.700*. Cambridge University Press: Cambridge.

Ganz, David & Goffart, Walter. (1990). Charters Earlier than 800 from French Collections. I *Speculum* Vol. 65, No. 4. pp. 906-932.

Goetz, Hans Werner, Jarnut, Jorg & Pohl, Walter. (2003). *Regna and Gentes: The Relationship between Late Antique and Early Medieval Peoples*. Brill Leiden: Boston.

Goffart, Walter. (1988). *The Narrators of Barbarian History*. Princeton: Princeton University Press.

Geary, Patrick Jay. (1988). *Before France and Germany: The Creation & Transformation of the Merovingian World*. Oxford University Press: New York.

Hackel, S. (red.) (1981). *The Byzantine Saint*. St. Vladimir's Seminary Press: New York.

Halfond, Gregory I. (2010). *The Archaeology of Frankish Church Councils, AD 511-768*. Koninklijke Brill: Leiden.

Halfond, Gregory I. (2019). *Bishops and the Politics of Patronage in Merovingian Gaul*. Cornell University Press: London.

Halsall, Guy. (2002). *Settlement and Social Organization: The Merovingian Region of Metz*. Cambridge University Press: London.

Halsall, Guy. (2003). *Warfare and Society in the Barbarian West, 450-900*. Routledge: New York.

Halsall, Guy. (2012). From Roman fundus to Medieval grand domaine: Crucial Ruptures between Antiquity and the Middle Ages. I *Revue belge de philologie et d'histoire*, tome 90, fasc: Année 2012. pp. 273-298.

Head, Thomas. (1999a). *The Development of Hagiography and the Cult of Saints in Western Christendom to the Year 1000*. Hunter College.

Head, Thomas. (1999b). *A Brief Guide to Scholarship on Western Hagiography*. Hunter College.

Head, Thomas. (2000). *Medieval Hagiography: An Anthology* (1st ed.). Routledge.

Heinzelmann, M. (1976). *Bischofsherrschaft in Gallien zur Kontinuität römischer Führungsschichten vom 4. bis zum 7. Jahrhundert*, (Beihefte der Francia, Vol. 5. Artemis Verlag: München. pp. 280.

Heinzelmann, M. (1990). 'Studia Sanctorum, éducation, milieux d'instruction et valeurs éducatives dans l'hagiographie en Gaule jusqu'à la fin de l'époque mérovingienne', I M. Sot (red.), *Haut Moyen-âge. Culture, éducation et société. Etudes offerts à Pierre Riché*. (Paris, 1990), pp. 105-138.

Hen, Yitzhak. (1995). *Culture and Religion in Merovingian Gaul, A.D. 481-751*. Leiden: New York.

Hen, Yitzhak. (2007). *Roman Barbarians: The Royal Court and Culture in the early Medieval West*. Palgrave MacMillan: Hampshire.

Hen, Yitzhak. (2012). Changing Places: Chrodobert, Boba and the Wife of Grimoald. i *Revue belge de philologie et d'histoire*, tome 90, fasc: Année 2012. pp. 225-243.

Hilner, Julia. (2015). *Prison, punishment and penance in late antiquity*. Cambridge University Press: New York.

Howard-Johnston, James & Hayward, Paul Antony. (reds.) (1999). *The Cult of Saints in Late Antiquity and the Middle Ages*. Oxford University Press: Oxford

Howe, J., (2001). The Hagiography of Saint-Wandrille (Fontenelle) (Province of Haute-Normandie): i M. Heinzelmann (red.) *Sources hagiographiques de la Gaule VIII. L'hagiographie du haut Moyen Âge en Gaule du Nord*. (Stuttgart, 2001), pp. 127-192.

Innes, Matthew. (2000). *State and Society in the Early Middle Ages: The Middle Rhine Valley 400-1000*. Cambridge University Press: Cambridge.

Jordanova, Ludmilla. (2019). *History in Practice*. London: Bloomsbury Publishing.

Kim, Young Richard and McLaughlin, A. E. T. (red). (2020). *Leadership and Community in Late Antiquity: Essays in Honour of Raymond Van Dam*. Brepols Publishers: Turnhout.

Kreiner, Jamie. (2011). About the Bishop: The Episcopal Entourage and the Economy of Government in Post Roman Gaul. I *Speculum* Vol. 86, No. 2. pp. 321-360. University of Chicago Press. Chicago.

Kreiner, Jamie. (2014). *The Social Life of Hagiography in the Merovingian Kingdoms*. Cambridge University Press: London.

Liebeschuetz, J. H. W. G. (2001). *Decline and Fall of the Roman City*. Oxford University Press: London.

O'hara, Alexander & Wood, Ian. (2017). *Life of Columbanus, Life of John of Réomé, and life of Vedast*. (Translated Texts for Historians, 64.) Liverpool University Press: Liverpool.

Mathiesen, Ralph. (2013). Deciderius of Cahors: Last of the Romans. I S. Diefenbach, G. Müller. (reds.), *Gallien in Spätantike und Frühmittelalter. Kulturgeschichte einer Region*. (de Gruyter, 2013), pp. 455-469.

McNamara, Jo Ann, Whatley, E. Gordon & Halborg John E. (reds.) (1992). *Sainted Women of the Dark Ages*. Duke University Press: Durham.

Melve, Leidulf. (2010). *Historie: Historieskriving frå antikken til i dag*. Oslo: Dreyers Forlag.

Moore, Michael Edward. (2011). *A Sacred Kingdom: Bishops and the rise of Frankish Kingship, 300-850*. The Catholic University of America Press: Washington.

Murray, Callander. (1986). Position of the Grafio in the Constitutional History of Merovingian Gaul. I *Speculum*, Vol. 61, No. 4. pp. 787-805

Murray, Alexander Callander. (1988). From Roman to Frankish Gaul: 'Centenarii' and 'Centenae' in the administration of the Merovingian Kingdom. I *Traditio*. Vol. 44. pp. 59-100.

Murray, Alexander Callander. (red.) (1998). *After Rome's Fall: Narrators and Sources of Early Medieval History: Essays Presented to Walter Goffart*. University of Toronto Press: Toronto.

Nelson, Janet L. (1986). *Politics and Ritual in Early Medieval Europe*. The Hambledon Press: London.

Petersen, Leif Inge Ree. (2013). *Siege Warfare and Military Organization in the Successor States (400-800 AD)*. Koninklijke Brill: Leiden.

Rapp, Claudia. (2005). *Holy Bishops in Late Antiquity: The Nature of Christian Leadership in an Age of Transition*. University of California Press: Berkeley.

Reimitz, Helmut. (red.) (2015). *History, Frankish Identity and the Framing of Western Ethnicity 550-850*. Cambridge University Press: Cambridge.

Rio, Alice. (2008). *Formularies of Angers and Marculf: Two Merovingian Legal Handbooks*. Liverpool. Liverpool University Press.

Rio, Alice. (2009). *Legal practice and the written word in the early medieval ages: Frankish Formulae, 500-1000*. Cambridge University Press. London.

Rousseau, Philip. (red.). Assist: Jutta Raithel. (2009). *A Companion to Late Antiquity*. Blackwell Publishing: Chichester.

Sarris, Peter. (2011a). *Empires of Faith: The Fall of Rome to the Rise of Islam, 500-700*. Oxford University Press: London.

Sarris, Peter, M.D. & Booth P. (red.) (2011b). *An Age of Saints? Power, Conflict and Dissent in Early Medieval Christianity*, Koninklijke: Brill: Boston.

Scheibelreiter, Georg. (1983). *Der Bischof in merowingischer Zeit*. Böhlau: Vienna.

Veyne, Paul. (red.) (1992) *A History of Private Life From Pagan Rome to Byzantium*. Harvard University Press: Harvard.

Wallace-Hadrill, J. M. (1962). *The Long Haired Kings And Other Studies in Frankish History*. Butler & Tanner Ltd: London.

Wallace-Hadrill, J. M. (1983). *The Frankish Church*. Oxford University Press: Oxford.

Wickham, Christopher. (2005). *Framing the Early Medieval Ages: Europe and the Mediterranean 400-800*. Oxford University Press: New York.

Wood, Ian. (1994). *The Merovingian Kingdoms: 450-751*. Longman Group UK Limited: Singapore.

Wood, I. N. (2013). *The Modern Origins of the Early Middle Ages*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Wood, Ian. (2018). *The Transformation of the Roman West*. Arc Humanities Press: Leeds.

Wormald, Patrick, Bullough, Donald & Collins, Roger. (eds.) (1983). *Ideal and Reality in Frankish and Anglo-Saxon Society: Studies presented to J. M Wallace Hadrill*. Basil Blackwell Publisher Limited: London.

Fox, Yaniv. (2014). *Power and Religion in Merovingian Gaul: Columbanian Monasticism and the Frankish Elites*. Cambridge University Press: London.

Wemple, Suzanne Fonay. (1981). *Women in Frankish Society: Marriage and the Cloister, 500–900*. University of Pennsylvania Press: Philadelphia

